

XVI. zvezek

Pedagoški Letopis

V Ljubljani 1919.

XVI. zvezek.

Pedagoški Letopis

za leto 1916, 1917 in 1918.

— □ —

Na svetlo daje

Slovenska Šolska Matica v Ljubljani.

— □ —

Uredil

H. Schreiner.

Ljubljana, 1919.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

III 36480 r

Pedagoški letopis

III 36480 r

030024246

Vsebina.

	Stran
Preosnova jugoslovanskega vzgojstva v zmislu demokracizma. Sestavi H. Schreiner.	1
Odličnim Matičarjem v spomin. Sestavi — r —	84
Občni zbor S. Š. M.	88
„Slovenske Šolske Matice“ upravni odbor in imenik društvenikov. Sestavi Jakob Dimnik.	95
Zaznamek dozdej izdanih in založenih knjig „Slovenske Šolske Matice“. Uredil Jakob Dimnik.	106

Preosnova jugoslovanskega vzgojstva v zmislu demokratizma.

(H. Schreiner).

a) Pojem in smoter vzgoje.

Novorojena Jugoslavija se pripravlja, da bi si postavila svoj narodni dom. Obširen, lep dom naj bi se dvignil na bogato obdarjeni jugoslovanski zemlji, ki bi ga s ponosom kazala kot svoj lastni dom, ko ji ne bo treba bivati v tujih domovih v podstrešju ali v podzemeljskih kletih, razkosani v različne skupine kot hišnica in dekla tujih gospodarjev. Pa tudi poraben mora biti ta dom, ki bo ustrezal vsem potrebščinam vsega velikega naroda, da bo v njem ugodno in udobno, z veseljem bival do konca sveta. Zategadelj je seveda potrebno, da si njegovi stavbarji, preden začno staviti kamen na kamen, preden razdele in razvrste različne prostore, dobro premislijo, kakih in koliko prostorov bodo rabili, kako jih naj razvrstijo, kako velikih prostorov za vsako rabo je treba itd., skratka, da si najprej začrtajo natančen načrt vsemu poslopu. Sicer bi bilo treba, ko bo hiša dovršena, prezidavanja, in prizidavanja, iz česar nazadnje nastane namesto enojne stavbe, ki razveseljuje oko in srce ter zadošča različnim potrebščinam, nerodna in dober okus žalujoča krparija, ki ne more popolnoma zadoščati različnim zahtevam.

Zdaj je torej čas premišljenega načrtovanja in ta čas je kratek, zakaj kmalu bo treba začeti s stavbo. Mi sicer nikakor ne spadamo k poklicanim stavbarjem; toda dovoljeno nam mora biti v demokratični državi, da izrazimo svoje misli o enem delu velike stavbe, o tistem delu, ki v njem bivamo, če tudi v tujem starem poslopju, kolikor toliko let. In baš ta oddelek velike stavbe se meni zdi, če ne najvažnejši, vsaj eden najvažnejših vsega poslopja, ki je od njega smotrene ureditve zavisna v veliki meri prikladnost in ugodnost vsega poslopja. Za ta važni in prevažni del vsakega doma smatram — otroško sobo. Otroška soba je tista soba, v kateri se vzreja in vzgaja mladina od nje rojstva do dobe zrelosti, prostor, ki je posvečen naši mladini, bodočim Jugoslovanom, od katerih je zavisna bodočnost Jugoslavije. Trezni, delavni, razumni in značajni državljani so stebri, na katere se opira blagostanje in mogočnost države ter zadovoljnost in sreča vsakega poedinca. In take državljane nam ustvarja edino le dobra vzgoja.

Tukaj se nam zdi potrebno, da si najprej nekoliko razjasnimo poj-m „vzgoja“, o katerem imajo različni ljudje večasi zelo različne predstave. Kaj je smoter vzgoje? Kaj hočemo doseči z maličkom, ki ga imamo pred seboj? Od odgovora na to vprašanje je na vse zadnje odvisno vse, kar spada k vzgoji. In na to vprašanje dobivamo najrazličnejše odgovore. Daleč razširjeno — posebno v tako zvanih boljših krogih — je mnenje, da je glavna naloga vzgoje, navajati gojence na lepo vedenje, na običajno kr-tanje pri občevanju v „olikani družbi“, torej nekaka vnanja olikanost ali uglajenost. Drugi povdarjajo posebno potrebo pouka, da si gojenci prisvajajo kolikor je mogoče, različnih ved in spretnosti. Takih je menda največ. Čim več človek zna in ve, bodisi da mu je ta veda potrebna ali ne, tem bolj je izobražen, tem višjo vzgojo ima, osobito, če mu ta veda kaj nese, če si z njo služi svoj kruhek

ali pa celo doseže z njo kako odlično mesto v državi ali v človeški družbi. Tu in tam se pač misli pri vzgoji tudi na nrvnost, čednost in pobožnost. Jean Paul piše (Levana): „Ako bi hoteli tajno nasprotstvo nrvnega izobraževanja na pr. kakega navadnega očeta jasno razsvetliti kot učni načrt in zapisnik učnih ur, bi se glasil menda tako-le: v prvi uri moram otroku čitati o čisti nrvstvenosti jaz ali pa domači učitelj, — v drugi uri pa bolj o nečisti ali za lastno korist porabni nrvstvenosti, — v tretji: „vidiš — li, da tvoj oče tako ravna?“ — v četrti: „ti si še majhen, to se spodobi samo za dorastle“, — v peti: „glavna reč je, da si boš svoj kruh služil in boš kaj v državi“, — v šesti: „ne posvetne reči, ampak večne imajo vrednost za človeka“, — v sedmi: „zatorej trpi rajši krivico in ljubi“, — v osmi: „toda brani se brabro, ako te kdo napade“, — v deveti: „ne razgrajaj tako, ljubi deček“, — v deseti: „deček ni, da bi tako mirno sedel“, — v enajsti: „svoje starše moraš bolj slušati!“ — v dvanajsti: „sam se moraš vzgojevati!“ — „S petdesetimi madeži načakani ste sedeli pred menoj, vi moderneži. Vse dobe kvasijo križem v vaših nazotih.“ S temi besedami označuje Nietzsche sedanje duševno stanje z ozirom na izražanje življenjskega smotra. Vzgoja naj napravi človeka iz človeka je zahteval I. A. Komenski.

Vzgajati se pravi na kako živo bitje tako vplivati, delovati, jo tako gojiti, da pridejo v njem skrite, drema-joče možnosti, sile ali nadarjenosti do razvoja. V rastlinskem semenu je skrita kal, iz katere se pod gotovimi pogoji lahko razvije takšna rastlina, kakršna je bila mati, ki je rodila dotično seme. Če pade seme na pečino, prileti ptica izpod neba in ga požre, ali pa se posuši. Ako pa spravim seme v rodovitno zemljo, kjer se nahaja obilno potrebne hrane, ako mu po potrebi zamakam, mu skrbim za potrebno toploto in svetlobo ter ga varujem sovražnikov, ki bi mladi rastlini stregli po življenju, gojim,

vzgajam rastlino, ki se bo tem lepše razvijala in razvila, čim skrbneje jo gojim in vzgajam. Tudi človek je tako živo bitje, v katerem biva obilno različnih zmožnosti in nadarjenosti, ki mu jih je Vila rojenica podarila za na pot skozi življenje. A življenje je razvoj, ki je odvisen od različnih pogojev, za katere ima skrbeti vzgoja. To je hotel reči I. A. Komenski z besedami: Vzgoja ima nalogo, človeka učiniti človekom.

Človek pa ima dvojno naravo: telesno in duševno. V njem bivajo telesne in duševne sile ali zmožnosti. Telo je, ko se človek rodi, majhno, slabotno, neokretno, dočim so duševne moči še malodane popolnoma nerazvite. Pri tem pa telo kot minljivi del človeka nikakor ni, da bi se ne upoštevalo. Zakaj duša in telo tvorita eno celoto, ki je v nji vsak del odvisen od drugega. Mens sana in corpore sano. Zdrava duša more bivati le v zdravem telesu. Zategadelj je treba, da se prava vzgoja ozira na telo ravno tako, kakor na dušo, da skrbi za telesni razvoj ravno tako, kakor za duševni. Duševno življenje pa se javlja, kakor nas dušeslovje uči, na tri strani: duša umuje, (čuti, si predstavlja, pojmuje, sodi in sklepa), čuvstvuje in hoče (volja). Vse te zmožnosti moramo gojiti sorazmerno. Toraj razumnost ni sama tista moč, ki jo mora vzgoja upoštevati, ampak poleg razumnosti tudi čuvstvovanje, čuvstvo za vse, kar je lepo, blago in dobro. „Da, glava, glava, gospoda moja! ali poleg glave tudi — srce! Ne glava sama, ne srce samo, glava in srce v pravem ravnotežju, v lepem soglasju; to stoprav je človek po božji podobi in po volji božji.“ — Stritar.

Še bolje in pa točneje je izrazil vzgojni smoter naš pesnik S. Gregorčič:

„Le tisto omiko jaz štejem za pravo,
ki voljo zadeva, srce in glavo —
vse troje!“

Torej tudi volja spada v okvir vzgoje in to na prvo mesto. Volja določa naša dejanja, po katerih sodimo vrednost človeka. Voljo, čuvstva in razumnost, „vse troje“ mora vzgoja gojiti, vzgajati, ako hoče svojo nalogo v polnem obsegu doseči in ker so vsi ti duševni pojavi v tesni zvezi s telesom, ker telo ni samo bivališče, hiša, ki je v njej duša, ampak bistven del človeške narave, sledi iz tega neobhodna potreba, da vzgoja tudi mora obsegati gojo telesa.

Človek je po svoji naravi družabno bitje. Sam za se človek ne more doseči smotra svojega bistvovanja. Zategadelj se družijo ljudje na različne načine v večje in manjše skupine: obitelj, zadruga, občina, narod, država, verske občine in različna stanovska, politična, kulturna itd. društva. Te združitve so deloma naravne, človek jim pripada po svojem rojstvu, brez lastne volje (obitelj, občina, narod, država itd.), deloma pa so smotrene. Človek je član smotrene združitve vsled lastne volje, pridruži se ji v določen smoter in torej lahko izstopi iz nje, kadar hoče. Vsaka teh združitvev je posestnica in upraviteljica nekakih dobrin, ki jih je nabrala v teku časa, včasih v teku dolgih stoletij in jih ima shranjene v običajih, v posebnem načinu mišljenja in čuvstvovanja, v znanostih, umetnostih in v književnosti in drugih prosvetnih uredbah. Te dobrine nudijo omenjene združitve posamezniku, ki bi brez njih ne mogel prospevati in deloma celo ne živeti. Da pa zamore vsaka združitvev izpolnjevati to svojo nalogo nasproti posamezniku, mora imeti sredstev, da z njimi hrani in na novo pridobiva ter pomnožuje dobrine, ki jih med svoje deli.

K temu mora prispevati vsak poedinec. Vsaka združitvev nam daje pravice do svojih dobrin in nam zato nalaga dolžnosti. Zategadelj ne gre, da bi ravnali pri vsakem dejanju samo z ozirom na lastno korist, ampak tudi z ozirom na celoto. Kdor koristi celoti, koristi tudi samemu

sebi, ki je del celote. Zato je treba gojiti čut skupnosti, socialno čustvo. To čustvo se razvija na podlagi enakopravnosti (iste dolžnosti, iste pravice: demokratizem) in pravičnosti (vsakemu svoje). Tako pridemo do najvišjega vzgojnega smotra, do jedra vseh vzgojnih teženj: vzgoja značajnosti se nam tukaj odkrije kot neobhodna potreba, ki izvira iz sociologičnih smotrov.

Značajnost — karakter — je tista urejenost duševnosti, t. j. vsega umovanja, čustvovanja in hotenja, po kateri je vsako dejanje in nehanje zanaprej določeno. O značajnem človeku lahko veš zanaprej, kaj bo v tem ali onem slučaju storil. Doslednost je najvažnejša lastnost značajnosti. Značaje hočemo imeti, in ne učenjake; za to nam gre v prvi vrsti za vzgojo, ne za pouk. Na značajnosti sloni vse družabno življenje. Na značajnega človeka se smeš vselej zanašati, o njem veš vselej, kar smeš od njega pričakovati. V tem leži veliki praktični pomen značajnosti. Bivši predsednik Zedinjenih severno-ameriških držav, Roosevelt, se je izrazil nekoč tako-le: „Značajnost je za skupnost mnogo važnejša nego razumnost. Razumnosti nam je treba in nič ne nasprotuje temu, da bi bila razumnost in značajnost lahko združeni. Ako pa bi morali voliti med obema, bi izvolili, ne da bi premišljevali samo en trenotek, značajnost.“

Pojma vzgoja in pouk se še vedno in vedno kaj rada zamenjavata. Iz tega nesrečnega zamenjavanja izvira veliko nesporazumljenja, veliko zla. Vzgoja je višji pojem, ki mu je pojem pouk podrejen. Pouk je samo eno vzgojno sredstvo. Nekateri pedagogi še niti ne priznavajo, da bi pouk imel sploh kako vzgojno moč, t. j. da bi znanje, ki nam ga pouk podaja, vplivalo na naše hotenje, na voljo in dejanje. Gotovo je, da izrek, „kdor ima šolo v svoji oblasti, ima bodočnost v oblasti,“ vse previsoko ceni vpliv pouka na značajnost. Izkušnja nas uči, da se duh, ki vlada v kaki šoli, nikakor ne ujema vselej

z duševnim tipom ljudi, ki prihajajo iz dotične šole. Res pa je, da ima bodočnost v oblasti, kdor vlada vzgojo. Kdor hoče vplivati na bodočnost poedinca, in osobito, kdor hoče vplivati na bodočnost družbe, na bodočnost obitelji, občine, naroda, države in verske občine, mora dobiti vzgojo mladine v svojo oblast.

„Značajan sam, še v ljudstvu značaj
oživljaj, utrjuj, krepčaj!
Na to mi prvo skrb obračaj,
to naša je naloga zdaj!

S temi krepkimi besedami je naš pesnik — prerok, S. Gregorčič, jedrnat označil eno najvažnejših nalog vzgojiteljev Jugoslavije.

Ali je sploh tuje vplivanje na telesni in duševni razvoj otroka mogoče? Izkušnja nas uči, da človek pride na svet z različnimi, vsak s svojimi posebnimi zmožnostmi. Nekatero dete je zdravo, krepko, čilo, dobro razvito, nekatero pa bolehalo, malokrvno, slabotno, malo razvito. Ravno tako so tudi duševne zmožnosti, ki se polagoma javljajo pri novorojencu, zelo različne. Nekateri otrok je živahen, bistro gleda v svet, vse bi rad videl, poskusil, imel, zgodaj začne govoriti in veliko čeblja in se rad igra. Drugi pa je nekako mrtev; mirno leži, se ne zanima za nič, dremlje in se zgleda k večjemu, ako je lačen ali če ga kaj boli. Pozno začne govoriti in se tudi ne igra rad. Skratka, otroci so po svojih zmožnostih, zelo različni, tako po telesnih kakor tudi po duševnih. In glede duševnih zmožnosti se razlikujejo z ozirom na razumnost, na čuvstvovanje in na voljo, skratka na značajnost, ki se iz teh zmožnosti razvija.

Ta različnost je posledica v vsej naravi živih bitij vladajočega biološkega zakona podedovalnosti, ki nas uči, da plodovi živih bitij dedujejo lastnosti in kakovosti svojih roditeljev in prednikov. Različne zmožnosti in nagnjenja staršev, često tudi prastaršev se javljajo rade

na njihovih potomcih, dobre in slabe zmožnosti in nagoni. V poslednjem slučaju govorimo o „dedni obremenjenosti.“ Grehi staršev se kaznujejo v deveto in deseto koleno.

Glede na vpliv, ki ga imajo prirojene zmožnosti in njih nedostatki na vzgojo, v kolikor je torej odvisen vzgojni uspeh od teh prirojelih ali podedovanih zmožnosti in sposobnosti, so bili misleci od nekdanj različenega mnenja. Nekateri so zastopali mnenje, da je vzgoja popolnoma neodvisna od teh zmožnosti, da je torej uspeh odvisen samo od pravilnega postopanja vzgojitelja, da je vzgoja takorekoč vsemogoča, ker vzgojitelj lahko napravi iz gojenca, kar mu drago. Angleški modroslovec, John Locke, na pr. primerja otroško dušo z listom belega papirja, na katerega lahko napišeš, kar hočeš, ali pa tudi z voskom, ki ga lahko upodabljaš po svoji volji. Francoz J. J. Rousseau pa sodi, da je človek po svoji naravi dober, dokler ne zabrede v greznico, ki se ji pravi človeška družba. Tudi nemški modroslovec I. Kant trdi, da človek ni nič drugega, nego to, kar vzgoja iz njega napravi.

Tem „optimistom“ nasproti stoje „pesimisti“, „Naturam expellas furca, tamen usque recurret“ — in če naravo spodiš z burkljami, se bo itak zopet nazaj povrnila — je njihovo načelo. Schopenhauer je označil značaj človeški kot nekaj neizpreminljivega. Podjetje, da bi napake človeškega značaja odpravil in izpremenil njegov značaj, je neki slično nakani, ko bi hotel s pomočjo vnanjih vplivov svinec izpremeniti v zlato ali pa hrast pripraviti s skrbno gojitvijo tje, da bi rodil marelice. Vzgoja zamore k večjemu pregrniti pajčolan preko prirojene naravi.

Tudi pesimistično shvatanje vzgojnega vplivanja se opira na biološki zakon podedovanja ali dedne obremenjenosti: vsled usodepolne dedne obremenjenosti je neizpremenljivost vplivov staršev in prastaršev neomejena in zategadelj bi bila otroška domišljija, ko hi hoteli te močno

ukoreninjene življenske smeri s pedagoškimi vplivi upogniti ali pa celo izpremeniti. Po tem takem bi bila vsaka vzgoja brezvspešna in vsako vzgojno početje bob v steno.

„Da imajo prirojene zmožnosti veliko stalnost, je brez dvombe resnično in ko bi bila naloga vzgoje zares ta, da bi zatrla prirojeni značaj ali ga popolnoma izpremenila, bi bila vzgoja v protislovju z bistvom človeške narave. V resnici pa namerava vzgoja vse kaj drugega: ona nikakor ne namerava podedovane smeri zatirati in izpreminjati, ampak nasprotno, ona mora prirojene lastnosti uporabljati za svoje lastne namene; ona naj gotove smeri prisvojenih sposobnosti tako vadi in krepča, da se s tem drugi, manjvredni nagoni s svojim dušo obvladajočim vplivom nastran potisnejo. Prirojeni značaj namreč ni kaj enostavnega, on je temveč nasprotij polna mnogost pričujočih nagonov; to je dejstvo, ki z njim vzgoja računa; vzgoja pomeni izbero; ona naj iz množine podanih lastnosti poišče, kar je pozitivnega, zdravega, socialnega in izigrava zoper protisocialnim in bolehnim nagonom.

Pri tem delu podpira vzgojitelja biološki zakon, ki velja zraven zakona podedovalnosti in je ravno tako jak činitelj v izobraževanju živih bitij, kakor ta. To je zakon preobraževanja vsled opravičnih dojmov, t. j. vsled vežbanja ali neuporabljanja organov. Z vežbanjem in uporabljanjem se organ krepi, jači, spolnjuje, dočim slabi, hira in nazadnje postane za rabo nesposoben, ako se ne rabi in ne vežba. Podedovalnost je načelo tradicije, ona zastopa sile stalnosti organizma, načelo preobražanja vsled opravičnih dojmov pa služi v to, da tradicijo popravlja in premika razmerje jakosti podedovanih organov — skratka: načelo preobražanja vsled opravičnih dojmov prilagaja izpremenjenim pogojem in nalogam življenja.“ (Fr. W. Foerster).

Vzgojiteljeva naloga z ozirom na prirojene lastnosti gojenčeve je torej najprej ta, da njegovo nadarjenost,

dobre in slabe strani, kolikor mogoče natanko spozna. Pri tem se mora ozirati na vse strani človeške narave: na telesne, umstvene in značajnostne sposobnosti, na dobre in slabe zmožnosti mora enakomerno pozoren biti. In potem bo njegovo delovanje dvojno. Slabe, škodljive lastnosti je treba zatiravati s tem, da se gojencu vzame vsaka prilika, ki bi mu bila povod, da bi prišli dotični nagoni v veljavo, da bi se dotične sile vežbale in se tako jačile. Še večje važnosti pa je pozitivno delovanje t. j. vežbanje dobrih, koristnih zmožnosti. Njegov trud bo imel samo tedaj in v tisti meri dober uspeh, kolikor se mu posreči namesto slabih nagonov izvežbati dobre in koristne. Brez tega je vsako delo zastonj.

V ameriških šolah za otroke delavcev poprej ni bilo mogoče vzdržavati discipline. Prišlo je tako daleč, da so morali mestne redarje na pomoč klicati. Uvedli so samovlado učencev in glej: mir in red vladata sedaj v šoli. Večkrat se priporoča, naj se postavijo uprav najbolj zanični in neredni učenci za redarje v šoli, ki postanejo potem včasih najbolj zanesljivi in redni učenci. Zaupanje in čast, ki se jim s tem skaže, jih prisili, da se potrudijo, da bi to zaupanje zaslužili. Tak poskus pa se bo samo tedaj posrečil, ako ima dotični gojenec še kaj dobrega jedra v sebi. Brez tega pa sploh ni pričakovati dobrega vspeha.

b) Nedostatki in pomanjkljivosti običajnega vzgojstva.

Kako bi se jim dalo odpomoči?

Življenje je izpreminjanje, vedno prenavljanje, in razvijanje.

„V delavnico sem tvojo zrl,
in videl vedno sem vrvenje,
prelivajoče se življenje,
prerojevanje, prenavljanje . . .“

S. Gregorčič.

To razvijanje, snovanje in izpreminjanje začne s prvim trenutkom, ko se vzbudi novo življenje in traja do groba. V teku človeškega življenja se nam kar same od sebe vsiljujejo tri glavne dobe: 1. Doba razvoja telesnih in duševnih sil naraščanja in napredovanja, 2. doba največje kreposti ali zrelosti in 3. doba propada in nazadovanja. Čim dalje se razvija lastna osebnost, lastna volja, tem težje postaja vplivanje na tujo osebnost, kar je namen vzgoje; prej ali slej postane torej vzgoja nemogoča. Človek postane sam svoj vzgojitelj, na mesto tuje vzgoje stopi samovzgoja.

Ako govorimo o vzgoji, mislimo pač navadno na tujo vzgojo, torej na predzrelostno dobo človeškega življenja. Zrelostna doba pa začenja navadno okoli 18. leta. Tako daleč torej sega vzgojna doba v ožjem zmislu. Začenja pa vzgojna doba s tistim trenutkom, ko se vzbudi novo življenje, ali prav za prav še prej. Skrb za potomstvo bi moralo začeti, ko si izbira ženin nevesto. Švedska pisateljica Ellen Key je nasloвила prvo poglavje znane in zelo razširjene knjige: „Otrokovo stoletje“ z naslovom: „Otrokova pravica, si izvoliti svoje starše.“ Ta nadpis se glasi gotovo čudno in nesmiselno, ima pa vendar globok pomen; namreč ta, da ima otrok v etičnem zmislu nekako pravico, od svojih staršev marsikaj zahtevati. Najprej to, da se morajo starši zavedati odgovornosti, ki je s tem združena, da otroku podarijo življenje. Tu je treba premisliti vse pogoje, ki bi lahko oškodovali telesni in duševni blagor otrokov, torej dejstvo podedovanja, nalezjenja in klicnega oškodovanja. Prva dolžnost staršev je, da se seznanijo s temi dejstvi in iz njih izvajajo posledice.¹⁾

Vso dobo, začenši nekoliko mesecev pred rojstvom pa vsaj do dovršenega 18. leta bi torej morala obsegati

¹⁾ Meni se zdi popolnoma utemeljena zahteva, da bi se zokolitim potom določilo: „Kdor hoče stopiti v zakonski stan, se mora

vzgojna skrb. V resnici pa se briga država samo za dobo od dovršenega 6. do dovršenega 14. ali pa celo samo 12. leta. In v tej dobi povdarja vkljub prvemu paragrafu pržavno-šolskega zakona, ki zahteva sicer od šole v prvi vrsti vzgojo, vendar le posebno pouk.

Da niti šola, niti dom, niti oba vkup po sedanjem ustroju našega šolstva tej nalogi tudi v šoloobvezni dobi nista kos, smo dokazali že na drugem mestu.^{*)} Kaj pa je s predšolsko dobo in kdo skrbi za vzgojo v pošolski dobi do dobe zrelosti? Za vzgojo mladine v teh dveh dobah, ako dom iz kateregakoli vzroka ne izpolnjuje svoje dolžnosti, je prav malo ali skoro celo nič preskrbljeno.

Tukaj si stavimo vprašanje, kako bi se dalo obžalovanja vrednim nedostatkom v okom priti, in kdo ima dolžnost, da prevzame skrb in stroške za različne vzgojne ureditve, katerih potreba se bode izkazala?

Da dobimo pregled različnih naprav, ki jih našemu vzgojstvu manjka, hočemo zaporedoma razmotrivati tri razdobja, v katere se običajno deli vzgojna doba človeškega življenja, ki se v obče tudi ujemajo z dobami njegovega telesnega in duševnega razvoja.

1. Otroška doba. Ta doba obsega leta od rojstva do vstopa v šolo, torej prvih šest let človeškega življenja.

V tej dobi se otrok najbolj telesno razvija. Pa tudi duševno napreduje hitreje ko v kateri si bodi drugi dobi.

---

izkazati z zdravniškim izpričevalom, da je telesno in duševno normalno razvit in zdrav.* Na ta način bi se človeška družba obvarovala velikega števila — če tudi ne vséh — ubogljencev in malovrednih članov, ki so družbi v nadležo in sami zase najbolj pomilovanja vredni.

²⁾ Gl. Mladinsko skrbstvo, Ped. Letopis, XV. str. 19 št.

Jean Paul trdi, da se otrok v prvih treh letih svojega življenja več nauči, ko akademik na visoki šoli. Tukaj dobiva otrok prve dojme iz svoje okolice in si zbira predstave, ki so najvažnejše gradivo, iz katerega si zida v poznejših letih svoje duševno obzorje. V tem času se nauči „materinskega“ jezika; tu se vsajajo v njegovo srce kali za vse, kar je lepo, resnično in blago, in tudi lastna volja gojenčeva se začne včasih prav zgodaj javljati. Korenine bodočega značaja začno poganjati. V obče je torej ta doba brez dvombe najvažnejša vzgojna doba, ki je navadno merodajna za vse življenje, ki določuje smer, v katero se bode razvijal značaj.

V tej dobi otrok navadno živi v obitelji, ki je tako rekoč vzor vsem naravnim ali organskim združitvam. „Oitelj ni društvo, ampak enota; ni združitev v bistvu samostalnih posameznikov v določene svrhe in tako rekoč na odpoved, temveč celota iz bistveno odvisnih med seboj združenih udeležencev in po svojem bistvu nerazdružna. Starši so najprej starši, organska podlaga novemu rodu, ki mu izročajo po dedstvu splošne poteze svojih telesnosti, gotove nagone in nadarjenosti, nagibe k gotovim napakam in boleznim. Že vsled organske zveze med starši in otroki, je zajamčena nekaka sličnost čuvstvanja, ravnanja, usode in uravnave življenja, osobito, ako so starši iste krvi in istega sloja. Starši pa so obenem tudi avtoriteta in prenašajo na svoje otroke kakor svojo posest in svoje znanje, tako tudi svoje svetovno nazorje in obliko svojega bistvovanja s povelji in predpisi; oni so vzgled in vzor, ki jih otroci posnemajo sami od sebe, ne da bi bilo zato treba povelja in navodila. Iz tega razmerja med mladimi in starimi vzraste tista neprimerna enojnost mišljenja in življenja, da lahko govorimo o „duhu“, ki ga lahko zasledujemo v vseh njenih članih, njena notranja skupnost in solidarna vzajemnost, ki varuje in podpira vsakega izmed svojcev, tako da se čuti vsak od

bistvovanja obitelji odpadél posebnež (sam svoj človek) kot „domači križ“. (Dr. Alois Fischer).¹⁾

Te razmere so se pa v novejši dobi povsodi kolikor toliko izpremenile in to tem bolj, čim bolj obrt in trgovanje stopata v ospredje proti poljedelstvu, kar je značilno stremljenje naše dobe. — Z vzgojnega stališča pa industrializacija brez dvoma neugodno vpliva, ker z njo nazaduje obiteljsko življenje in odpadejo torej tudi njegovi blagodejni vzgojni vplivi. V industrialnih krajih, osobito torej v večjih trgih in mestih, sta v širokih krogih oče in mati, in to ne samo v najnižjih slojih, v borbi za vsakdanji kruh tako zaposlovana, da jima primankuje časa, ki bi ga morebiti rada posvetila svojim otrokom. Iz tega izvira potreba v takih krajih nekakega nadomestila za domačo vzgjo. Tako so nastale v takih krajih različne vzgojevalne ustanovitve, ki jih skupno shvatamo z imenom: mladinsko skrbstvo (jaslice, otroška zabavišča, otroški vrtci, sirotišnice, zavetišča, popoljševalnice itd.). V Avstriji in osobito v Slovencih še sicer prevlada poljedelstvo, akoravno je bilo tudi pri nas že begunstvo s kmetov v mesta in trge, osobito pa — v nekaterih krajih — v Ameriko ali pa v druge tuje posebno rudarske pokrajine, že prav občutno. Upajmo, da bodo nove razmere v Jugoslaviji tudi v tem oziru marsikaj izpremenile na boljše! V mestih in trgih rabimo tudi mi različnih ustanovitev za mladinsko skrb. Drugače pa so razmere na kmetih v manjših naselbinah. Ne glede na to, da je uvedba takih ustanov v manjših krajih težka, včasih celo nemogoča, tukaj tudi ni taka potreba zanje, ker tukaj še vlada v obče ožje obiteljsko življenje in z njim združena obiteljska vzgoja.

¹⁾ Der innere Zusammenhang und die soziologischen Hintergründe der modernen Reformtendenzen auf pädagogischem Gebiet, Neue Bahnen, 1917.

Med vzgojitelji te dobe zavzema prvo mesto mati. Skoraj vsi veljavni in odlični možje spoštujejo z gorečo ljubeznijo svoje matere, čuteč, da jih imajo zahvaliti za vse, kar imajo najboljšega in najvišjega na sebi. „Kar je mati vsadila v otroško srce, tega ne uničijo tako lahko vsi poznejši vplivi: kar je zamudila ona, ne bode izlahka dorastlemu sapa življenja. Vladajoči duh časa ne izhaja iz vseučiliščnih predavalnic, temveč iz domače obiteljske sobe, in dosti manj so znanstveniki in veliki narodni razumniki tisti, ki neposredno vplivajo na izobrazbo bodočega naroda, kot matere, ki jim malčki čepe ob nogah, katerih beseda je prvo seme, položeno v neposejano zemljo.“ (K. Opper). Ibsen je izrekel v zborovanju društva za ženske zadeve: „V oblasti naših mater je, da vzbujajo z napornim in vztrajnim delom zaveden čut za kulturo in disciplino. Kulture in discipline pa je ljudstvu treba, preden hočemo naprej v narodnem povzdigu. Žene so tiste, ki bodo rešile vprašanje človeštva. Kot matere ga bodo rešile in samo tako to vzmorejo. V tem leži velika naloga žensstva.“ In stari mojster Pestalozzi pravi: „Pridna mati, ki svoje otroke sama uči, je vselej, kar se mi na božjem svetu najlepše zdi; to, česar starši lahko uče otroke, je in bo vselej glavna reč za človeško življenje. Ako ni dom sveti tempelj božji, ako mati naravno ne oživlja otroškega srca in glave, tedaj je vsaka daljša temeljita reforma socialnih razmer nemogoča.“

Sicer pa vsak učitelj va iz lastne skušnje, koliko velja dobra domača vzgoja. Ves njegov trud je gostokrat bob v steno, ako hoče odpraviti napake, ki so jih prinesli otroci v šolo. Ako pa je otrok, ki pride v šolo, reden, snažen, marljiv, pokoren, resničen, pobožen itd., ima z njim lahko delo. Nič drugega ni treba, nego krepiti in jačiti te lepe lastnosti. „Kakor se nagne mlado drevesce, tako bo rastlo staro drevo.“ Materin vzgled, materin vpliv na malega otroka določi navadno smer, v

katero se bode razvijalo mlado človeško bitje. Kakor mati, tako otrok. Tako je smatrati Goethejeve besede:

„Matere bi lahko vzgojene otroke rodile,
ko bi le same poprej prav vzgojene bile.“

Poleg matere pride pri domači vzgoji v poštev oče, akoravno njegov, vpliv vsaj v prvi otroški dobi, ni toliko ko materin. Oče je poklican v vzgoji zabraniti, da ne prevlada v gojencu osobito, ako je moškega spola, preveč ženski element: nekaka pasivnost, vdanost, nesamostalnost. Srce ne sme vladati glave, osobito pri moškem spolu ne. V ženskem značaju ima prvo besedo srce, v moškem pa navadno glava. V vzgoji je možatost ravno tako važna, osobito pri dečkih, kakor ženski element.

Obitelj je in bode vedno velevlast na vzgojnem polju. Moč, domače vzgoje je vedno zelo velika, ne samo v dobrem ampak žalibog tudi v slabem zmislu. Obitelj kot prvo in najnaravnejše vzgajališče določa poglavitno tisto stališče, ki ga bodo otroci pozneje zavzemali v presojevanju lastnega in tujega mišljenja, čuvstvovanja, hotenja in dejanja, z ozirom na нравstveno in versko naziranje. Domača vzgoja, ki je tudi najboljša šolska vzgoja nikoli ne bo mogla nadomeščati, se upira — ali bi se morala upirati — na ljubezen, ki se čuti odgovorno za duševni in telesni blagor otrok. Obitelji je mogoče, da umstvene, нравstvene in telesne svojnosti gojenčeve dobro in zanesljivo spozna in se torej lahko po njih ravna, kar se učitelju v razredu z velikim številom učencev nikoli ne more posrečiti v isti meri. Dom tudi lahko uporablja, ako je treba, ostrejša vzgojna sredstva in kazni, ki se v šoli ne smejo upoštevati.

Žalibog pa dom mnogokrat ne izpolnjuje, kar bi morali od njega pričakovati. Vzrokov za to zelo žalostno prikazen ne manjka. Sem spadajo 1. uboštvo staršev in vsled tega pomanjkanje časa; 2. nevednost in nerazumnost in 3. malomarnost roditeljev.

Baš za to vzgojno dobo je najinanj preskrbljeno. Tukaj je torej treba začeti z dopolnjevanjem našega vzgojstva. Več domače vzgoje nam je treba!

V ta namen je potrebno dvojnega dela. Najprej moramo dom razbremeniti s tem, da mu olajšamo njegovo nalogo, oproščajoč ga najtežjih slučajev, katerih sam nikoli ne bode zmagal in drugič imamo skrbeti za to, da usposobljamo dom za njegov najvažnejši poklic, za vzgojo otrok.

Ako sploh staršev ni (sirote!) in tudi drugih osebni, ki bi jih vezala dolžnost ali pa prosta volja, da bi zastopali starše kot vzgojitelje, ako starši zaradi revščine ne morejo ali zaradi lastne zanikrnosti ne marajo posvečati svojim otrokom toliko skrbni, kolikor je zahteva njih vzgoja in na zadnje, ako je treba vzgojitelju dotičnih otrok posebne pedagoške vede in izobraženosti, izkušnosti in spretnosti, nego se sme in more pričakovati od navadnih staršev (nehogljenci, gluhozemci, slepci, slaboumniki in zennemarjenci), v vseh teh slučajih je treba posebnih zavodov, s posebno za take zavode izobraženimi vzgojitelji po poklicu, da razbremene dom težkega bremena, ki mu sam ne more biti kos.¹

Tomažič pravi²): „Pitanje, naime, o zaščiti dece i mladeži vrlo je znamenito, pa ga valja razmotriti i s narodno ekonomske strana, t. j. pogledati, u koliko je zaštita mladeži uvjet za svestrano blagostanje i moč naroda. Pri tom se u obzir uzima mudra uprava cjelo-

1) Gl. „Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom, sestavil V. Bežek. V Ljubljani 1913, 1914, 1915, založila S. Š. M., IV. „Varstvena in skrbstvena vzgoja.“ Prim. tudi „Dostavki, str. 326 i. 327, kjer omenja vpliv svetovne vojne na problem o otroškem varstvu.

2) Ivan Tomažič, Uzgojna skrb za zaščitu i spašavanje djece i mladeži od moralnog brodoloma. V Zagrebu 1911, prim. tudi: Breunlich, Geschichte der österr. Jugendfürsorge, Wien 1918.

kupnoga kapitala fizičko-tehničkoga kao i duševno moralne snage i radne sposobnosti naroda.

Veličina narodnoga dobra ne ovisi o apsolutnoj gustoći žiteljstva, već o množini onih, koji su spremljeni za najrazličniji rad, jer su tjelesnu i duševno normalno razvijeni. To se mora držati i mjerilom, kad se prosudjuje, koliko je koja država ili narod uspio.

Mnogobrojni porodaji mogu da obraduju samo onda, ako su roditelji ne samo sposobni da rode valjano potomstvo, nego ako su takodjer spretni i voljni, da ga u njegovoj najraniji dobi dobro njeguju i odgajaju, pa ako se dalje može očekivati niz uredaba i prilika, bez kojih mladi naraštaj ne može da uspije.

Za pravo morala bi se kulturna visina naroda mjeriti prema tomu, koliko je u njemu onih, koji su valjano razvijani tjelesno i duševno. Ne bi se smelo brojiti samo analfabete, već i kržljavce, slaboumne, slijepe i gluho-nijeme; one, koji imaju kroničke pogriješka, koji su skloni na zločine, te tim građanskomu društvu padaju na teret.“

„Svakako je dužnost svakoga misaonog čovjeka, koji svojemu narodu dobro želi, da oštrim pogledom ispita sve njegovo unutrašnje stanje i da razmisli, kako bi se svladale nezdrave prilike. Pri tome ne može biti, a da se osobita pažnja ne svrati na njegu djece za najranije joj mladosti i na uzgoj mladeži, u koliko o tom uvisi sretno uspijevanje obitelji, općine, države, u opće svake zajednice.“

Akoravno ima pri urejanju in pri vodstvu oskrbnih zavodov poleg higijene prvo besedo pedagogika, se smatrajo ti-le v prvi vrsti za socialne uredbe in so skoro vsi taki zavodi ustanove ljudomilih zasebnikov in društev, ki dobivajo samo tuintam od javnih oblastev nekaj podpore. Tukaj bi pač država bila poklicana, priti na pomoč s svojimi izdatnejšimi sredstvi. Saj bi ona sama imela največjo korist, ako bi tisoče in tisoče državljanov rešila

gotovega pogina in propadlosti, pripomagavši jim do poklica in povzdignivši njihovo ter posredno tudi kulturo drugih državljanov, ki so ti pobabljeni in neobogljenci močno ovirajo. Bilo bi samo obrambno delo, ako bi država prevzela skrb za vzgojo takih nesrečnikov. Osobito v sedanji vojni dobi, ko je narastlo število zaplenjenih in zapuščenih otrok na grozovito višino. To bi se moralo izvršiti s pomočjo državnega zakona, ki bi določil potrebno število takih zavodov in njih ureditev, ki bi nadalje uravnal predizobrazbo potrebnih strokovnih vzgojiteljev in določil, katera деца bi se morala izročiti dotičnim zavodom v vzgojo.

Zakon, ki si ga mislim, pa bi se ne smel omejevati na določbe glede oskrbnih zavodov. Oskrbno-vzgojni zakon nam ne more zadostovati. Kar rabimo je „občni vzgojni zakon“, ki bi natanko predpisal potrebne ureditve za vso vzgojno dobo, od rojstva do zrelostne dobe, oziraje se na vse otroke, normalne in nenormalne in na vse vladajoče, na vzgojo vplivajoče odnošaje.

Menda največji nedostatek našega vzgojstva je namreč ta, da naše matere navadno niso nič prav pripravljene in poučene za svoj najtežavnejši in najvažnejši poklic kot vzgojiteljice svojih otrok. Od kod naj zajemajo mlade matere tako potrebno pedagoško znanje? Navadno se pač ravnaajo, po izkušnjah svoje matere ali stare matere ali pa tudi kake sosedke, ki jim pomagajo s svojimi nasveti. In tako se podedujejo stare napake, stari krivi nazori od pokolenja do pokolenja skozi stoletja. Vsega se je treba učiti, kar rabimo v življenju. Pridna mati takozvanih višjih stanov skrbi vestno za to, da se hčerka nauči vsakojakih spretnosti in umetnosti, ki jih bo morebiti kdaj rabila, ali pa tudi ne. Za to jo pošilja v različne šole: v šolo za ročna dela, v šolo za tuje jezike, v godbeno in plesalno šolo in nazadnje, če je treba neposredno pred poroko v gospodinjsko in kuharsko šolo —

a v vzgojevalno šolo? Čemu pa to? Če se bo omožila in bo imela otroke, to bo pa vendar znala, kako jih je treba vzgajati. Saj vidi, kako druge matere ravnaajo. To ni nobena umetnost. Srajce šivati, hlače krpati, kruh peči, dobro juho skuhati itd., to so seveda umetnosti, ki se jih je treba naučiti bodoči gospodinji. A človeka vzgajati, človeško dušo izobraževati, to zna vsakdo.

Drugi bodo morebiti ugovarjali: Vzgajanje otrok je, seveda, umetnost. Toda umetnost je naravna nadarjenost, ki se je sploh ne moreš naučiti. Kdor zna, ta zna brez učitelja. Kdor ni nadarjen za godbo, ne bo nikoli godbeni umetnik; slično velja za umetnika v vsaki drugi stroki, torej tudi o vzgoji. To je že res; umetnosti se ne bo nihče naučil v nobeni šoli. Ali bomo zategadelj odpravili kiparske, risarske, slikarske, godbene in druge šole? Tudi umetniško nadarjenemu človeku je treba, da se najprej nauči tehnike svoje umetnosti, da spozna, kar so drugi pred njim ustvarili na polju njegove nadarjenosti, da se najprej seznaní z nekaterimi splošnimi pravili dotične umetnosti, potem se bo šele postavil na lastne noge in bo ustvarjal lastne umetnine, če ima možnosti zato v sebi, podarjene mu od prirode. Ako pa mu Rojenice niso podarile tistega daru v polni meri, pa se bo vendar kolikor toliko približal najvišjemu idealu umetnika. Kakšne slike pa bi nastale, ko bi hotel vsakdo, ki misli, da ima za to nadarjenost ali tudi ne, kar slikati, samo če si more nabaviti papirja ali platna, barv in čopiča! Na polju vzgojstva si pa domišlja vsak, ki je spravil otroka na svet, da ga zna tudi vzgajati. In vendar mora vsak količkaj razumen človek priznati, da je mnogo težje upodabljati dušo človeško, nego ustvarjati lepe slike. Vkljub temu imamo slikarske in vsakojake druge šole, materske šole, ki bi pripravljale dekleta na njihov materski poklic, pa nobene. Pa tudi v drugih obstoječih šolah se ne govori o takih rečeh, razen na ženskih uč-

teljišjih in menda nekaj malega na nekaterih višjih dekliških šolah, ki so pa le malemu številu bodočih mater dostopne. Tu bi bilo torej mesto, da bi posegli oficialni upravitelji šolstva — država, dežela in občina — vmes ter bi ustanavljali zavode, ki bi se v njih doraščajoča dekleta učila in vadila v vzgajanju otrok. Ne samo teoretičnega pouka bi jim bilo treba, ampak tudi praktičnih vaj. Zategadelj bi morale te šole biti združene s sirotišči, z jaslicami, s pestovališči, čuvališči ali otroškimi vrtci, da bi se dekleta v njih lahko tudi praktično urile, v vzgoji. Pred vsem pa bi seveda treba bilo za take tečaje poučenih in izvežbanih učiteljic. Z ljudsko šolo se taki zavodi ali tečaji ne morejo združiti, ker učenke teh šol še niso za taka vprašanja godna. Ta pouk spada v deviško dobo in bi se menda najbolj vvrstil v dekliške nadaljevalne šole oziroma v zavetišča. In ne samo tuintam, kjer bi bila ravno prilika in dobra volja za take prireditve, ampak taki materinski tečaji bi morali biti tako razdeljeni, da bi imelo vsako dekle dotične starostne dobe priliko, udeleževati se takega tečaja. Ne samo priliko, temveč dolžnost. Ta pouk bi moral biti obvezen, kar bi se pač doseglo s tem, da bi se zakonito določilo, da se mora vsaka deklica, ki hoče stopiti v zakonski stan, z izpričevalom izkazati, da je z dobrim uspehom dovršila materinski tečaj. Saj mora vsakdo, ki hoče postati mojster v kakem rokodelstvu doprinesiti dokaz sposobnosti, ali bi bilo torej preveč, ko bi zahtevali dokaz materinske sposobnosti tudi od bodoče matere?

A ne samo matere, tudi očetje so potrebni višje pedagoške izobraženosti nego jo navadno imajo in to menda še v večjem obsegu nego one. Možje, očetje rabijo pedagoško izobraženost, ker so oni ravno tako kakor matere poklicani k sodelovanju pri domači vzgoji in če se tudi izprva morèbiti ne udeležujejo sami neposredno toliko pri tem delu, morajo vendar pestopati soglasno z

materjo in v dvomljivih slučajih jim gre prva beseda. In prej ali slej nastopijo ali bi morali nastopiti, vsaj pri deški vzgoji, očetje kot glavni domači vzgojitelji. Razen tega pa bodo rabili možje pedagoškega znanja tudi v svojem poklicu kot gospodarji, obrtniki, trgovci, vojaki, učitelji ali v katerem sibodi stanu. Malone vsak mož je poklican, da načeluje pri družabnem delu manjši ali večji skupini ljudi. Če ni general, pa je morebiti desetnik ali vsaj poddesetnik, če ni ravnatelj velike tovarne, pa je lahko vodnik večje ali manjše čete delavcev ali pa vsaj hišni gospodar. Povsodi bo dosegel največje uspehe, če bo vedel voljo svojih podložnikov podvreči svoji volji, če bo ravnal z njimi po pedagoških ali dušeslovnih načelih. „Vprašanje discipline je vprašanje, ki sega daleč preko otroške dobe in šolskega poslopja. Disciplina je splošno, temeljno vprašanje, kako je treba ljudi voditi in z njimi ravnati v državi, v cerkvi, v tovarni in delavnici, v železniški in vojaški službi, skratka povsodi, kjer gre za enojno, skupno delovanje človeških moči.“ (Foerster, Schule und Charakter). Pedagogika danes ni več veda samo za „šolmaštre“ in pestunje, ampak vsakdo, ki ima kaj ukazovati, bo imel najlepše uspehe, če se ravna po pedagoških načelih. Umetnost zapovedovanja, ki je od njega odvisen uspeh vsakega skupnega delovanja, ni lahka in treba je vsakemu se je dobro naučiti. Pedagogika je postala obče potrebna znanost. Pedagoških tečajev je torej bodočim očetom in gospodarjem ravno tako treba kakor materam in gospodinjam.

K vzgojnim uredbam za normalne otroke v predšolski dobi spadajo tudi otroški vrtci. Ti-le imajo namen skupno vzgajati otroke od dovršenega tretjega do dovršenega šestega leta z otroškimi igrami. Nekaj sličnega je v smislih imel že češki pedagog, Jan A. Komenski, v 17. stoletju, ko je v svojem „Velikem ukoslovju“ kot najnižjo šolsko stopnjo zahteval materinsko šolo. Oče

otroških vrtcev pa je obče znani nemški pedagog A. Fröbel (19. stoletje). Žalibog, da se lepa Fröbelova misel danes že mnogokrat pači in zavija na drugo stran. Iz splošnega otroškega vzgajališča so napravili tuintam otroško zavetišče, ki se v njem otroci takih staršev samo nadzorujejo, kateri sami tega ne morejo storiti zaradi obilnih drugih poslov. Tu se premalo gleda na vzgojo. Taka zavetišča zadostujejo za prvo in drugo, za silo še tudi za tretje starostno leto, tukaj še zadostuje obvarovalno delovanje in postrežba telesnim potrebščinam, v četrtem letu naj-pozneje pa mora začeti smotreno vzgojno vplivanje. Najvažnejše vzgojno sredstvo v tej dobi pa je igranje. Enostransko nadzorevanje otrok v otroških vrtcih odvrča tudi boljše starše, da ne pošiljajo radi svojih otrok v take vrtee, meneč, da so ti-le samo za vboge otroke, ki doma nimajo nadzorstva. S tem pa so uprav otroci imovitejših ali manje zaposlenih staršev oškodovani, ker doma, kjer je število otrok manjše, ali pa je celo en edinec, ni prilike za socialno vzgojo, ki bi morala pričeti vsekakor že v tej starosti. — Na drugo stran pa se v nekaterih otroških vrtcih preveč povdarja pouk in se smatrajo taki vrtci za pripravljavnice za ljudsko šolo. To pa nikakor ni njihov namen. Na ta način se otroci prezgodaj duševno nape-njajo, vzgajajo se občudovani otroci, ki pozneje kaj radi zaostajajo. Vsekakor pa so otroški vrtci, ki svojo nalogo v pravem zmislu shvatajo in izvršujejo, zelo priporočljiva vzgojna uredba za predšolsko dobo — od dovršenega 3. do dovršenega 6. leta — in moramo izreči željo, da bi se mnogo bolj razširili. V prvi vrsti se čuti njih potreba v mestih in večjih krajih, kjer otroci nimajo prilike ve-liko na prostem bivati in občevati s narodo. Tu bi želeli, da bi se vsi otroci dotične starosti zbirali vsaki dan pod vodstvom izobražene vzgojiteljice, kolikor mogoče v prosti naravi. Tudi v manjših krajih, v vsaki večji vasi bi bilo kaj takega potrebno, ker baš tukaj manjka često doma

za to izobražene voditeljice in — družbe. V malih naselbinah, z daleč razkropljenimi domovi žalibog to ni mogoče.

2. Deška oziroma deklinška doba, ali doba šolske obveznosti. Ta doba obsega, kakor vemo, starost od dovršenega 6. do dovršenega 14. leta, torej osem let, žalibog pa jih je zaradi skrčenja te dobe po postavi v nekaterih deželah do dovršenega 12. leta in zaradi šolskih olajšav v resnici navadno samo šest. Resnično osem let traja ta doba le izjemoma v mestih. Tu bi bila prva točka, kjer bi morali zastaviti vse svoje moči, vsi brez izjeme, kdor ima količkaj razumnosti za človeško kulturo, za važnost vzgoje, da se odpravijo dotične nesrečne določbe državnega šolskega zakona. Ali še res stojimo na tako nizki stopnji izobraženosti, da še ne uvidimo vsi brez ozira na politično strankarstvo, da te določbe zadevajo baš nas Jugoslovane in nas tlačijo v ozadje v prosveti proti večini naših najbližjih sosedov, in da nas morajo nazadnje uničiti v boju za obstanek, ker se borimo s slabšim orožjem, z manj vrednim uma bištrim mečem? Ali nas res ni naučila svetovna vojna, da zmago pridobiva ne samo osebna hrabrost, ampak pred vsem bistrost orožja? Tukaj imajo politiki besedo in vsakdo, ki ima kaj vpliva na politiko.

Oglejmo si dečka in deklico, ki sta prvič stopila v šolo! Precej sta zrastle od svojega rojstva, toda dolgo še nista dorastle. Njih udje še so zelo okorni, neokretni, nerodni, slabi, nerazviti. Prinesli so veliko množino različnih predstav, ki so si jih nabrali s pomočjo svojih čutil in v občevanju z domačini. A vse to je nejasno, nedoločeno, pomanjkljivo. Kakor sta baš slučaj in dobra volja oziroma razumnost staršev in domače okolice nanesla. Eden je prinesel več gradiva s seboj, drugi manj; meščanski otrok ima druge predstave kakor kmetski; gorenjec, hribovec druge kakor dolenec ali ravanec. Baš najpotrebnejših često manjka enemu in drugemu. Vsak govori

svoje domače narečje, malokateri razume kolikor toliko pismeni jezik. Lastna razsodnost je še silno na slabih nogah. Navadno ponavlja stavke, ki jih je kje pri odrastlih pobral in si jih zapomnil. Na izvajanje novih sodov, iz podanih sodov, torej na lastno sklepanje še niti misliti ne smemo. Spomin je še zelo slab, neizvežban. Bujnejša pa je domiselnost ali fantazija. Nista še vstopila v svet stvarnosti, ampak živita še v svetu domišljije, bajk in pripovedk. Čuvstvenost je še navezana na nižje čutne zaznatke. Lastna volja je še zelo slaba in se ravna po hipnih dojmih.

Prva skrb šole bodi torej skrb za primerni razvoj telesnosti, ki je podlaga vsem duševnim silam. Žalibog, da je prav v tem oziru oblast šole najmanjša in neugoden vpliv šole menda največji. Dolgo, mirno sedenje na šolski klopi, slab zrak in nevarnost razširjanja nalezljivih bolezni vsled skupnega bivanja velikega števila otrok v omejenih prostorih ogrožajo telesni razvoj; a tem opasnostim se da kolikor toliko v okom priti s strogim opazovanjem že obstoječih zdravstvenih predpisov od strani učiteljstva. V tem oziru bi bilo samo želeli, da bi se splošno uvedla naprava šolskih zdravnikov, ki se je dozdaj samo tuintam uvedla v nekaterih mestnih šolskih občinah. Stvar ne bi bila pretežavna; saj bi na deželi zadostoval po en zdravnik za več šol, menda za celi okraj. Težavnejše je šoli skrbeti za primerno prehrano vseh učencev. Na tem nedostatku hira izvečine naše šolstvo, osobito na deželi, déloma tudi po mestih. Dočim je v večjih krajih uboštvo in vsled tega pomanjkanje živil krivo nezadostne prehrane, je na deželi večinoma vzrok tega nedostatka velika oddaljenost šole od doma, ki veliki večini učencev onemogoča, da bi med opoldanskim odmorom šli domov na kosilo. Pač morajo zadovoljni biti s kosom kruha ali s kakim sadjem. Včasih celo tega zmanjka. Da je pri taki prehrani učencu popolnoma nemogoče, 4—5 ur na dan

pouku slediti, duševno delati, je pač popolnoma jasno. Ako še pomislimo, da še imajo ti učenci pot v šolo in iz šole, ki traja včasih tudi po eno uro, opraviti, da imajo torej 6 do 7 ur na dan, z malim odmorom opoldne, deloma telesno, deloma duševno delo opravljati, preden pridejo do kosila, če nadalje pomislimo, da dobe doma, ko pridejo iz šole navadno kake pogrete ali nepogrete ostanke opoldanjskega kosila, potem se pač ne bomo čudili, da taki učenci hirajo na duši in na telesu. Tukaj je torej treba temeljite pomoči, ako hočemo rešiti našo bodočnost duševne in telesne propalosti.

Take pomoči iščejo nekateri v uvedbi nepretrganega poldnevnega pouka. Pouk začenjaj zjutraj ob 8. uri in trajaj z malimi odmori med posameznimi urami do 12. ali 1. ure, torej 4–5 ur na dan. Na tak način bi prišli učenci, res je, 1–2 uri prej do kosila. Ali veliko to gotovo ne bi zdalo, ne glede na to, da je 4–5 ur duševnega napore brez večjega odmora prevelika obremenitev duha. Zadnji 1 ali 2 uri bi bile za pouk izvečjega brezplodni. Edina zdatna pomoč bi bile v tem slučaju šolske kuhinje, ki bi morale biti ustanovljene na vsaki šoli. Tukaj ni prostora, da bi na široko razpravljali, kako in s katerimi sredstvi naj se urejajo in vzdržujejo takšne kuhinje. Ne dvomim pa nikakor, da se bi dalo z dobro voljo in nekoliko požrtvovalnosti povsodi kaj takega izvesti.

Kar se tiče duševne osebne vzgoje, je treba tukaj samo omeniti, da ta vzgoja, t. j. razvoj razumnosti, čuvstvovanja in volje spada z ozirom na šolo poglavitno k pouku. Pouk je glavno vzgojno sredstvo šole. O njem bomo izrekli poglavitne zahteve v posebnem poglavju. Tukaj nam gre pred vsem za socialno vzgojo. Poleg že omenjene obitelji vplivajo na vzgojo mladine največje človeške zadruge: narod, verska občina in država. Narod je v pravem zmislu najbolj organska zadruga in ima torej izmed teh zadrug največji vzgojni vpliv. K narodu spada

človek po svojem rojstvu, z narodom je torej v organski zvezi. Zategadelj učinkuje narodnost v edinstvenem narodu na veliko tako, kakor sorodnost v obitelji. Narodnost je posamezniku organska podlaga. Pokolenjska sorodnost, edinost pasmine jamči znanprej za nekako sličnost čustvovanja in ravnanja, mišljenja in naziranja vseh posameznih članov naroda. Učitelji so člani iste pasmine, oni so vzori; od prejšnjih pokolenj prisvojeni običaji, verski in npravni nazori nahajajo v potomcih tisto dušno razpoloženje, ki je njihovi prisvojitvi v isti meri ugodna, v kateri je slična duševnemu razpoloženju onih, ki so dotične kulturne vsebine povzročili in ustvarili. Iz tega spoznanja je zajela pedagogika svoj nauk: Vzgoja in pouk bodita „domorodna“ (bodenständig). Vzgoja in pouk zajemajta svojo snov iz domače grude: domači (narodni) jezik, domače snovi, domača priroda, domača zgodovina, domači običaji, domače življenje! To je zmisel narodne šole v pravem pomenu besede. Zahteva narodne šole in narodne vzgoje je psihologično utemeljena.

Slično temu, kar smo rekli o narodnosti, velja o verstvu, ki je izraz odnošajev človeka do najvišjega, najpopolnejšega bitja, do Boga. Iz spoznanja lastne slabosti, omahljivosti, nepopolnosti in nedovršenosti izvira v vsakem mislečem bitju hrepenenje po nečem višjem, dovršenejšem, po najvišjem, na popolnejšem. To najvišje bitje mu je izvor vsega dobrega, merilo za dobro in slabo, in mu daje zakone, kar se sme in česar ne sme. Bog je izvor npravstvenosti.

Sofoklej govori v svoji „Antigoni“ o npravnosti kot „o večnem, nezapisanem božjem zakonu“ trdeč: „ne od danes in ne od včeraj, ne, od vekomaj je živa (npravnost) in nikomur ni znano od kdaj da je“. In Goethe se je izjavil, ozirajoč se na ta izrek o vprašanju, kako je prišla npravnost na svet: „Po samem Bogu kakor vse, kar je dobrega. Npravnost ni plod človeškega premišljevanja,

ampak ona je ustvarjena in prirojena lepa priroda. Ona je kolikor toliko ljudem sploh prirojena, v visoki meri pa, posameznim, posebno odlično nadarjenim naravam*.

Predstava „Bog“ in z njo tesno združene predstave nraavnosti so torej človeku prirojene. Resnično nas uči zgodovina, da so vsi narodi po vsem svetu in v vseh dobah imeli nekako predstavo o bogovih, ki so jih častili. Po vsebini svojih predstav o bogovih in po svojem razmerju do njih so se družili v verske združitve ali v verske občine. Verske občine so torej organske, prirojene, torej naravne človeške združitve. Kot take, in ker so z verstvom v tesni zvezi nraavni pojmi in nagoni, je verstvo v vseh dobah imelo velik, pogostokrat največji vpliv na vzgojo otrok. Starši in verske občine so se trudili, da so vcepili verske nazore in nraavnostne zakone, ki so jedro vsake vzgoje, ki so jih podedovali od svojih prednikov, svojim potomcem. Tako se je tekoma dolgih pokolenj v mnogoletni dobi versko in nraavstveno naziranje bolj in bolj ukoreninilo v krogu dotične skupščine in je postalo takorekoč del osebnosti vsakega posameznika in znak cele verske občine. Verstvo je pridobilo v neki dobi prvo in najvplivnejše mesto med vzgojnimi činitelji.

Obitelj, narod, verska občina so torej v svoji prvotni obliki naravne ali organske združitve. Toda vsaka izmed njih lahko postane prilično neorganska ali smotrena zadržuga. Celu obitelj, ki je tako rekoč vzor organske družbe, dobi lahko v posebnem slučaju značaj smotrene občine, ako je na pr. nastala potom takozvane umstvene udaje: ako se skupnost varuje zaradi gospodarskih koristi in nazadnje zaradi gospodarskih koristi otrok. Koliko posameznikov pa se pridruži kaki narodnosti ne zaradi plemenske sorodnosti, ampak zaradi osebnih koristi, o tem pač najde vsakdo obilo slučajev med svojimi znanci! In ravno tako je pač tudi v verskih občinah. Obratno pa se dogaja tudi, da smotrena združitev polagoma dobiva značaj

naravne, organske skupine. Kot najvažnejši takšen slučaj lahko navedemo državo.

Kot naravna podlaga in začetek njenega ustroja sta menda služile obitelj in stanovska zadruga. Nadalje so se pa države, kakor zgodovina uči, različno razvijale. Narodnost in verstvo sta gotovo v prvotnih časih igrala veliko vlogo pri združenju ljudi v posamezne države, ki sta jim dajala nekako organsko podlago. S časom pa so se države bolj in bolj širile preko narodnostnih in verskih mej, tako da je ostala nazadnje samo še smotrenost, ki druží v veliki državi milijone ljudi z njihovo voljo in proti njihovi volji v eno celoto.

V srednjem veku in daleč tja v novi vek, do najnovejše dobe je prevladala verska ideja, ki je najbolj družila množine v eno celoto in dajala državam enotni značaj; versko naziranje je določevalo čuvstvovanje in hotenje posameznikov, kar nam dokazujejo vse velike vojne do Napoleonove dobe, ki so bile izvečine verske vojne. Verstvo je bilo, je še menda v nekaterih državah sedaj naravna podlaga držav in jim je dajalo organsko podlago. Od Napoleonove dobe sem pa prevlada narodna misel; narodna misel je državam v naši dobi najkrepkejša vez; narodnost je organska podlaga novodobnih držav. Toda narodno-enojnih večjih držav je bilo do najnovejše dobe malo, ali pa jih pravzaprav sploh ni bilo. Pa tudi v verskem oziru je vladala v različnih državah kolikor toliko velika različnost. Vsled tega je različnim državam izginila naravna vez: moderne evropske države do najnovejše dobe skoraj brez izjeme niso bile naravne, organske, ampak izvečjega smotrene združitve. To je bila njihova slabost in vzrok razsula po svetovni vojni. Iz tega spoznanja izvira stremljenje ustanoviti države na naravni, narodni podlagi.

Iz tega premišljevanja sledi neoporečno temeljno vzgojno načelo, ki bi moralo stati na prvi strani vsakega

vzgoje- in ukoslovja: vzgoja in pouk bodita nabožno-nravstvena na narodni podlagi in patriotična. Domovino-znanstvo mora voditi ves pouk in vso vzgojo. Ljubezen do domovine vsebuje največjo posvetno srečo in je, četudi ne edina, gotovo pa najmočnejša podlaga ljubezni do očetnjave in nikakor ne nasprotuje pravi ljubezni do vsega sveta. Lastni dom, preprostost, naravnost, čistost, sramežljivost, npravstvenost, čut za domačnost in domačijo, pobožnost so glavne kreposti iz katerih se razvija domoljubje in ljubezen do očetnjave. Ta domoljubna vzgoja se lahko začne že v domači hiši s pripovedovanjem domačih, narodnih pravljic in basni in osobito z navajanjem mladine k čišlanju domače prirode in domačega dela. Ako dom na tak način pripravlja in sodeluje, ne bo šola imela nobene težave predstavljati domovino in potem očetnjavo kot življenjski zadrugi in postavljati pri vsakem pouku, v vseh učnih predmetih v središče vesoljnega pouka in vse vzgoje. „Lepa naša domovina“, „Slovenec tvoja zemlja je zdrava, za pridne njena lega najprava“, „Kdo je mar?“ so kažipotí, ki naj vodijo šolsko vzgojo naše mladine. Vsebinska teh pesmi naj se ne vtisne samo ušesu in jeziku vsakega učenca, ampak ona naj prešine srce vsakega poedinca. (Narodna in državljanska vzgoja).

Tukaj si moramo postaviti vprašanje, ali je šole sploh treba? Spričo velikih prednosti, ki jih ima dom in osobito mati kot vzgojevalka otrok, bi lahko nastalo to vprašanje. Lahko bi še kdo povdärjal marsikatero druge pomanjkljivosti šolske vzgoje nasproti domači. Število gojencev je doma omejeno, majhno, nasproti številu učencev celega razreda. Starši lahko imajo svoje otroke veliko dalj časa pri sebi, lahko občujejo z njimi takorekoč celi dan, lahko spoznajo njih kreposti in njih slabosti, ter potem odmerijo svoje ravnanje z njimi, dočim ima učitelj svoje gojence samo nekoliko ur na dan pri sebi, in to ne vsaki dan. On ne more svojih gojencev, ki jih je toliko, v tem

kratkem času tako natanko spoznati in zatorej mu ni mogoče postopati z njimi oziraje se na njihovo osebnost, kakor to zahteva razumna pedagogika. Na dalje moramo preudariti, da šolsko življenje krije v sebi marsikatero nevarnosti, ki lahko vse dobre namene in načrte najskrbnejše vzgoje pokvarijo. Razen že gori omenjenih nevarnosti, ki prete v šoli ohranskemu zdravju, moramo tukaj omeniti slab vzgled posameznih malopridnežev, ki jih nikjer ne manjka in vplivaje množine (sugestija). Množina ima na posameznika kaj čudno moč, ki se ji ne more nihče popolnoma odtegniti. Kdor nima trdne volje, ji zapade popolnoma v oblast. Čestokrat vlada v razredu nekak poseben duh, ki se mu mora vsakdo podvreči. Sem spada na pr. toliko razširjena šolarska laž. Učitelja nalagati, to ni nič hudega. Ampak kdor ga zna prav drzno „nabarbat“, to je junak, ki ga ves razred občuduje. Kdo ne bi rad bil junak?

Vkljub navedenim pomankljivostim ima pa šolska vzgoja tudi svoje prednosti pred domačo vzgojo. Pred vsem moramo poudariti na tem mestu, da je učitelj navadno kot vzgojitelj po poklicu bolj poučen o vzgojstvu kakor starši in bo torej vedel posebno v težavnějšíh slučajih pravilneje postopati. Nadalje imajo starši gostokrat iz ljubezni do svojih otrok nekake predsodke v presojevanju njihovega vedenja in njihovih dejanj. Ljubezen je slepa. Njihovih napak ne vidijo ali jih podcenjujejo, dočim njihove vrline radi precenjujejo. V tem oziru nadkriljuje učitelj starše kot vzgojitelj. Njega ne moti krvna sorodnost v presojanju gojenca in zato je lahko bolj nepristranski in pravičen.

Kar pa šolo tvori za neobhodno uredbo vsake večje združitve ljudi, torej naroda, verske občine in države, je potreba pouka in socialne vzgoje. Brez pouka si posameznik ne more prilastiti tistih dobrin, ki mu jih nudijo narod, verska občina in država, brez pouka se ne more

uvrstiti kot polno veljaven član teh občin, in torej ne more pozneje sodelovati pri upravi in množenju teh dobrin; brez pouka je prosveta nemogoča. In tega pouka mu dom v polni meri ne more podati. Zategadelj bi morala biti v vsaki državi zakonito predpisana šolska obveznost in ne samo obveznost staršev ali njihovih namestnikov, da skrbe za potrební pouk svojih varvancev, kakor to velja po našem dosedanjem šolskem zakonu. Šole so potrebne ne samo za nekatere bogatejše in odličnejše otroke, nego za vse, za plemenite in ne plemenite, za bogate in siromašne, moškega in ženskega spola, tako je že zahteval slavni češki pedagog I. A. Komenski. In to zahtevamo danes v demokratski državi. Otroci vseh stanov naj sede na isti šolski klopi in se pokore istim šolskim predpisom ter se napeljujejo k istemu mišljenju, čuvstvanju in hotenju. Tako se bodo odstranili ali vsaj ublaževali predsodki in krivi nazori, ki ločijo v življenju posamezne stanove in so vzrok velikih sporov in bojev.

Poleg doma mora tudi šola sodelovati pri vzgoji: šola in dom.

Da prideta v vzgoji do polne veljave šola in dom, je treba, da se oba med seboj dopolnjujeta, da vsak izmed njiju popravlja slabe strani drugega. Šola in dom morata vzajemno delovati. Vzajemnost in soglasje vseh zgojevalnih činiteljev je za popoln dober uspeh vzgoje velikega pomena.

Vzgoja bodi enotna. Vsi vzgojevalni činitelji morajo delovati v isto smer. Dom ne sme razdirati, kar je šola z velikim trdom sezidala in ravno tako ne sme šola nasprotovati težnjam očeta in matere.

Razumna vzgoja se bo toraj brigala za to, da izkorišča prednosti obeh najvažnejših vzgajališč in da se naopak, kolikor je mogoče, izogiblje nedostatkov in pomanjkljivosti tu in tam. Vesten učitelj bo rad porabil vsako priliko, da se pogovori s starši o njihovih otrokih,

da se med seboj zmenijo o njihovih vrlinah in napakah. Tako si pridobi tudi naklonjenost staršev, ki jih veseli, ako vidijo, da se učitelj briga za njihove otroke. In to mu bo veliko koristilo. Pri vzprejemu novih učencev je potrebno, da se učitelj natanko poučuje o razmerah novega gojenca: Kdo so njegovi starši, kaj so, kakšni so? Kdo so bili njihovi predniki (stara mati, stari oče)? je-li prebil otrok kako hujšo bolezen? ima-li kako posebno lastnost? itd. Zelo koristno bi bilo, ko bi se o vsakem učencu spisal poseben „osebni list“, na katerem bi se zabeleževale vse take opazke. Tudi starši naj bi se brigali za šolo in naj bi ne bili zadovoljni s kratkim „Naznanilom“, ki ga dobo vsako četrletje, ampak naj bi tudi osebno tuintam se zmenili z učiteljem o svojem otroku.

Zelo priporočljivi bi bili v tem oziru „roditeljski shodi ali večeri“. Taki shodi bi se morali vršiti večkrat, če mogoče redno v določenih presledkih, s tem bi se gojilo zanimanje za šolo. Predavanja bi se morala vrstiti po nekakem načrtu tako, da bi prišla važna in pereča pedagoška vprašanja zaporedoma na vrsto, n. pr. Kaj hočemo z vzgojo doseči? Kako dosežamo ta smoter? Šola in dom. Spolna vzgoja. Vzgoja in alkohol. Vzgoja k delavnosti itd. S takimi predavanji naj bi se vselej združilo prosto razgovarjanje udeležencev o dotičnem predmetu, kjer bi lahko vsakdo stavil vprašanja, izrazil svoje pomisleke, prosil pojasnjevanja o tej ali oni podrobnosti itd.

Kakor smo že povdarjali, se mnogi starši iz različnih vzrokov prav malo brigajo za vzgojo svojih otrok. To velja tem bolj o šolski dobi, ker se tolažijo z mislijo, da bo to že šola opravila; saj je to njena naloga. Šoli pa borne urice, ki jih ima na razpolago in ki so ipak izvečjega posvečene pouku, nikakor ne zadostujejo, da bi prišla učiteljeva osebnost in njen vpliv na mladino do polne veljave. Od druge strani pa preostaje mladini, osobito v večjih trgih in mestih, ako se dom ne briga zanje,

izven šolskega časa obilno časa na razpolago, ki ga prebije ta mladina na ulici, v družbi somišljenikov, brez nadzorstva, izpostavljena vsakojakim škodljivim vplivom. Na deželi ta nevarnost ni tako velika, ker tukaj skrbi dom vsaj za to, da imajo otroci kaj opravka. Toda tudi tukaj bi se še dobila kaka urica, ko otroci niso zaposleni in ostanejo brez nadzorstva. Take ure, ko so otroci izpostavljeni „nepoklicanim“ vzgojiteljem, različnim škodljivim vplivom, so najhujše nevarnosti, ki ogrožajo ves vzgojni vpliv „poklicanih“ vzgojiteljev. Vzgojne uredbe, s katerimi bi se dalo teh opasnosti izogibati, so deška oziroma dekliška zavetišča, domovi, zaposlovalnice itd.¹⁾ Takih uredbe bi bilo torej v prvi vrsti treba v mestih in trgih. Pa tudi na deželi bi se včasih dale s pridom vvesti. Povsodi bi pač treba bilo, se prilagoditi krajevnim razmeram. Katere igre, kakšne zabave in kakšna zaposlovanja bi kazalo v tem ali onem kraju uporabljati, to naj bi določilo vodstvo in pa — učenci sami. Da bi imele take uredbe zadostno privlačno moč, bi seveda povsodi morala zabava priti na prvo mesto. Saj bi bil glavni namen: nadzorstvo. Nekaj pouka bi se vselej dalo, ne da bi učenci zapazili, že tudi utihotapiti.

3. Mladeniška ozir. deviška doba, obsegajoča pošolsko vzgojno dobo, t. j. dobo od dovršenega 14. do dovršenega 18. leta. Glede telesnega razvoja je za ta leta značilen nekak prebitek telesnih moči, ki silijo na dan. Dečki te starosti so radi nekaki zarobljenci, neotesanci, telebani: nora ali neumna leta! Spolnost se začne vzbujati; kot vnanji znak se pojavljajo pri dečkih prvi sledovi brčic, ki se počasi prikazujejo na gornjih ustnicah, pri dekletih pa se začno udje polniti in oblike krožiti. V duševnem oziru napreduje samolastno premišljevanje, lastno presojevanje. Tuje misli se ne sprejemajo več kar na

¹⁾ Letopis S. Š. M. XV, str. 39 i. sl. (Mladinsko skrbstvo).

slepo. Dočim je otrok zadovoljen bil z odgovorom na vprašanje; Kaj je to? (ime) in deček na vprašanje: kakšno je to? (kakovost), hočeta mladenič in mladenka tudi vedeti: zakaj in čemu? (vzročnost). V čustvenem oziru se javlja osobito v deviških srcih nekaka sramežljivost in tiho hrepenenje in koprnenje. Najbolj značilno pa je za to dobo vedno krepkeje nastopanje lastne volje gojenčeve, ki je sicer tudi v prejšnjih dobah ni popolnoma manjkalo, ampak se je tuintam javila prav močno že v otroški in še bolj v deški dobi izmed šolskih klopi. Sedaj pa nastaja splošna prikazen, na katero se mora vzgojitelj v prvi vrsti ozirati. Vzgojitelj nikoli ne sme pozabiti, da so vplivi tuje vzgoje samo ena stran vzgoje; tudi samostalni človeški razvoj se mora upoštevati pri izobraževanju; samovzgoja povsodi teče zraven tuje vzgoje in zdirja včasih (in proti koncu mladinske dobe celo navadno) preko tujega vodstva. Prikrajanje in prilagajanje k načinu življenja dorastlih, v kakem sloju ali v kakem ozračju, v dotičnem narodu običajno mišljenje in čustvovanje, vladajoča merila vrednosti in veljave in smeri življenja spadajo istotako k izobraževanju in k celi izobrazbi kakor smotrena, preudarjena tuja vzgoja. Saj mladež živi svoje samostalno življenje, ima prostora svobodnega gibanja in ga mora imeti, imej ga uprav na korist vzgoje. Kar ima vzgoja v tej dobi svobodnosti še opravljati, kar je njena naloga in njena oblast, to je varstvo a ne vodstvo in oblastno ukazovanje, svetovanje in sočustvovanje, a ne poveljevanje in prisiljevanje, oskrbovanje a ne dajanje predpisov.

„Vzgojitelj, ki nikakor ne mara tujega življenja potlačiti, temveč ga naj razvija, mora najprej sam dajati vzgled socialne izobrazbe, on mora kazati, kako se lastno pravo doseže, ne da bi bližnjika ponižal in ogorčil. Takšna resnično socialna umetnost vodstva mu šele zajamči pravi uspeh v poklicu — brez nje morebiti lahko izkazuje ne-

kake uspehe vnanjega strahovanja, na vse zadnje pa bo vselej samo vzbujal upornost in bo s svojim vzgledom izročal svojo lastno neolikanost mlajšemu rodu. Največja napaka starejših vzgojnih metod in vzrok mnogih njenih praznih udarcev, osobito nasproti sedanji mladini je bila uprav ta, da se je preveč mehanično, posilno od zunaj vplivalo na voljo, da se niso znali družiti z boljšimi značajnostnimi silami gojenčevimi, da se je brez spoštovanja ravnalo s samostalnostjo in s posebnostjo gojencev. Pedagogika je bila v tem oziru še preveč, pod vplivom na nerazviti stopnji stoječe socialne omike, ona je svoje lastno načelo duševne probude in duševnega vodstva vse premalo samostalno razvijala, je vse premočno posnemala policijsko metodo starega družabnega redarstva, ki pa samo že davno na svojem lastnem področju ni več bila kos novim zadačam izobrazbe. Nova pedagogika se mora razviti v vedo in umetnost duševnega vodstva in prenašanja volje ne samo za mladinsko vodstvo ampak za vse poklice — samo tako se bodo izpolnile nade, ki jih stavi po sovraštvu in posilstvu razdrto človeštvo na bodoče delo vzgoje.“ (Foerster Erziehung und Selbsterziehung).

Največji del mladeničev in mladenk zapušča koncem deške (dekliške) dobe šolo in stopi v praktično življenje; razmeroma majhen del nadaljuje svoje učenje v srednjih ali strokovnih šolah. Ti-le ostanejo pod vodstvom doma in šole, ki se imata nadalje brigati za njihovo vzgojo. V obče velja z nekaterimi izpremembami sicer o njih ravno isto, kar bomo upoštevali o vzgoji ogromne večine mladeničev in mladenk, ki v tej dobi ne obiskujejo nobene šole. Na te se bomo tukaj v prvi vrsti ozirali.

Velik del naše mladine se posveti, ko je zapustil šolo, kmetijstvu, ostane torej doma. Njih vzgoja še nikakor ni dovršena, pa tudi poučeni niso dovolj za svoj poklic. Šola ima bolj splošno izobrazbo posredovati; pravi pouk za življenje, pouk za poklic se šele more začeti v

tej dobi, zakaj zanimanje za poklic in vglabljanje v življenjske naloge se šele more razvijati, ko si je mladenič določil smer, v katero hoče hoditi. Za to pa še doslej ni bil zrel in mu je torej tudi manjkalo zanimanja za takšna vprašanja. Zaradi tega spoznanja imenujejo nekateri dobo, ki obsega naslednja leta po ljudskošolski dobi kar naravnost dobo nadaljevalne šole in ji torej odmerijo en del mladeniške dobe. Jaz se jim ne morem pridružiti, ker sem naravnost nasprotnik takozvanih nadaljevalnih šol. Beseda šola je pri mladini te starosti nekako na slabem glasu. Šola jim pomeni sobo, kjer učenci sede na šolski klopi, pred njimi stoji učitelj kot samovladar, nemara celo s šibo v roki, kjer je treba mirno sedeti, paziti na vsako besedo in se veliko na pamet učiti itd. Vse to pa mladeniču in devici, ki hrepenita po samostalnosti, nikakor ne ugaja. Tudi voditelja takega zavoda bi lahko včasih zapeljala beseda „šola“ na krivo pot. S to besedo se zopet preveč naglaša pouk. Meni pa gre tudi v tej dobi, kakor pri vseh mladinskih ureditvah vselej in povsodi za več, ne samo za pouk. Tudi pouka je treba, gotovo, a še bolj je treba vzgoje. Vzgoje na prvem mestu; pouk je itak že v vzgoji obsežen.

Glede vzgojne oblike, ki bi jo v tej dobi uporabljali, se mi zdi najprimernejša slična ureditev, kakršno sem opisal v svojem spisu „Mladinsko skrbstvo“ pod naslovom „Mladinska zavetišča, selci in stezosledci“.¹⁾ Najbolj bi mi ugajalo ime: Mladeniški (deviški) dom. Kaj je torej mladeniški oziroma deviški dom? V prvi vrsti nič drugega ni, nego zbirališče, zabavišče in zaposlovališče, kjer se mladina zbira v prostem času v zabavo in v zaposlovanje pod nekakim vodstvom. Pouk pride šele na drugem mestu v poštev, v okviru zabave. Pouk mora biti zabava. Pečali se bodo s tem, kar jih bo veselilo, po lastni volji in po

¹⁾ Gl. Letopis S. Š. M. XV.

krajevnih razmerah: z godbo, petjem, telovadbo, mladinskimi igrami, s cvetličarstvom, vrtnarstvom oziroma ženskimi ročnimi deli, s čitanjem, gledališkimi predstavami itd. Ena najvažnejših zabav morajo biti izleti in potovanja, ki jih tudi selci in stezosledci najrajši goje, ker se jim na ta način poleg krepčanja telesnih moči nudi najlepša prilika za opazovanje prirode in življenja in — za marsikateri pouk iz življenja za življenje! Potovanje je najprimernejši način, da se porabijo preobilne telesne moči; s tem se odvrča mladina od drugih pogubonosnih poželenj (spolnost, alkohol, nikitin!). Na tej stopnji so različne oblike potovanja najvažnejši način vzgojevanja. V šoli preveč vlada knjiga, nam pa gre na tej stopnji v prvi vrsti za praktično znanje, ki ga črpamo neposredno iz prirode in iz življenja.

Pri tem pa pouka seveda ne bomo nikakor zemarjali. Na svojih izprehodih bomo opazovali marsikaj na polju, v sadovniku, na vrtilih, v gozdu, v vinogradih, sploh v prirodi se nam bo nudila marsikatera prilika, da opozorimo na to in ono, ter podamo kratek pouk. Posebno nas bo zanimalo, kar bo tako rekoč na dnevnem redu v domačem ali javnem življenju, takozvana pereča vprašanja. V tujih, bolj oddaljenih krajih bomo opazovali, da opravljajo kako delo drugače kot pri nas doma. Kateri način je primernejši? Zakaj? Prišli bomo menda kedaj v kak večji kraj, v trg ali mesto. Tu se nahaja in opazuje marsikaj, česar pri nas doma ni (plinarna, elektrarna, vodovod, tovarna, železnica itd. Zavarovalnice, gasilno društvo, posojilnica itd.). Posetili bomo kakega rokodelca in se pri njem učili, kako opravlja svoje delo; tudi pri kakem kmetu bomo včasih zapazili kako zanimivo napravo; naleteli bomo na kak zgodovinski spomenik (križ, kapelica, spominski kamen ali celo kak grad ali vsaj razvalino), na večjo romarsko cerkev (kaj ve zgodovina o njej povedati?); prihodnjič bodo pri nas volitve v občinski

zastop itd. (Čemu so občinski zastopi itd. Kdo ima volilno pravico? itd.). Zadnjič je bil v sosednji vasi požar. (Brizgalnice, gasilna društva, zavarovanje proti požaru). — Tam smo opazili sejalca. Zmerimo njivo! Vprašajmo ga, koliko je semena porabil! Ob žetvi nam bo tudi povedal, koliko žita je pridelal. Zračunimo stroške! Po čem je letos žito? Koliko nese hektar? Koliko je pridobil? — Takih računov lahko izračunimo veliko. Na travniku: Koliko sena se naloži na voz? Zmeri in izračuni! Koliko je to teže? Koliko voz je pridelal? Po čem je seno? Kako velik je travnik? (Zmeri in izračuni!) Koliko nese travnik? Koliko vozov sena spraviš v svoje svisli? (Meri in izračuni!) Koliko sena rabiš v prehrano ene krave na leto? Koliko mleka daje krava na dan? na leto? Po čem ga prodajate? sir? maslo? itd. itd. Snovi brez konca! Treba je le, dobro in premišljeno izbirati. Gojenci nam bodo pomagali. Za to je treba jih navaditi, naj sami stavijo vprašanja. Tako bodo prišla na vrsto vsa dejanska, torej zanimiva vprašanja. In zanimivost je najvažnejši pogoj uspešnega pouka.

Kdaj, kje in kako bomo poučevali? Kolikor je mogoče na licu mesta, tam kjer smo naleteli ob izprehodih na dotično vprašanje. Ker bi nas pa to včasih predolgo zamudilo in se vsako vprašanje ne da kar na planem, brez vsakih priprav takoj rešiti, bomo na licu mesta za zdaj samo toliko opazovali, zmerili, zabeležili, kar se da samo na licu mesta izvršiti. Celotno in skupno pa bomo potem stvar do konca dognali doma, v zavetiškem domu. Tam se bomo zbirali ob slabem vremenu, po zimskih večerih, kadar nam bo dopuščal čas in ne bomo mogli nikamor izleteti. Takrat bomo našli prilike dovolj, da izvršimo, popolnimo in dovršimo pri izletih začeto delo: prilični ali priložnostni pouk. Saj bomo itak večkrat shajali se na našem domu, kader se bomo bavili s čitanjem, petjem, godbo, z telovadnimi igrami itd., sploh s pred-

meti, ki se ne dajo na planem izvrševati. Tukaj bomo našli tudi časa in prostora za urejanje različnih nadaljevalnih tečajev in predavanj, kakor jih bo potreba nanesla. Na vsak način bo potreba večkrat urediti: materinski ali vzgojni tečaj, gospodinjski tečaj (za deklice), tečaj o prvi pomoči pri nezgodah, morebiti tudi kak poljedelski, sadjarski ali vinarski tečaj itd.

Še več pozornosti in skrbi zahteva vzgoja mestne mladine v tej dobi. Tehniška kultura je koncem preteklega in začetkom tekočega stoletja neznansko napredovala in nam nudi brezštevilo ugodnosti in udobnosti. „Vnanji miki so v nešteto narastli, notranje odporne sile in vnanji pomočki in obrambe značajnosti so ravno tako v nešteto opešale. Vsa naša civilizacija navsezadnje ni nič drugega nego premeteno streženje materialni strani človeške narave; prodajalnice pomenijo katedralke naše kulture; prava vročica potrebščin se je polastila ljudstva in prav to materialistično mišljenje je prodrlo tudi v mladino, ki ima, kaj pa da, zelo tanek občut za domačega duha, tudi za domačega duha cele dobe.“¹⁾

Pojavi javnega življenja kličejo in vabijo mladino s svojimi izložbami, z lepaki, nabitimi na oglih, z vabljivimi slikami, z javnimi prireditvami, gledališkimi in kinopredstavami itd., naj pride uživati življenje. Te prireditve so seveda lahko priporočljive, imajo lahko celo lep vzgojni namen, samo treba je vselej vedeti poprej, kaj, kje in kako? Tudi najlepša cvetica ima lahko hud strup v sebi.

Te in slične opasnosti, da se ne spuščamo nadalje v opasnosti, ki izvirajo iz umazanega slovstva, iz razuzdanega nastopa in lahkomiselnosti glede spolnega življenja, iz nesmiselne razvade uživanja alkohola in nikotina itd. — ne ogrožajo samo mestne mladeži, ampak tudi dijaštvo srednjih šol, ki je zaradi svojih študij se preselilo v mesto

¹⁾ F. W. Foerster, Erziehung und Selbsterziehung

in pa mlade rokodelske vajence, ki jih prihaja veliko z dežele.

Za vzgojo domačih in tujih rokodelskih vajencev so v prejšnjih časih skrbeli stanovi in stanovske zadruge. Stanovi in stanovske zadruge so imele v prejšnjih časih, če so bile tudi posvečene gospodarskim ali drugim smotrom, nekako bolj obiteljski značaj. Mislimo na pr. na cehe preteklih časov! V cehih so bili združeni mojster, pomagači in vajenci kakor člani ene obitelji, ne samo v delavnici, ampak tudi v domačem življenju, v cerkvi in v vseh zabavnih in kulturnih zadevah. Danes vsak vajenec dobro ve, katere pravice ima mojster proti njemu in katere so njegove dolžnosti na podlagi sklenjene pogodbe ter pazi, da ostane, kolikor je mogoče, sam svoj gospod. Obrtne zadruge so postale popolnoma smotrene združitve, ki so si navadno v hudem nasprotstvu s sličnimi, z njimi si nasprotujočimi zadrugami. Razen stanovskih zadrug pa so nastala različna druga, zabavna in politična društva, ki vabijo mladino v svoje okrožje, na pr. pevska, gledališka, telovadna društva, čitalnice itd., ki pa navadno vplivajo nanje enostransko, strankarsko in smotreno in zategadelj gostokrat ne vplivajo ugodno na vzgojo, tem manj, ker je pri njihovih prireditvah navadno — alkohol važen činitelj.

Tudi tukaj, v večjih krajih, osobito v trgih in mestih, kjer je obrt bolj razvita, smatram ureditev vajenških domov oziroma zavetišč za najboljšo pomoč in za nujno potrebo. Načrt teh domov bi se moral seveda ravnati po krajevnih razmerah in potrebah. Velikega pomena bi bili tukaj zlasti nadaljevalni tečajji, ki bi se morali ravnati po krajevnih odnošajih ter biti urejeni kot obrtni oziroma trgovski tečajji. Posebni mladeniški domi bi bili potrebni za srednje-šolsko mladino, ki bi spadali v področje dotičnih učiteljskih zborov.

Vse to se seveda ne da doseči brez stroškov. Zavetišče mora imeti svoj dom in različne priprave: telovadno,

igralno orodje, godala, knjižnico. Njih vzdrževanje tudi nekaj stane. In za izlete, posebno za daljša potovanja bo tudi treba, vsaj ubožnejšim gojencem nekake podpore. Od voditeljev zavetišč se tudi ne more zahtevati, da bi ves ta trud, vso to naporno delo opravljali samo „za Bog plati“. Kdo bo torej vse to plačeval? To je celo naravno. Vsi tisti, ki jim bodo zavetišča koristila. Ti pa so: obitelj, občina in država. Tisti, ki plačujejo šolske stroške, naj plačujejo tudi vzgojne stroške, h katerim itak spadajo tudi šolski stroški. Tega pa seveda ne bodo vsi kar tako sami radi storili. Še v zavetišča ne bodo vsi radi pošiljali svoje mladeži, ampak jih bodo v svoji kratkoglednosti smatrali za hudo obremenjenje. Tukaj torej ne pomaga nič ko zakonodajstvo, ki mora poseči vmes ravno tako, kakor je šolski zakon moral izsiliti šolski obisk in šolske stroške. Tako bi moral občni vzgojni zakon, to je naravno, ne samo skrbeti za pokritje stroškov, ampak postaviti vse vzgojstvo na zakonsko podlago. Torej vzgojni zakon! Ali ga bomo dobili? Tega pač pri sedanjih razmerah ne smemo tako hitro pričakovati.

Dokler se bo dala izvršiti taka korenita izprememba v našem vzgojstvu, bo še poteklo nekaj vode po naših rekah. Stvar pa je baš sedaj silno nujna, kajti baš po vojni bo treba vse kriplje napeti, da spravimo strašno podivjano mladino zopet v tir in jo potem še povzdignemo na višjo stopnjo. Od vzgoje naše mladine je odvisna naša bodočnost, bodočnost posameznika, kakor tudi naroda in države. Skrb za vzgojo mladine je sedaj bolj ko kdaj osebna, narodna in državljanska dolžnost. Za zdaj tu ni druge pomoči nego samopomoč. Pomagaj si sam in Bog ti bode pomagal! Prva oseba, ki jo kličemo na pomoč, je učitelj. Učiteljstvo je v prvi vrsti poklicano, da zastavi svoje moči na korist posameznikov, na korist naroda, na korist države in vsega človeštva. Z veseljem smo torej pozdravili „Načrt za preustrojitev našega šolstva“, ki ga

je sestavil odbor Zaveze avstr. jugoslovanskega učiteljstva, ki pa vsebuje več, nego pove naslov, ker se ozira tudi na vzgojo in stoji torej na najširši podlagi. Upamo in želimo iz vsega srca, da bi lepa misel imela najlepši uspeh.

Pa saj se nihče ne bo zanimal za taka zavetišča. Kdo pa bo prostovoljno zahajal vanja, ko ne moremo nikogar k temu siliti dokler ne bo potrebnega zakona? Morebiti, da bo res izprva tuintam udeležba nekaj pičla. A za na dalje me nič ne skrbi. Da bo le začetek storjen in če bo voditelj zavetišča krenil pravo pot, bo imel potem lahko delo. Dobra stvar se sama ponuja. Toliko vpliva bo menda imel učitelj na svoje poprejšnje učence, da bodo vsaj nekateri na njegovo povabilo prihajali v določenih prostih urah v tisto šolo, kjer so se toliko lepega naučili, k tisti osebi, ki so pri njej v šolo hodili, ki jim je bila več let dobrohotni prijatelj. — malo na zabavo: mladeniške igre, petje, telovadbo, čitanje, izlete itd., kakor so tega deloma že navajeni iz deških ozir. dekliških zavetišč. Poglavitna reč bodi, osobito v začetku, zabava. Če bo treba, nam bodo pomagali tudi starši, če smo jih poprej pri roditeljskem sestanku malo navdušili za novo podjetje. Pouk bomo izprva samo tuintam vrinili o priliki. (Prilичni pouk!).

A stroški? Denar? Denar je sveta vladar. Brez denarja ni nič. Treba bo primerne prostora za zavetiški dom, telovadnega in igralnega orodja, knjižnice itd. Od učiteljstva tudi ne moremo zahtevati, da bi ves svoj prosti čas posvetilo blagemu namenu. Po mojem mnenju se bode tudi ta težava dala premagati z nekoliko podjetnosti, spretnosti in — požrtvovalnosti. Potrebne prostore nam daje šola v pouka prostih urah. In take ure pridejo sploh samo v poštev. Nekaj prispevkov smemo pač vsaj v krajih z inteligentnejšim prebivalstvom pričakovati od prostovoljnih doneskov prebivalstva. Morebiti bi kazalo ustano-

viti v ta namen mladino-izobraževalno društvo. Občina oziroma krajni šolski svet bo gotovo tudi nekaj prispeval. Treba se bo obrniti do okrajnih zastopov, in do drugih javnih zastopov, ki so poklicani podpirati tako obče koristno podjetje. In na zadnje bo menda zavetišče samo tudi kaj zaslužilo z javnimi prireditvami: z gledališkimi predstavami, petjem, z godbenimi nastopi — samo ne v gostilni! Brez alkohola! — s srečolovi itd.

Obširno polje nas čaka. Delavci na dan!

c) Nove struje na šolskem polju.

Da naša šola ne zadošča zahtevam, ki jih smemo in moramo staviti do nje, do tega spoznanja so prišli vsi, ki so se s tem vprašanjem bavili že pred vojno. A vojna je to sodbo o šoli še prav potrdila. Šola ne izpolnjuje svoje naloge v polni meri ne kot vzgojevalnica in ne kot učilnica.

Oglejmo si najprej splošno vzgojne uspehe!

Najhujša sovražnica človeške kulture je menda lažnivost, ki je mati zavratnosti, hinavstva, obrekovanja, goljufije, kraje in cele vrste izprijenosti, ki je hudobija vseh hudobij, zakleta sovražnica značajnosti, prava peklenska hči, ki se šopiri tu kot dobičkarija in goljufija, tam kot hinavstvo ali klečeplastvo, kot pretirana samozavednost in oblastnost i. t. d. Najrodovitejšo zemljo pa je našla ta strupena rastlina menda na političnem polju, kjer se razvija kot brezobzirnost in sirovost in vseh drugih navedenih oblikah ter uničuje in zatira vsako drugo blažjo rast. Neznačajnost se smatra na političnem polju, s celo redkimi izjemami kot neizogiben fatum, ki se mu mora žrtvovati vsako plemenitejše čuvstvo srca. „Posledica tega je tista občutljivost in razdražljivost, nemirnost in nepokojnost,

tista kratkogledna samopašnost in samoljubje, s katerim ni mogoče rešiti različnih perečih vprašanj našega skupnega življenja kakor: delavsko vprašanje, plemenski in narodni problem ter demokratsko vprašanje, ampak iz njih izvirajo nasprotno vedno in vedno novi povodi neprestanega medsebojnega šuntanja in draženja.

Vojna je olikanemu človeštvu njegovo resnično stanje v ogledalu pred oči postavila: po videzu vnanjega redu in mirnosti se je dalo prevarati preko vulkanskih sil, ki so bile v njegovih še popolnoma neurejenih nagonih pripravljene, da izbruhnejo. Ker si nihče ni resnično želel vojne, smo mislili vsi, da smo miroljubni; tega niti videli nismo, kako smo bili besni zlobnih strasti drug proti drugemu, kako močno je bilo naše vsakdanje občevarje prešinjeno od najsirovejših ubrambnih afektov, od najbolj kratkovidne samopašnosti in da vse to mora neizogibno poseči tudi v mednarodno razmerje ter najti tam strahoviti svoj izraz. Mir je bil takorekoč samo umetna vnanjost popolnoma drugačnega duševnega stanja; edino pravi izraz za to stanje in obenem njegova kazen je bila vojna. Pogoj trajnega mednarodnega miru je, da se lotimo brzdanja naravnih sil v človeški notranjosti mnogo resneje nego doslej in da vendar enkrat uvidimo, da se človeška omikanost ne more opirati samo na tehniko in samopašno koristolovnost, ampak da moramo višje duševne moči klicati na pomoč, ako naj ne potlači duh besne pokončevalnosti sčasoma vsega na tla. Tako si bolj in bolj uglaja pot pri vseh narodih misel, da je največje jamstvo, da ne pride zopet do takega poloma, da morajo vzgojitelji napeti vse svoje sile, da pripravljajo novi rod v popolnoma novem slogu na veliko umetnost skupnega človeškega bivanja, na viteško poravnavanje nasprotujočih si koristi, na stvarno medsebojno presojevanje, na vladanje afektov in to ravno tako na korist vnanjih kakor tudi notranjih težkoč in zadač narodnega življenja". (Foerster).

Zares velika, ogromna je naloga, ki jo ima rešiti vzgojstvo in tu v prvi vrsti šolstvo.

Po svojem prvotnem namenu so bile šole učilnice; po tem takem je bilo naravno, da so smatrale kot glavno vzgojno sredstvo pouk, da je prišlo do prevladanja umstvenosti v gojitvi duševnega življenja v šoli in zunaj šole. Značilno je dejstvo, da so hoteli nekateri šolniki uvesti v slovenščini namesto „šole“ izraz „učilnica ali učilišče“, akoravno si je beseda šola že davno pridobila značaj mednarodnega izraza.

Ko so v dušeslovju in filozofiji začeli močneje povdarjati pomen volje v duševnem življenju in se je razvila nova dušeslovna struja, ki stavi hotenje in voljo v središče dušeslovnih pojavov, je začela tudi pedagogika ovirati pretirano gojitev razumnosti ter močneje in močneje povdarjati gojitev čuvstev, volje in značajnosti. Prišla je do prepričanja, da je baš pretirana razumnost, oziroma zanemarjenje čuvstvovanja in volje glavni vzrok žalostnih neuspehov vzgoje, ki se javljajo v naraščajočem zločinstvu mladine, vjavni brezznačajnosti in brezbožnosti. Vsled tega spoznanja je pedagogika izpremenila svoj glavni smoter: Ne samo veda in znanost, ampak tudi čuvstvovanje in volja so smotri njenega delovanja: Glavni smoter, težišče vsega vzgojnega stremljenja hodi razvoj značajnosti.¹⁾

Šola ima vse preobilno snovi podajati, zato je postalo učenje in poučevanje v šoli glavna reč. V šoli vlada vsepovsodi preveč intelektualizem (razumnost), na vzgojo sploh ni mogoče misliti, ali pa samo le v omejeni meri. Šola se peča z glavo, srce pa ostane prazno. Tej nepriliki hoče na pomoč priti moralna ali npravstvena pedagogika, ki gleda in skrbi najprej na vzgojo in na značajnost potom pouka.

¹⁾ Gl. Kerschensteiner, Charakterbegriff und Charaktererziehung fr. W. Foerster, Schule und Charakter.

Prvi plahi poskusi v to smer nič niso izpreminjali učnih predmetov ampak so poskusili svoj namen doseči s posebnim povdarjanjem tistih predmetov, ki so jim prisojali največ vpliva na človeško mišljenje, ki imajo torej največjo vzgojno moč na pr. verouk, domovinoznanstvo, domačo zgodovino. Ta pouk so označili z besedo: mišljenski ali zgodovinski pouk (Gesinnungs oder Erziehungsunterricht.¹⁾)

Za korak dalje gredo zahteve, ki si žele, da bi bil npravstveni pouk poseben učni predmet, ki bi mu bile odmerjene posebne učne ure v urniku. Kako naj se vrši tak npravstveni pouk v obliki pogovarjanja z učenci, je vzgledno pokazal Fr. W. Foerster v svojih knjigah: „Jugendlehre“, „Lebenskunde“ in „Lebensführung“. — Nekateri npravstveni pedagogi pa sodijo, da bi se naj npravstveni pouk združil s kakim drugim učnim predmetom, na pr. z državljskim poukom.²⁾ In zopet drugi so mnenja, da naj se npravstveni pouk ne obravnava ne kot samostalen predmet in tudi ne družu z enim, katerimsibodi drugim predmetom, ampak naj se družu s vsemi učnimi predmeti, kjerkoli se najde primerna prilika za to. Foerster ošobito zahteva, naj se ne prezira nobena prilika, da se poglobi vsak pouk z uporabo na npravstveno stran s paralelami, primeri i. t. d. V računstvu na pr. se lahko pokaže, kako s seštevanjem iz malega postane veliko, kako koristna in hasnovita je zvestoba in resničnost v najneznatnejših rečeh. Šolska opazovanja in šolski poskusi v prirodoslovnih predmetih tudi lahko postanejo vežba v mučno natančnem opazovanju in poročanju, pri telovadbi naj bi se mnogo bolj ko sedaj gledalo na izobraževanje volje i. t. d., da ne

¹⁾ Prim.: Kako bode šolski pouk to, kar bi naj bil: vzgojni pouk? Pop. XI.

²⁾ Dr. M. Jahn, Religion und Sittlichkeit.

govorimo o zgodovinskem in jezikovnem pouku v materinščini, ki se jih že izdavnica izkoriščamo v vzgojne namene.¹⁾

Nasproti vsem tem teorijam stoje tisti pedagogi, ki se stavijo na stališče, da je od vednosti tega, kar se mora storiti, kar je prav, pa do pravičnega ravnanja še dolga pot; in za pravilno ravnanje, za ravnanje brez pogrškov uprav gre moralni pedagogiki. Treba je najprej gledati na to, da se nudi otrokom prilika, da to, kar se je z njimi pogovorilo, tudi resnično v dejanju izvršujejo in to ne samo enkrat, ampak večkrat, da jim pravilno ravnanje postane druga narava. „Razsodnost je sicer važen pogoj izobraženja volje, ona sama pa ne jamči nikoli, da bo človek tudi ravnal po svoji razsodnosti; — — — čuvstvo je sicer važno, — toča čuvstvo ne zajamči trajnosti in stanovitosti kakega določenega ravnanja — — —“

Edina prava pot izobraženja volje je ta, da stopita razsodnost in čuvstvo v službo neposredne нравstvene izobrazbe volje, tako da se po razsodnosti in pod vplivom čuvstva najprej dejanje izvrši in potem z vežbanjem utrdi.“ (Neumann).

Zategadelj bomo pač brez dolgega premišljevanja pritrčili Dr. Fischerjevemu izreku²⁾ ki pravi: „V polnem obsegu stopa na dan misel, naj se premakne težišče vsega izobraženja mladeži iz poučevanja na vzgojo, v nekaterih vzgojnih sestavih (sistemih), ki hočejo v polnem zmislu urediti vse izobraževanje izključno le pod vidikom нравnih smotrov človeškega življenja in ki smatrajo ves pouk samo za del in celo za razmeroma manj vreden del tistih naredeb, ki služijo v izobrazbo značajnosti, oziroma, ki hočejo pouk v tem zmislu preustrojiti. Izrazi: „socialna pedagogika, državljanska vzgoja, osebna pedagogika, narodna vzgoja“ spominjajo na take, deloma popolne,

¹⁾ Fettich-Frankheim kako uporabljaj učitelj posamezne predmete v zgojilni namen. Pop. XXIV. i. t. d.

²⁾ Dr. A. Fischer. Die neueren Strömungen i. t. d. (gl. gori!)

delovna enostranske nazore in stremljenja, naj bi se mladina izobraževala v znamenju npravstvene vzgoje in se na ta način zajamčila npravstvena bodočnost narodov in človeštva.*

Med oblikami, po katerih naj bi se v navedenih izrazih označeni smotri v šoli dosežali, priporoča sodobna pedagogika na prvem mestu delovno šolo in pa samovlado učencev.

Nobeden pojav na pedagogičskem polju menda ni zagnal toliko šuma in hrupa kakor gibanje, ki je nastopilo pod imenom „delovni pouk“ in „šola delavnica.“¹⁾ Delovni pouk je postal geslo in bojni klic med pedagoškimi bojevniki. Ne samo kot učni predmet, ampak kot temeljna podlaga vesolne šolske ureditve naj bi se sprejelo načelo: Delo. Iz učilnice naj postane delavnica! Tako sta si stopila nasproti pojma: Delovna in knjižna (učilna) šola. Ta borba je bila celo upravičena in plodonosna, zakaj delo ni samo prevažen vzgojni smoter, ampak obenem tudi silno vpliven, menda najvplivnejši vzgojni in tudi učni način.

Delo je največji blagoslov človeški. Brez dela ni zadovoljnosti, ni prave, trajne sreče. Ta resnica je globoko ukoreninjena v mišljenju našega ljudstva, ki ji je dalo izraza v mnogih med narodom razširjenih, lepih rekih in prislovciah. (Brez dela ni jela. Kdor se dela boji, slabo živi. Kdor rad poleži, tega rada glava boli. i. t. d.).

Angleški filozof Thomas Carlyle²⁾ pravi: „Na vse zadnje je vsako pravo, pristno delo pobožnost in vsaka služba božja, ki ni delo, naj se poda k Bramancem, Antinomijcem ali k rajajočim Dervišem, pri meni ne najde

¹⁾ Obširna literatura o tem vprašanju je navedena v Pedagoškem Letopisu, S. Š. M. XIV pr.: Pavel Fleré, Učiteljeva knjižnica o delovni šoli. Gl. tudi: Lichtenwallner, Šola delavnica, Ped. Let. XI. zv.!

²⁾ Glej Frančev. Nekaj listov iz praktične filozofije, i. t. d. Pop. XXXVI str. 216. sl.

strehe.“ In: „Občudovanja vreden je rek starih menihov: Laborare est orare. Delati se pravi moliti.“

Pomen dela kot vzgojnega sredstva jedrnato in točno izraža G. Stucki, rekoč: „Nazadnje je samo eno vzgojno sredstvo in temu se pravi: Delo. Samo ena pot je, ki vodi h kreposti in ta pelje skozi delo. Sreča je samo ena in ena trajna zadovoljnost in to nam daje delo.“

Sedanje dušeslovje nas uči, da prave resnične predstave in pravi pojmi, ki vzbujajo v nas nove misli, nastajajo samo iz lastnega nazorovanja; iz lastnega dela — nazorovanja — nastale predstave, vzbujajo udobna čuvstva zadovoljnosti (samozavest, razumnostna čuvstva), iz katerih vznikaja zanimanje, „veselje do česa“. Zanimanje pa je pogoj jasnega shvatanja dojmov, pozornosti in pomnivosti, torej jasne in trajne prisvojitve novih predstav. Iz zanimanja, veselja za kak predmet, izvira na zadnje volja, ki vodi k dejanju, t. j. k nadaljnjemu zasledovanju resnice (učenju) in k npravstvenim dejanjem, ako je zanimanje naperjeno v npravnostno smer. Vsa resnična izobrazba je torej odvisna na vsezadnje od lastnega dela. „Izobrazba ni v toliki meri to, kar vemo na pamet povedati, ampak to, kar znamo sami preiskovati.“ (Washington).

Prvotni razpor med zastopniki delovnega pouka se je sčasoma izvečjega poravnal, ko so se zbistрили pojmi. Nastal je bil namreč iz nesorazumnosti pojma dela. Dočim so nekateri umevali pojem dela preozko, v zmislu telesnega dela in tako prišli do zahteve šolske delavnice, v kateri naj bi se izključno ali vsaj pretežno bavili s telesnim delom (skobljanje, struženje, lepljenje in klejenje ter obdelovanje kovin), so drugi shvatali delo v širšem zmislu, ki ne obsega samo telesno, ampak vsako delo, torej tudi duševno delo. Vsako delo, telesno in duševno delo je enake vrednosti kot vzgojno in obče izobraževalno sredstvo. Pri delovnem pouku torej ne gre za nov šolski predmet, ampak za posebno metodo. Ako shvatamo pojem

delavnosti v širšem zmišlu, kakor smo prav kar to razvili, gre delavnosti v vzgojni šoli prvo mesto. Delavnost bodi torej vzgojno načelo, ne samo učni predmet. To načelo vladaj pri vsakem vzgojnem podjetju, torej tudi v vsakem učnem predmetu. V tem zmišlu sicer načelo delavnosti ni nič novega, saj ne zahteva nič drugega nego staro učno načelo: navajaj gojence k samostalnosti! Kar gojenec lahko sam opravi, sam izvrši, sam zasledi, pri tem mu ni treba pomagati. Vkljub temu je načelo delavnosti zelo plodonosno, zakaj s pomočjo tega načela prihaja načelo samostalnosti bolj in bolj do veljave in izvršitve. Posebno ukoslovje vseh učnih predmetov je začelo izvajati iz tega načela svoje nauke. V jezikovnem pouku ne gre prvo mesto slovnici, ampak živi govorici, iz katere izvaja učenc sam, kolikor je neobhodno potrebno; slovnških pravil; glavna reč so jezikovne vaje.¹⁾ Prosto spisje²⁾, ne pa narekovanje in zapisavanje poprej prežvekanih stavkov! Tudi pri učenju tujega jezika začenjamo z govornimi vajami na podlagi ponazorovanja.³⁾ V računstvu učenci sami iščejo znesek, sami stavijo naloge, sami napovedujejo cene na podlagi resničnih, v domačem kraju veljavnih cen, sami merijo geometrične oblike v šoli in šolski okolici ter zračunajo njihovo površje in vsebino. V prirodoznanstvu: Učenci naj sami izvršujejo poskuse in si sami izdelujejo za to potrebne, preproste priprave in naj razjasnjujejo različne vsakdanje pojave doma, na polju, v ozračju! Prirodopisje: opisovanje predmetov na podlagi primernih učil, zbiranje učil, pouk na prostem, na šolskem vrtu, v gozdu, na travniku i. t. d. akvariji in terariji, šolski izleti, opazovalne naloge i. t. d. Naj zadostujejo ti migljaji!⁴⁾

¹ Gl. Schreiner-Bezjak, Jezikovne vadnice.

² Lichtenwallner, Prosto spisje o ljudski šoli. Letopis S. Š. M.

³ Schreiner-Bezjak, Nemške vadnice!

⁴ Prim. L. Černej, Samodelavnost pri pouku. Pop. XV. 260 sl.

Sem spadajo tudi stremljenja, ki so nastopila z imenom umetnostni pouk ali umetnostna vzgoja.¹⁾ Izdali so geslo: umetnost v šolo! Kar se je od nekaterih strani tako razumevalo, da se mora vsak učenec, tudi manj nadarjeni, izobraziti v umetnosti. Zategadelj so zahtevali, da se uvedejo kot učni predmeti: umetniško-zgodovinski nazorni pouk, umetniška zgodovina, risanje in petje v zmislu izobraževanja ukusa. A kmalu se je izkazalo, da se ta smoter v obče ne da doseči. Često ves ta pouk ni bil nič drugega nego celo navadno, površno poučevanje umetniške zgodovine in teorije. Umetnostna vzgoja v tem zmislu ne more biti smoter občega izobraževanja. Zato se je mnogim prikupilo drugo shvatanje pojma umetnostne vzgoje: Umetnostna vzgoja ni nič drugega nego stremljenje vzbujati veselje do dela, ne samo zaradi zaslužka, ker človek mora živeti, delo samo naj bi bilo človeku v radost, ker odgovarja njegovemu nagnjenju in njegovim sposobnostim, ker ima svoje zadoščenje nad njegovimi uspehi ne glede na gmotno korist. Tako delo naj bi bilo nekaka protiutež proti zaslužnjenju množine po strojih, z njegovo gospodarsko in socialno zavisnostjo in podložnostjo, z morečo enoličnostjo vedno se ponavljajočega delovanja v tovarnah. Meneč, da je umetnik vzor takega delavca, ki dela samo iz ljubezni do dela, kar ga ravno veseli, so nadeli tej struji že obstoječe ime „umetnostna vzgoja“. A prišli so do spoznanja, da z ustvarjanjem umetnika nikakor ni vselej združena osebna prostost, da je med pesniki, kiparji, slikarji in godbeniki jih dovelj, tudi med dobro nadarjenimi in z uspehom stvarjajočimi, ki niso nič drugega nego rokodelci in obrtniki. Na vse zadnje so opustili vsako umetniško delovanje

¹ Gl. Schmoranzner, Umetniška vzgoja, Let. S. Š. M. zv. V. in Svoboda, Umetniška vzgoja v šoli z ozirom na učno snov. Pop. XXIX. Gl. Kunsterziehung, v omenj. knjigi: Hergel, Die wichtigsten Strömungen i. t. d. Tam najdeš tudi nadaljnjo literaturo.

in umetnijsko zgodovino in so prišli do spoznanja, da se doseza vzor osebnega delovanja in svobodnega, osebnega življenja z „oživljanjem plodovitih sil“ po pouku, z „delajočim učenjem“, po „načelu ssmodelavnosti“. Tako se je združilo gibanje umetnostne vzgoje s stremljenjem šole delavnice v eno in isto strujo. Izhajajoči iz različnih smatrališč sta dospeli obe struji do istega konca. Kot lepo dediščino pa nam je zapustilo umetnijsko-vzgojno gibanje preosnovno postopanja pri prostoročnem risanju. Risanje po naravi je plod tega gibanja. Akoravno nam ta metoda ne vzgaja umetnikov, vendar goji čustvo in ukus za lepoto, oživlja stvarjajočo domiseljnost in kar je posebne vrednosti: risanje je postalo izrazilo naše notranjosti in tako dopolnjuje glasovno in pisano besedo.¹⁾ Česar nam mnogo besedi ne dopove, razjasni gostokrat popolnoma nekaj narisanih črtic. S tem je risanje postalo izmed najvažnejših ponazoril pri pouku različnih predmetov. Noben učni predmet ga ne more danes pogrešati. Ravno tako so se drugi predmeti naučili od novodobnega šolskega risanja vedno močnejše povdarjati pri pouku gojitev lepočutja, enega izmed najhvaležnejših čuvstev v vzgojni službi.

Glede druge gori omenjene šolske vzgojne oblike, t. j., samovlade učencev, ali šolskih občin,²⁾ šolskih držav ali šolskih republik, kakor so jih že tudi imenovali, se nazori po dosedanjih poskusih na različnih krajih, ne ujemajo popolnoma. Dočim so neki imeli prvi poskusi in tudi poznejši v ameriških šolah, ki jih obiskujejo otroci nižjih, delavskih slojev sijajne uspebe, tako da smatrajo

¹⁾ Prim. O. Seinig, Die redende Hand. Prim. tudi: Schmoranzler, Prostorčno risanje, Ped. Let. S. Š. M. XI. in XII. zv.

²⁾ Gl. D. K. Ozvald, Šolska občina, Pop. XXXI. in Fleré, Naša šolska občina, Pop. XXXVI. — Prim. Foerster, Schule und Charakter; Hepp Joh., Die Selbstregierung des Schüler; Prodingler Dr. K., Verfassungsentwurf für eine Schulgemeinde an einer Anstalt mit Schülern verschiedener Nationalitäten, i. t. d.

tam to uredbo za nekaj stalnega, neoporečnega in dočim so se tudi na Nemškem in v Švici povsodi izrekli zelo pohvalno o njej, se slišijo pri nas tudi nasprotni glasovi. Nekateri trdijo, da se njihovi tozadevni poskusi niso posrečili, ampak, da so učenci — srednjošolci — zlorabili zaupanje učiteljevo. Moje mnenje je to, da je pri samovladí učencev vse odvisno od učiteljeve osebnosti. Ako on zadene pravi ton v občevanju z učenci: prijazno, ljubeznivo, toda dosledno, neomajno, s krepko voljo; s kratka: milo in pravično!, tedaj si pridobi nagnjenost in ljubezen, izprva vsaj boljših elementov v razredu in s tem tako sugestivno moč, da jih lahko vlada po svoji volji, ne da bi nastopal kot vladar. Uporniki pa se bodo polagoma udali, razredni duh, sugestija mase, jih bo prisilila. In kdor ima enkrat razred v svoji oblasti, temu se več ne izmuzne lahko. Ako to velja za vse razrede, za vso šolsko dobo — osem let! — in še dalje v mladinski dobi — v zavetišču ozir. v srednji šoli —, se bo učenec tako privadil redu, snagi, točnosti, delavnosti, resničnosti, pobožnosti i. t. d., da ne bo lahko opustil teh lastnosti vse svoje življenje. Saj je psihologiška resnica, da je navada železna srajca. Dosledno navajanje je brez dvoma najveljavnejše orodje, ki jih ima vzgojitelj v oblasti. In gojenci naj mu pomagajo tam, kamor ne sega njegovo oko. Stvar je vsekakor vredna, da se poskusi. Prvi pogoj dobremu uspehu pá je, še enkrat bodi povedano: vzgojiteljeva osebnost, njegov dosledni, krepki, ljudomili značaj, združen z ljubeznijo do otrok in do poklica. Torej začni s samovzgojo, sam pri sebi, preden hočeš druge voditi k značajnosti!

V okvir šolske vzgoje spadajo seveda tudi različne zdravstvene ureditve v šoli (šolsko poslopje in uprava, telovadba, šolske kuhinje in osobito tudi šolski zdravniki i. t. d.), boj proti alkoholu (in nikotinu), ter spolna vzgoja. Da sta zloraba alkohola, nikotina in spolskega nagona huda sovražnika, morebiti najhujša sovražnika telesnega

in duševnega zdravja, o tem pač menda nobeden, količkaj razumen človek ne dvomi. Književnost o teh vprašanjih¹⁾ bi napolnila celo knjižnico. Kar tema sovražnikoma daje toliko moč in poveča njih pogubnost, je njuno posebno svojstvo, da kaj rada hitro naraščata in tako zadobivata značaj strastnosti. In vsaka strast pogubi, to ve vsakdo, ki je količkaj spoznal zakone dušnega življenja, vsak značaj. Nemile in usodne posledice omenjenih strasti vplivajo pa še posebno usodepolno, ker ne oškodujejo samo dotičnika, ki je zapadel v njih kremplje, temveč se podedujejo od roda do zaroda ter naraščajo od kolena do kolena. Tako nastane nevarnost, da propade večji ali manjši del naroda in nazadnje pogine ves narod. Žalibog da ogroža velik del našega naroda alkoholska kuga, ki je torej najhujši sovrag našega blagostanja in naše prosvete. Zategadelj bodi „boj proti alkoholu!“ geslo vsakega slovenskega učitelja vzgojitelja.

V drugo skupino preosnovateljev sodobnega šolstva štejemo pedagoge, ki bi radi neskladnost med šolsko izobrazbo in med zahtevami življenja zamašili z novimi učnimi predmeti. Vzgoja in pouk sta priprava za življenje. Ako se torej izpremeni življenje in življenski odnošaji, se mora vzgoja novim odnošajem prilagoditi.

V prejšnjih stoletjih je bilo gospodarstvo malo razvito. Poljedelci so bili preprosti kmetje z malimi posestvi, ki so jih obdelavali na preprost način, kakor so se pač naučili od svojih prednikov. Obrtniki so bili mali rokodelci, trgovina se je bavila izvečjega z domačimi pridelki. Ljudska šola je lahko bila zadovoljna, ako je naučila učence malo čitati, pisati, računati, nekaj osnovnih naukov o narodi in iz zgodovine in jim podala dovolj versko-nravnih naukov. Za pouk v poklicu je skrbel dom in delavnica. Drugih

¹⁾ Gl. časopis: Zlata doba, ali treznost slovenskega naroda, Ljubljana 1907 sl. in, Schreiner, O seksualni vzgoji. Let. S. Š. M. X. — Stupeca A, Učna snov za pouk o alkoholu v ljudski šoli.

vednosti in spretnosti širšim krogom ni bilo treba in jih navadno tudi niso imeli. Te razmere so se sčasoma zelo izpremenile in so danes popolnoma drugačne. Vsled pomnoženja števila prebivalcev je poljedelstvo primorano iz zemlje izvabljeti kolikor je mogoče zakladov. Zato je treba grudo obdelovati z vsemi sredstvi napredovanega prirodoznanstva in tehnike. Baš sedanja vojna nas je poučila, da na vse zadnje visi obstanek posameznika in celote, da visi obstanek države na kmetu.

Tudi v področju rokodelstva, obrti in trgovine so se izvršile velikanske izpremembe, velikanski napredki. Danes nismo zadovoljni s prikladnimi, trajnimi izdelki, danes hočemo imeti tudi kaj lepega, nekaj za oko. Tako so se razvile umeteljne obrti. Nastale so nove iznajdbe, in nove obrti, ki so jih izkoriščale, izdelovale nove izumitve in jih ponujale na trgu. Različne izdelke so začeli izdelovati na veliko, v tvornicah. Trgovina se je razširila v daljše in daljše kraje in sega danes do konca sveta; skoro v najmanjši vasi ti ponujajo pridelke vseh delov sveta. Ta razvoj zahteva ogromno število bolj izobraženih delavcev. In ti delavci morajo imeti višjo izobraženost, nego jo je stara šola nudila. Višje izobraženosti je treba ne samo voditeljem in ustanoviteljem takih podjetij, ampak tudi voditeljem večjih in manjših oddelkov delavcev in na zadnje kolikor toliko tudi slehernemu delavcu. Tako je nastala potreba višje izobraženosti v širših in v najširših krogih. Tem zahtevam se je morala prilagoditi šola, šola od najnižje stopnje do najvišje. Res je sicer, da občna šola nima naloge, pripravljati učence za kak poseben poklic, zlasti ljudska in srednja šola ne. Ampak šola ima samo staviti podlago ali temelj za nadaljnjo strokovno izobrazbo. Toda ta podlaga mora biti širšim zahtevam primerna, širša in temeljitejša. Zategadelj je bila tudi ljudska šola primorana, svoj načrt razširiti ter dodati stari trojici učnih predmetov (verouk, čitanje in pisanje ter računanje) pouk

v realijah, risanju in ženskih ročnih delih. In razen tega je nastala potreba posebnih nadaljevalnih in strokovnih šol.

Ena največjih izprememb v javnem življenju, ki se je izvršila v drugi polovici preteklega stoletja je brez dvoma vpeljanje ustavne vladavine, ki daje vsakemu državljanu možnost sodelovanja pri urejanju državnega življenja. Iz tega je nastala potreba, da je vsak državljan poučen o pravicah in dolžnostih, ki mu jih daje ustava. Iz tega je nastala občna potreba in želja, da se sprejme državljanski pouk med obvezne predmete občne ljudske izobrazbe. Toda sam državljanski pouk ne bi imel nikake vrednosti, ker bi bile itak same besede, prazne besede, ki bi se jih učenci naučili. Toda samovlada, posebno, ako je združena z delovno šolo in z delovnimi zadrugami, t. j. s skupnim delovanjem, zadobi državljanski pouk svojo pravo vrednost. „Dejanska udeležba pri prostovoljnih delavskih skupinah, bistenje npravne razsodnosti, uvajanje v razumevanje državnih poslov in nalog ter zavisnosti življenskih koristi vsakega poedinca od življenskih koristi vseh drugih so sredstva državljanske vzgoje.¹⁾ Na ta način pa se mu ob enem trdi čut za pravičnost in pravost, pravnost), za odgovornost, za moralsko hrabrost, za zakonitost in narodnost. Ureditev delovnih skupin je najvažnejši način državljanske in torej tudi npravstvene vzgoje.²⁾

Taka državljanska vzgoja spada seveda na višjo stopnjo, torej v nadaljevalno, strokovno in srednjo šolo. Temelj pa se mora položiti že v ljudski šoli.

Nasproti predlogom in poskusom, da bi se uvedli novi učni predmeti v šolski pouk pa se slišijo glasovi, da bi se nekateri predmeti, katerih znanje se smatra za naše sedanje življenje nepotrebno, izobčili izmed šolskih

¹⁾ Kerschensteiner, Der Begriff der Staatsbürgerlicher Erziehung. Prim. tudi: Fr. W. Foerster, Staatsbürgerliche Erziehung, in Herget, Die wichtigsten Strömungen im pedag. Leben der Gegenwart.

²⁾ Kerschensteiner, glej gori!

predmetov. Sem spadata v prvi vrsti grščina in latinščina na gimnazijah. Glede obsega, v katerem naj bi se ta jezika iztrebila iz gimnazijskega učnega načrta oziroma v njem ohranila, so si mnenja skrajno nasprotna. Dočim bi radikalci radi na korist prirodoznanskim vedam popolnoma odstranili ta jezika iz gimnazij in tako izbrisali glavno razliko med gimnazijo in realko — enotna srednja šola! —, si prizadevajo najbolj zagriznjeni stari jezikoslovci jima rešiti polno dosedanjo veljavo, češ, da imata baš ta predmeta največjo formalno-izobraževalno krepost v sebi in da sloni neki vse naša prosveta na prosveti starih Grkov in Rimljanov. Pri tem pa prezirajo, da segajo korenine grške in rimske prosvete daleč nazaj v prosveto drugih narodnosti starega veka in da ima vsak predmet kolikor toliko formalno-izobraževalne kreposti, nekateri tudi več — materinščina, prirodoslovje in matematika! — samo, ako se jo dosledno izrablja. Posredovalci med obema strankama hočejo sicer obema jezikoma rešiti prostor v gimnazijskem načrtu, samo nekoliko omejenega in skrčenega. Eni in drugi izvajajo svoje zahteve iz potrebe življenja. Toda oni-le imajo pred očmi življenje 20. stoletja, ti-le pa življenje, ki je vladalo menda pred 1000 leti. Naše kulturno-dušno življenje se razvija na podlagi prirodoznanstva in tehnike. Zategadelj vladajta prirodoznanstvo in tehnika v naših šolah!

Mednarodno občevanje, mednarodni promet in mednarodna znanost zahtevajo od tistih, ki se imajo v teh krogih baviti, gotovo tudi znanje tujih jezikov, toda živih, ne mrtvih jezikov. Po pravici torej zahtevamo od naših šol, da se učenci v njih uče po potrebi in po možnosti poleg materinščine tudi tujih jezikov. V katerih šolah in katerega jezika? V ljudskih šolah pridejo pač samo višje organizovana, recimo od štirirazrednice naprej, in izmed teh v prvi vrsti tiste ob narodni meji v poštev, in sicer jezik bližnjih sosedov, ki z njimi pridejo dotični prebivalci

najprej v dotiko. Tega mnenja je tudi preudarno in mirnejše prebivalstvo sploh, ki dobro uvideva, koliko nam lahko v borbi za obstanek koristi znanje sosedovega jezika. Do tega spoznanja so prišli tudi naši sosede, ki se začno z veliko vnemo učiti slovenščine, videč, koliko koristi imamo Slovenci od tega, da nas je mnogo večših dveh ali tudi več jezikov. Ali hočemo to prednost zanaprej samoradi prepustiti našim nasprotnikom? V srednji šoli, ki ima svojim učencem podajati višjo splošno izobrazbo in jih pripravljati za višje študije, pa je temeljito naučenje enega svetovnih, kulturnih jezikov neizogibna potreba. Da se bomo v višjih razredih ljudske šole in v vseh razredih srednje šole učili srbo-hrvatskega narečja, je po sedanjih razmerah pač samo ob sebi umevno. Latinščine in grščine pa se naj v srednji šoli uči, kdor bo ta jezika pri svojih nadaljnjih študijah rabil — ako mu drago.

Učni jezik mora biti v vseh slovenskih šolah, t. j. naravno, materini jezik, to zahteva najprimitivnejši dušeslovni zakon.

Nujni učni predmeti, ki jih zahteva naše novodobno življenje so nadalje pedagoški (materinski) pouk, gospodarski ozir. gospodinjski in zdravstveni pouk (prva pomoč ob nezgodah!). Ti predmeti spadajo kakor državljanski pouk v mladinsko dobo, torej v nadaljevalne tečaje, v strokovne in srednje šole.

Med novimi učnimi predmeti, ki bi jih radi nekateri uvedli v šole, se imenuje tudi biologija ali življenjemanstvo (življenjeslovje). To pa ni noben novi predmet ampak je samo nova struja, novo stremljenje, novi smoter, ki si ga je postavilo prirodopisje, ki se itak že nahaja med šolskimi učnimi predmeti. Sedanje prirodopisje namreč nikakor ni več to, kar izraža beseda, zgolj prirodo„pisje“, ta veda se ne zadovoljuje več z opisovanjem in razvrščanjem (razredovanjem) skoraj nepregledne množine različnih prirodnin v svrhu preglednosti, ampak ona si stavlja nalogo,

različne prikazni življenja razjasnjevati na podlagi vzročnosti. Ne samo, kakršne so različne prirodnine, nam hoče povedati, temveč tudi kako nastajajo, kako se izpreminjajo in kako ginevajo, in zakaj se tako izpreminjajo. Tej novi struji, ali recimo novi znanosti so nadeli ime biologija (življenjeslovje), ki pa poprejšnjega opisovanja in razredovanja nikakor ne more pogrešati. Šola seveda te nove struje nikakor ne sme prezirati, ampak se mora truditi, kolikor je to na tej stopnji mogoče, ji slediti na novi poti. Saj ta smer šele daje temu znanstvu pravo vrednost in vzbuja pravo zanimanje, bodisi, da ga potem imenujemo „prirodopisje“ ali „življenjeslovje“.

č) Enotna šola.

(Prosto pot nadarjenim!).

Najgloblje segajo v naše šolstvo stremljenja, ki hočejo popolnoma preustrojiti ves sestav šolstva.

Resnica je, da pripleze izmed učencev, ki vstopijo v prvi razred kake srednje šole, navadno zelo malo število, k večjemu 25 odstotov, do mature in izmed teh se še jih poizgubi med vseučiliškimi študijami precejšno število, tako da jih dospe do polnega cilja zelo malo. In ti nikakor niso vselej najboljši, najbolj nadarjeni, ampak gostokrat tisti, ki so imeli največ pripomočkov, v prvi vrsti gmotnih, da so vstrajali dolgo pot od ljudske šole do državnega izpita. Največkrat torej sinovi bogatašev, višjih uradnikov in meščanov. In baš tem-le je, ko so prelezli ograjo državnega izpita, pot odprta do vseh najboljših državnih služb in različnih drugih mastnih mest. Za to skrbijo zveze staršev i. t. d. Gostokrat tudi prilagodivost in neznačajnost, politično strankarstvo i. t. d. pripomagajo k višjim mestom. In če se je kakemu revežu posrečilo se povspeti do konca dolge, strme poti, je po-

rabil navadno s stradanjem vse svoje telesne moči in gostokrat umrje. Koliko pa jih je, ki bi bili menda sposobni, nadarjeni, ki jim pa gmotna sredstva ne dovolijo, da bi le poskusili se podati na težavno pot. To so žalostne, nezdrave razmere, ki so krive, da tolikokrat zavzemajo najodličnejša in najmerodajnejša mesta nezmožni in nesposobni možje, ali klečeplazci, ki na njih hira vsa državna uprava in z njo blagor in dobrobit vseh državljanov, posebno tistih, ki ne spadajo k višjim desettisočim.

Prvi in menda najvažnejši vzrok, ki zapira mnogim in med njimi često najnadarjenjšim in najbolj poklicanim mladim državljanom pot do višjih merodajnih mest v državi, je torej pomanjkanje gmotnih sredstev. In največjo škodo na tem trpi država, t. j. vsi državljani.

Drugi vzrok, da se poizgublja tako veliko število srednješolcev, ki so sicer nastopili pot do višje izobrazbe, pa so na potu obnemogli, je nekaka prezgodnja razločitev potov, ki vodijo do različnih ciljev. Jedva je vstopil fantek ali deklica v šolo in se naučil nekaj čitati, pisati in štiri glavnih računov, po štiriletnem obiskovanju šole, stoji na prvem in najvažnejšem razpotju: ali naj nadaljuje ljudsko šolo, ali naj prestopi v srednjo šolo, ako mu to dovolijo sredstva? V gimnazijo ali realko? Ali ima sploh sposobnost in veselje za višje šolanje? Za katero smer? Do desetega leta se javlja nadarjenost še poglavitno v reprodukcijah. Fantek ima lahko dober spomin, je tudi marljiv, v ljudski šoli je dobro napredoval. Ali je to že dokaz njegove umske nadarjenosti? Ali se bo zanimal bolj za realistične, prirodoznanske vede, ali za humanistične? Torej v realko ali v gimnazijo? Kdo bi to mogel razsoditi pri desetletnem dečku ali deklici? Tuintam se pač že kaže smer, toda le redkokdaj, pri posebno nadarjenih otrokih. Pa kdo se briga za to? Deček se bi pač menda vselej odločil za srednjo šolo, če bi ga kdo vprašal, — ker bi rad bil študent. Pa kdo bo otroka vprašal? Navadno

odloči želja staršev. Mati bi pač rada imela, da bi deček bil „gospod“ (duhovnik) — tako na kmetih. V mestu pa misli oče, da imajo tehniko lepo bodočnost, višji uradnik sodi, da bi tudi njegov sin lahko dosegel z njegovo pomočjo višje uradniško mesto i. t. d.

Mnogokrat pa se še to ne upošteva. Ker imamo v domačem kraju ali v bližini baš gimnazijo, dajmo ga torej v gimnazijo in drugič iz enakega vzroka v realko. Slučaji usode! — Torej deček obiskuje eno, dve morebiti tri leta srednjo šolo, pa ne gre in ne gre v nobeno stran. Kaj z njim? Izstopi iz srednje šole, 3—4 leta so izgubljeni! Ker pa še ni 14 let star, bi moral zopet vstopiti v ljudsko šolo. Tega pa že ne! On, ki je bil eno ali pa celo tri leta dijak! Torej se pač skuša kakorsibodi izmuzniti. Ali se vrne k domačemu delu ali se uči rokodelstva? To pa bi bilo sramotno za bivšega dijaka! Torej? Če je le mogoče, se bo vsega tega izogibal in postane na zadnje — pisač ali gubidan.

Drug deček je vstopil v gimnazijo. Izprva še gre tako za silo. S časoma pa pride poleg slovenščine srbohrvaščina, nemščina, latinščina in na zadnje še grščina na vrsto. Zdaj se pokaže, da bi z matematiko in prirodoznanstvom še šlo, morebiti celo dobro šlo, ko ne bi imel toliko časa porabiti za jezike. Pa uprav z jeziki mu ne gre. Ko bi bil v realko vstopil, bi morebiti šlo prav dobro. V gimnaziji onemaga. In zopet drugega je napeljala usoda v realko. Ta pa se z matematiko in s prirodoznanstvom ne more sprijazniti in torej zopet ne zmaga. Ko bi mogla prestopiti, ta v gimnazij, oni v realko, bi bilo morebiti obema pomagano. Toda to ni lahko mogoče, ker se učni načrti teh dveh zavodov ne ujemajo, deloma ne po predmetih, deloma ne po obsegu istih predmetov. Torej dobimo zopet dva nezadovoljneža, dva, ki sta zašla s pota in pri poljedelstvu, obrti, trgovini izgubimo dva delavca. In koliko je takih izgubljenih ali vsaj zgrešenih bitij! Kdo trpi

škodo? Najprej seveda dotičnik sam, ki je zaigral srečo in zadovoljstvo svojega življenja, a poleg tega tudi občestvo, občina, država, ki sta imela nepotrebne stroške za neuspele študije in sta izgubila delavca, morebiti celo odličnega delavca, ki bi bil na pravem mestu lahko veliko koristil in ki mu v časih še povzročajo tako zgrešena bitja velike stroške, ker jih mora rediti v oskrbovalnicah ali — v kaznilnicah.

Pa tudi šola trpi hudo na takih nepoklicanih učencih, ki kakor cokla ovirajo napredek v razredu in močno navzdol tiščijo nivo izobraženosti v vsem razredu.

Na vprašanje, kako naj odpravimo te škodljive pojave iz naših šol, nam odgovarja današnja pedagogika: Z izbiranjem učencev po sposobnostih. Samo duševno sposobni mladeži bodi odprta pot do višje izobrazbe. Le — tem pa vsem, brez ozira na njih gmotno stanje. „Izbera sposobnih! Prosto pot nadarjenim!“ sta gesli sodobnih pedagogov. Oblika ali način, po katerem se ta izbira vrši, je „enotna šola“. Enotna šola je takšen šolski ustroj vsega šolstva od najnižje ljudske do najvišje znanstvene šole, do vseučilišča, ki omogoča vsakemu državljanu, ne glede na njegove gmotne razmere, se povspeti na lestvici izobraženosti tako visoko, kakor mu dovoljujejo njegove sposobnosti in njegova volja.

Glavno vzgojno sredstvo šole je pouk. Pouk hoče najprej izobraževati, češ on hoče podajati učencem nekako vednosti in spretnosti. Splošna ali občna izobraženost je tista, ki jo zahtevamo od vsakega kulturnega človeka v gotovih slojih človeške družbe, dočim obsega strokovna izobrazba tisto znanje in tiste spretnosti, ki jih rabi človek v svojem poklicu, ali v svoji stroki. V občni izobraženosti pa razlikujemo navadno dve stopnji: nižjo in višjo stopnjo. Z ozirom na to lahko razvrstimo šole: a) v obče izobraževalne nižje in v obče izobraževalne višje šole; b) strokovne nižje in strokovne višje šole. Vsaka strokovna

šola se naslanja na dotično stopnjo obče izobraževalne šole. Kdor hoče doseči kako strokovno znanje, mora imeti najprej dotični stopnji potrebno občno znanje, ki mu je takorekoč podlaga za njegovo strokovno znanje, ki si ga brez te podlage niti pridobiti ne more. Občnega znanja pa je tudi vsakemu kulturnemu človeku treba z ozirom na njegovo občevanje z svojimi vrstniki. Golo strokovno znanje bi razdelilo človeštvo v strogo ločene vrste ali kaste, ki se med seboj ne bi razumevale. Človek bi se ponižal na nizko stopnjo živali ali stroja, ki opravlja svoje delo strogo po naravnih zakonih. Baš pretirano stremljenje po enostranski strokovni izobrazbi je v veliki meri krivo nespornost med različnimi stanovi, ki jim često manjka skupnega torišča, kjer bi skupno delovali in se skupno veselili svojih uspehov. Enostransko, strokovno delo muči delavca in mu jemlje vsako zadovoljnost.

Vsak človek ima pravico udeleževati si v neki meri kulturnih dobrin, duševnih zakladov, ki so jih njegovi predniki, v prvi vrsti njegovi rojaki, deloma pa tudi vse kulturno človeštvo nabrali v teku dolgih stoletij in jih shranili v različnih zakladnicah, v narodnih pesmih, običajih, rekih, v narodnem mišljenju in čuvstvovanju, v književnosti in umetnosti i. t. d. Teh duševnih zakladov pa si človek ne more prisvojiti kar tako, kakor kako stvarno zapuščino, posestvo ali denar i. t. d., ki jo prevzame zakonitim potom od prejšnjega posestnika, ampak te duševne zaklade si mora vsakdo sam pridelati.

„Kar dedoval po svojih si očetih,
si moraš pridobiti, da bo tvoja last.“¹⁾

Šola ima nalogo, mladega, nezrelega človeka pri tem delu podpirati, ga voditi, da si v kratkem času prisvoji,

¹⁾ „Was du ererbt von deinen Vätern hast, erwirb es, um es zu besitzen“. Goethe.

kolikor je mogoče teh zakladov, zakaj noben poedinec ne bi mogel, niti v vsem svojem življenju ne obvladati ogromne snovi, ki jo je nakopičil narod in deloma celo človeštvo v dolgih stoletjih. Brez šole bi ostalo duševno obzorje omejeno na skromno znanje, ki si ga je posameznik z lastno skušnjo in v občevanju z drugimi ljudmi pridobil.

a) Osnovna šola.

Osnovna šola je prva stopnja obče izobraževalne šole. Ona ima nalogo, kakor je Komenski že pred blizu 300 leti spoznal, poleg vzgoje otrok, ki je prva in skupna naloga vsake šole, „vse otroke vsega učiti.“ Osnovna šola je občna šola v dvojnem smislu: kot šola za vse otroke določene starosti. Osnovno šolo obiskovati morajo vsi otroci v šoloobvezni starosti, ako jim tega ne onemogočajo kake telesne ali duševne hibe. To moramo zahtevati s socialnega stališča, (gl. str. 31.) Osnovna šola pa je tudi občna šola z ozirom na znanosti in vede, ki jih uči. V njej se uče temelji vseh ved, vsakojakega razmišljanja, zanimanja in umevanja človeškega ne glede na bodoči poklic, oziroma pravilje glede na vsak poklic, ki bi si ga učenec lahko pozneje izbral. Prosti delavec, kmet, rokodelc, trgovec pa tudi umetnik in znanstvenik naj dobe v osnovni šoli temelj svoje izobrazbe. Osnovna šola izobrazuje in vzgaja ljudi, ne rokodelce, kmetovalce, trgovce i. t. d. ali pa umetnike in znanstvenike, pač pa ima podajati vsem stanovom potrebno podlago, na katero bode potem zidala stanovska oziroma višja občna izobrazba. Za posebna stanovska vprašanja še manjka otrokom v tej dobi zanimanja in razumevanja in se torej tudi ne da določiti, kateremu poklicu se bode ta ali oni posvetil. Gotovo pa ne bodo krenili vsi učenci iste šole na isto pot. Nekateri bodo nadaljevali svoje učenje v srednji šoli, drugi bodo

obrtniki, trgovci, kmetovalci i. t. d. Na katere bi se torej ozirali pri pouku? Na vse! Vsi imajo isto pravico. S tem pa nikakor ni rečeno, da bi se ne smeli ozirati pri izboranju učne snovi na krajevne kulturne in pridobitne razmere. Obče veljavno načelo „pouk bodi nazoren in torej domoroden“ (gl. str. 27!) nas sili, da vselej in povsodi v prvi vrsti upoštevamo domače razmere, ki so v mestu in v večjih trgih drugačne nego na kmetih; v Slovenskih goricah drugačne nego na Krasu i. t. d. Zato imajo pač vse osnovne ljudske šole iste splošne učne načrte, podrobne načrte pa si mora sestaviti vsaka šola zase, ali pa vsaj vsak okraj, v katerem obstajajo isti ali vsaj slični odnošaji.

Šolska doba traja 8 polnih let, od dovršenega 7. do dovršenega 15. leta; telesno in duševno dobro razvitim otrokom se lahko pol leta predpisane starosti pri vstopu spregleda. Za ta predlog se je anketa za preustrojitev našega šolstva zedinila. Število razredov se ravna po številu šoloobveznih otrok v dotičnem šolskem okolišu. Učenci se razdele po razredih po možnosti tako, da pride na vsak razred eno šolsko leto in da torej vsak razred odgovarja eni učni stopnji. Najvišje število učencev enega razreda ne sme prekoračiti 40. Ako pride na en razred več učencev, se mora otvoriti vsoporednica za tisti razred. Največje število zaporednih razredov je torej osem. Poleg osemrazrednice pa bomo morali seveda ustanavljati 7-, 6-, 5-, 4-, 3-, 2-razrednice in morebiti celo enorazrednice. V goratih krajih se bodo pripetili slučajji, da se bo nahajalo v daleč raztresenih poedinah domačijah ali malih naselbinah malo število šoloobveznih otrok, ki jih zaradi oddaljenosti ali zaradi pomanjkanja občevalnih sredstev ne bo mogoče uvrstiti v katerosibodi obstoječih šol in kjer ne bo mogoče ustanoviti niti enorazrednice. V takem slučaju ne bo druge pomoči, kakor da se nastavljajo potovalni učitelji po švedskem sistemu, rekše en učitelj upravlja 2—3

take za - silo - šole tako, da se v vsakem kraju, kjer se nahaja nekaj šoloobveznih otrok, ki ne morejo pohajati nobene šole, mudi nekaj časa in jih poučuje. Potem se preseli v drug tak kraj in stori ravno tako, iz drugega še morebiti v tretjega in se potem vrne v prvega.

Učni smoter 8-razredne enotne osnovne šole naj se ujema v obče z učnim smotrom sedanje meščanske šole, oziroma 4 nižjih razredov srednje šole (gimnazije ali realke), seveda brez latinščine in grščine. Tudi drugi predmeti v učnem načrtu spodnjih razredov sedanjih srednjih šol se bodo morali menda nekoliko prilagoditi bolj dejanskim odnošajem, ne da bi se s tem nivo izobrazbe znižal. Nasprotno se bode smoter v vsakem predmetu deloma celo vzvišal, ker se bode veliko ur pridobilo vsled odstranjenja latinščine in grščine. Na vsak način bi se dal vstaviti še en živ jezik — jezik najbližjih sosedov — med učne predmete, vsaj kot neobvezen predmet. Nasproti pa ne spada na to stopnjo obče izobraževalne šole tesnopoljske in tudi ne kmetijski pouk v ožjem smislu; ravnokotako ne knjigovodstvo in tudi ne gospodarski, oziroma gospodinjski pouk za deklice. Ti samo ob sebi gotovo deloma zelo važni predmeti spadajo v nadaljevalno, oziroma strokovno šolo.

Predlagalo se je, naj se osemrazredna osnovna šola deli v dve stopnji, ki bi se nazivali kot nižja in višja osnovna šola. Bistvene potrebe za tako razlikovanje prav za prav ni nobene, ker je vsak naslednji razred nasproti prejšnjemu višji razred in se v vsakem višjem razredu znanosti prejšnjega razreda nadaljujejo, tako da se pouk višjega razreda naslanja, mora naslanjati, na pouk prejšnjega razreda. Predela med četrtim in petim razredom, kakeršen se nahaja — tudi nepotreben — med četrtim in petim gimnazijskim razredom, kjer se s poučevanjem mnogih predmetov v petem razredu še enkrat iznova pričinja, seveda z nekako višjega stališča, tukaj nikakor

ne kaže pošnemati. Res je sicer, da se bodo v štirih nižjih razredih osnovne šole tako zvane realije bolj družile, tako da nastopajo najprej kot eden sam predmet pod imenom nazorni nauk, ki se v 3., oziroma četrtem razredu deli v dva predmeta, domovinoslovje in prirodoznanstvo, in ki se potem v petem in v naslednjih razredih zopet delita v zemljepisje in zgodovino, oziroma v prirodopisje in prirodoslovje. To pa je tem manjše vzrok, dotične razrede staviti na različne stopnje, ker ukoslovje po pravici predpisuje, da se morajo med različnimi sorodnimi predmeti v smislu koncentracije pouka tem več iskati stiki čimbolj se posamezni predmeti usamostavljajo.

Tudi ime „strokovni razredi“, oziroma „strokovna šola“ se je predlagalo za štiri višje razrede osnovne šole. Tudi to imenovanje se mi ne zdi potrebno, ker bi lahko bilo vzrok nesporazumljenja. Tudi višji razredi spadajo v okvir osnovne, torej obče izobraževalne šole, ne pa k strokovnim šolam. Strokovna šola se mora ozirati že na posebne potrebe posameznih poklicov in spada torej na višjo stopnjo. Dejstva, da bodo v višjih razredih osnovne šole poučevali strokovni učitelji, dočim poučujejo v nižjih razredih vse predmete enega razreda ali večino predmetov razredniki, ne opravičuje različnega poimenovanja nižjih in višjih razredov osnovne šole, ampak bi nasprotno lahko misel enotne osnovne šole kolikor toliko zabrisalo. Sicer pa je ime postranska stvar, glavno je vsebina.

Vsaka osnovna šola pa seveda ne more biti osemrazredna; kakor smo že omenili, bomo imeli tudi manjrazredne šole. Kako se bo torej v teh le dosegel smoter občne izobrazbe?

V sedemrazrednicah in šestrazrednicah morebiti celo tudi v petrazrednicah bi se z ozirom na manjše število učencev menda še itak dal isti smoter, oziroma vsaj približno isti smoter doseči, ako bi se v nekaterih razredih

avedla po dva oddelka n. pr. bi se dala snov sedmega razreda sedemrazrednice oziroma snov petega in šestega razreda šestrazrednice v nekaterih predmetih prav lahko razdeliti za vsak razred na dva dela, ki bi se menjavaje obravnavala v dveh zaporednih letih. Malo težje bi se dala taka delitev izvršiti za petrazrednice, za manj ko petrazredne šole pa bi taka delitev brez močnega krčenja snovi nikakor ne bila izvedljiva. Ker pa stojimo na stališču „Prosto pot nadarjenim!“ bi morala na vsak način tudi v takih šolah biti možnost dana, da bi tudi učenci teh šol, ki so pokazali višjo nadarjenost in veselje do učenja, dosegli isti smoter kakor učenci na osemrazrednici. To pa bi bilo le mogoče, ako bi se nudila tudi revnim učencem nižje urejenih šol prilika, da prestopijo iz primerne stopnje svoje šole v kako višje urejeno osnovno šolo. Kako bi se to izvedlo, to bi bila naloga socialne oskrbe, ki bi za take slučaje morala na višje urejenih osnovnih šolah urediti šolarske dome ali internate, v katerih bi se lahko nadarjeni in marljivi revni učenci, ki jim domača šola ne nuja za to prilike, nastanili na občne stroške ter nadaljevali svoje učenje.

b) Nadaljevalne, oziroma nižje strokovne šole.

Osnovna šola znači tisto stopinjo občne izobraženosti, ki jo zahtevamo najmanj od vsakega državljana brez izjeme. Z njo pa še izobraženost nobenega poedince ni dovršena, niti občna izobraženost še manj pa strokovna izobraženost. Najlepši dar, ki ga osnovna šola daje svojim učencem v življenje, je z ozirom na občno izobraženost zanimanje in veselje do lastne nadaljnje samoizobrazbe in z ozirom na strokovno izobrazbo potrebna podlaga, na katero bode zidalo življenje. Samo majhen del učencev, ki so dovršili osnovno šolo, bode svojo občno izobraženost nadaljeval v srednji šoli. Veliki, ogromno večji del pa

bode začel po dovršeni osnovni šoli svoje strokovno izobraževanje. To izobraževanje pa bode najbolje izvrševalo strokovno delo. Poleg strokovnega dela pa bode seveda treba tudi še nekaj teoretičnega strokovnega pouka. Zdaj se šele začne s strokovnim poukom, ki se omeja na praktične potrebe izbranega poklica. V to svrhu se navadno priporočajo strokovne (poljedelske, vinarske in sadjarske, gozdarske, trgovske, gospodarske in gospodinjске i. t. d.) nižje šole. Za nekatere mladeniče in mladenke, posebno tiste, ki bodo imeli priliko svoj poklic izvrševati v večjem obsegu in z zdatnejšimi sredstvi, bodo take šole menda resnično potrebne. Največje število absolventov osnovne šole pa bo že iz gmotnih ozirov prisiljenih, se takoj lotiti praktičnega dela in torej vstopiti neposredno v svoj poklic. In vendar bode tudi njim treba še nadaljnjega strokovnega pouka. Zato se priporočajo za take mladeniče in mladenke nadaljevalni strokovni tečaji, ki se razlikujejo od nadaljevalnih šol v tem, da učenci nadaljevalnih tečajev samo nekoliko ur na teden obiskujejo šolo, sicer pa so lahko zaposleni ves čas v svojem poklicu. Njihovo glavno delo je torej praktično delo in pouk zahteva samo nekaj časa na teden. Nasproti pa obiskujejo učenci nadaljevalnih šol redno vsak dan šolo; praktično delo zavzema kvečjemu nekaj njihovega časa, takorekoč kot praktične vaje za bodoči poklic. Ker pa v tej dobi poleg pouka še tudi treba nadaljevati vzgojo in iz drugih vzrokov, ki sem jih navedel že na prejšnjemu mestu (str. 37), bi meni boljše ugajali mladeniški in dekliški domi, ki bo v njih našel pouk poleg vzgoje obilno prostora.

Kje bi bilo treba ustanoviti nadaljnjih strokovnih šol, kje mladeniških domov z nadaljevalnimi strokovnimi tečaji in kako naj se ti zavodi uredijo, to bo pač treba določiti od slučaja do slučaja, z ozirom na krajevne pridobitne odnošaje. Pri tem bodo prvo besedo imeli domačini, ki so jim najbolj znane potrebe svoje okolice.

c) Srednja šola.

Srednja šola ima značaj obče izobraževalne šole višje stopnje in je ob enem pripravljavnica za najvišjo strokovno izobrazbo, h kateri prištevamo tudi najvišjo znanstveno in umetniško izobraženost. V srednjo šolo smejo prestopiti brez sprejemnega izpita samo dobro nadarjeni učenci, ki imajo veselje do uka. Ti pa vsi, brez ozira na njih gmotne razmere! Da se jim to omogoči, je treba sličnih naprav, kakor smo jih omenili pri osnovni šoli. (Internati na občne stroške). Manje nadarjenim je vstop v srednje šole zabranjen. Izbor nadarjenih! V osemletni dobi osnovne šole je bilo prilike dovolj, da precej zanesljivo določimo, kdor je sposoben za daljnje učenje in kdor ni. Štiriletni obisk osnovne šole za to nikakor ne zadostuje, ali pa samo izjemoma. Baš pre zgodnji prestop v srednje šole je eden glavnih vzrokov, da imamo prenapolnjene srednje šole in nam kljub temu primanjkuje akademično izobraženih mož. Manj srednješolcev, a izbranih, sposobnih, pa bomo imeli dovolj akademikov!

Od druge strani pa se tudi nič ni treba bati, da bi srednja šola pobrala vse nadarjene mladeniče in da ne bi ostalo drugim praktičnim poklicem dovolj nadarjenih mož. Nadarjenosti so različne. Ne kažejo vse v eno smer. In tudi nagnjenja niso enostranska. Marsikateri nadarjenec bo imel več veselja za praktično delo in bo rajši krenil na drugo, neakademično pot. Akademični poklici nikakor niso tako vabljivi, kakor so menda bili nekdanj. Baš sedanji časi nas uče, da nameščencem s stalno plačo, ki se največ nabirajo iz akademikov, nikakor ni najmehkeje postlano. Bati bi se morali temveč, da se bode mladina branila težavnega in nehvaležnega pota do akademičnega poklica, čim bolj bodo prišli takozvani praktični poklici v veljavo. Za to bodo skrbeli tudi starši.

Tudi za višje akademične poklice zahtevamo najprej višjo, enotno izobrazbo v enotni srednji šoli. Vzroki za to so slični, kakor smo jih našli za enotno osnovno šolo. Srednješolci so svojo večjo nadarjenost za nadaljnje učenje že dokazali. Toda v katero specifično smer meri njihova nadarjenost in njih nagnjenje? To se šele more pokazati, ko bodo začeli vglabljati se v posamezne vede. Od druge strani pa je tudi tem višje izobraženim slojem treba nekake vkupne višje izobrazbe. Tudi na tej stopnji velja resnica, da je prosveta samo ena, ki se v svojih vrhuncih razrašča v različne vrhove. Velika dobrota bo enotna srednja šola, tudi za starše, ki jim ne bo treba svojih otrok pošiljati daleč od doma na tuje, ako bi v bližini ne bilo baš takšne srednje šole, kakršne si žele. Lahko jih bodo poslali v najbližnjo srednjo šolo, ker bodo vse enake. In te se bodo lahko enakomerno razdelile po deželi, tudi v manjše kraje, kar bo tudi šoli na korist, ker bodo učenci ostali v ožjem stiku z naravo in domovino. Srednje šole se ne bodo več kupičile samo v večjih mestih.

Od neke strani se je stavil predlog, naj se višji razredi osnovne šole kot enotni razredi srednje šole s temi le družijo. S tem bi bil značaj enotne šole izbrisan, tudi ako bi v enotni nižji srednji šoli odpadla latinščina in grščina. Neugodne posledice, ki izvirajo iz prezgodnje odločitve, je li gojenec sposoben za nadaljnji uk ali ne, bi ostale iste kakor so zdaj. In kar je glavna reč, višja osnovna šola in nižja srednja šola bi bili prav za prav isti. Čemu dva enaka tipa šole? Posledica pa bi bila, da bi se nivo višje osnovne šole kmalu potisnil navzdol in s tem bi padel nivo splošne ljudske izobrazbe, kar bi bilo zelo obžalovati. Stroški pa bi se s tem povišali in doseglo se ne bi nasproti sedanjim nedostatnostim nič.

Torej enotna osnovna in enotna srednja šola! Enotna sr. šola naj ima 4, oziroma 5 razredov. Učna snov te šole

naj se ujema v obče z učno snovjo višjih razredov sedanje srednje šole, z nekaterimi izjemami.

Prva in glavna izprememba bi pač morala biti ta, da iz načrta gimnazije izpustimo latinščino in grščino kot obvezna predmeta. In tu naletimo seveda na najhujše nasprotstvo zastopnikov teh jezikov na gimnazijah — in teh je tam največ. Večina teh gospodov se še s vsemi štirimi oklepa humanističnih nazorov 16. stoletja, ko še je „sapiens atque eloquens humanitas“ veljala za najvišji smoter učenosti in nič ne upoštevalo, da še takrat prirod-znanstva sploh ni bilo, dočim mi živimo v stoletju elektri-ke in parnih strojev. Ako človek pregleda razpredelnico učnih ur na gimnaziji, in vidi, da je izmed 247 tedenskih učnih ur na teh zavodih odmerjenih latinščini in grščini nič manj ko 78! torej ena tretjina, se mora pač čudom čuditi, kako moč ima stara navada. In čemu tratimo toliko dragega časa za tak nepotreben pouk? Zaradi formalno izobraževalni moči teh jezikov ali zaradi leposlovne in modroslovne književnosti? Tista stara bajka o nekaki posebni formalno-izobraževalni sili teh jezikov spada pač že dolgo v bajeslovje. Zakaj ne bi novejši, često mnogo dalje razviti in popolnejši, izrazitejši jeziki mogli biti sredstvo za isti smoter? Kar je veljalo pred več stoletji, ko so še drugi jeziki bili v povojih, to vendar ne velja danes! Vsa čast njihovi poeziji in njihovim modrijanom! Toda ali si ne moremo tega užitka pridobiti na cenejši način, s pre-vodi? Ali se bomo tudi učili indijskega jezika, samo da bi čitali spise Rabindanad-Tagoreja, ki so mu priznali svetovno odlikovanje? Ali pa se učimo teh jezikov samo za to, da bomo razumevali različne strokovne izraze, ki jih rabimo v različnih vedah? Koliko naših gimnazijskih abiturijentov pa pozna starogrško in latinsko literaturo, ako se ni sam izven šole z njo pečal? In tisti izrazi! Stavim, kar kdo hoče, da tudi najboljši abiturijent, z najboljšimi redi in grščine in latinščine ne razume niti polovice grških

in latinskih znanstvenih izrazov, na katere bo na svojem nadaljnjem uku naletel. In če bi jih razumel! Ali se spleča, da žrtvujemo toliko časa in truda zaradi nekaj tujih besed? Nasprotno pospešuje to znanje nekaterih grških in latinskih besed samo nepotrebno rabo tujk, ki se začno pri nas širiti tudi v spisih, ki so prostemu narodu namenjeni, da bi sčasoma res bilo treba, da se bodo morali tudi v osnovnih šolah učiti latinščine.

Tistim pa, ki trdijo, da se na podlagi latinščine laže naučimo živih romanskih jezikov, odgovorimo kratko, da je to sicer res, toda vprašamo, ali je to varčnost, ako potratim samo za to, da si laže zapomnim nekoliko italijanskih, francoskih ali španskih besed, toliko časa, da bi se v istem času lahko naučil vseh treh jezikov. Kdor zna enega teh jezikov, se bo drugih ravno tako lahko učil, kakor s pomočjo latinščine.

Iz vsega tega torej sledi, da nikakor ni opravičeno, da bi moral vsak više izobraženi človek znati nekoliko latinskih in grških besed. Naj mi se nič ne oporeka, da zavzemam v tem vprašanju preveč koristolovno stališče! Vsak pouk mora biti uporaben! To zahteva obče priznано učno načelo. S tem se zahteva, da se ničesar ne sme učiti, samo zato, da učenec kaj ve. Vse, kar veš, moraš tudi nekako izkoriščati. Toda ne smemo misliti samo na gmotno izkoriščanje, ampak koristno je vse, kar se da uporabiti v idealnem smislu, za nadaljnjo izobrazbo. Take vrednosti pa latinščini in grščini ne moremo priznati, vsaj ne v taki meri, da bi iste koristi ne bi lahko na lažji način pridobili z drugimi predmeti, ki nam poleg tega nudijo tudi druge koristi. Zategadelj ne moremo priznati tema jezika upravičenosti obče obveznega predmeta v obče izobraževalni, enotni srednji šoli. Ako pa bi kdo resnično rabil ta jezika za svoj nadaljnji uk, naj se jih uči! Dajmo mu priliko za to! Naj se jih uči, namesto kakega živega jezika, ki se ga bodo učili drugi njegovi

součenci. Seveda v precej omejenem obsegu, nasproti sedanjim zahtevam. Tako bo obema ustrezno.

V enotni srednji šoli naj bi se torej učili trije jeziki: 1. Materinščina, h kateri štejem tudi temeljito znanje srbohrvaščine in njene književnosti kot glavni jezik, 2. en svetovni, kulturni jezik, n. pr. francoščina in njena književnost, ali pa namesto nje po prosti volji latinščina, 3. en tretji, živ jezik; najbolje jezik najbližjih sosedov, ki smo ga že v osnovni šoli gojili. Ali bi kazalo, še en živi jezik sprejeti v načrt srednje šole, vsaj kot neobvezni predmet, o tem naj odloči skušnja in potreba.

Ostali učni predmeti srednje šole naj bodo v obče tisti, ki se nahajajo že sedaj v načrtu teh šol, samo da bi se moralo prirodoznanskim vedam odmeriti več prostora, nego ga imajo sedaj v načrtu za gimnazije. Menda bi zadostoval obseg, ki ga zavzemajo sedaj v načrtu za realke. Osobito kemiji gre veliko več prostora, kot ga ima sedaj v gimnazijskem načrtu. Tudi pri obravnavanju teh predmetov je potrebno temeljite preustrojitve. Manj teorije, več prakse! Več povdarjanja in oziranja ne potrebe praktičnega življenja! Iz življenja, za življenje! Tudi se bo treba ozirati bolj na novejši smeri posameznih ved. — Biologija, tehnologija v prirodoznanskih predmetih, kulturna zgodovina namesto letnic bojev in imen različnih vladarjev. Pri vsem pouku je povdarjati načelo samostalnosti, samodelavnosti. Zato bo treba tudi nekoliko delovnega pouka. Laboratoriji!

Kot novi predmeti naj se sprejmejo: Estetika in etika ter sociologija. Tudi psihologija in logika naj bi se temeljiteje razpravljala, nego do sedaj. Razen teh predmetov bo še treba nekaj godbe (goslanje!), vsaj kot neobvezen predmet za tiste, ki imajo posebno nadarjenost za to in za bodoče učiteljsčnike.

Srednja šola naj obsega pet let, torej 2 let več nego dosedanja višja realka in eno leto več nego dosedanja

višja gimnazija. Z dvajsetimi leti bi bil torej srednjošolec s svojo višjo, občno izobrazbo na koncu.

4. Visoka šola in višje strokovne šole. Z dovršeno srednjo šolo je dosegel dijak višjo občno izobrazbo in zadostno podlago za vsakojako višjo strokovno izobrazbo. Dvajset let stari mladenič ali mladenka bosta sedaj lahko spoznala, kamor ju vleče lastno nagnjenje, zakaj se čutita najbolj sposobna, kaj bi ju najbolj veselilo. Lahko kreneta na vseučilišče, ako jih miče, da bi se znanstveno poglobila v to ali ono stroko; lahko prestopita na tehniko, ako imata več veselja do kakega tehniškega poklica. V učiteljske, v umetnostne akademije, v obrtne ali trgovske akademije, povsodi so jima odprta vrata.

Visoka šola oziroma višja strokovna šola bo v obče zahtevala še štiriletno izobrazbo, tako da bo lahko v tej starosti vsakdo nastopil svoj višji poklic; v nekaterih strokah menda tudi še nekoliko prej — po dvoletni visoki šoli, torej v dvaindvajsetletni starosti. Ako pomislimo, da po dosedanji ureditvi pač malokateri mladi mož dovrši svojo visokošolsko izobrazbo, tako da lahko nastopi v tej starosti svoj poklic, je jasno, da se po tem načrtu doba visokošolske izobrazbe nikakor ne bi podaljšala, ampak nasprotno skrajšala, vsaj v največ slučajih, osobito z ozirom na to, da bi se število tistih, ki bi zgrešili pravo pot, zelo zmanjšalo. Kar pa je glavna reč: višja občna izobrazba bi se dvignila na mnogo višji nivo in vsakdo, ali vsaj veliko število akademski izobraženih bi prišlo na svoje mesto, ki bi ga izpolnjevali z večjim veseljem in samozadovoljnostjo, torej točneje, vestneje in primerneje.

Učiteljska izobrazba.

Preveljava veljave učiteljskega stanu.

Iz naših izvajanj sledi, da stavimo učitelju osnovne šole neizmerno, skoraj bi rekli neizvedljivo nalogo. V prvi vrsti naj bi bil vzgojitelj mladine, naj bi vzgajal značaje.

Vzgojitelj mora biti pred vsem strog proti samemu sebi, ne sme nikoli zapustiti šole samovladanja, naučiti se mora požrtvovalnosti in vdanosti, on mora biti jeklen značaj; kdor ni poboljšal svoje duše do dna, ne sme upati, da bo poboljšal druge. „Samo tisti, ki je do skrajnosti nesebičen vzgojitelj v idealnem smislu, bo resnično uspešno vplival na druge. Seveda bo pa moral računati s tem, da ljudje baš najboljšega vzgojitelja, ki resno smatra svojo visoko nalogo, kaj rado napačno razumevajo. Kakor nam s pretresljivo silo kaže tragika velikega vzgojitelja človeštva, Sokrata in največjega vzgojitelja, Kristusa.“ (Fr. W. Foerster). A ne samo vzgojitelj ampak tudi učenik naj bo učitelj, učenik svojih učencev in — njihovih staršev. Tak mož bi bil svetovalec svojih občanov v vseh težavnih slučajih življenja in voditelj občine, ki bi ga klicali na pomoč in bi mu zaupali, tak učitelj bi bil pravi narodni voditelj in v svoji občini vladar. Skromni, nekdam malo upoštevan, čestokrat zaničevani „šolmašter“ bi bil povzdignjen na prvo mesto, med najvplivnejše osebe v občini, bil bi najvažnejši razširjatelj napredka in prosvete. Tako bi se izvršila preveljava veljave učiteljskega stanu. Tako plemeniti, vzvišeni in težavni nalogi bi bila kos samo globoka, osobito na podlagi dušeslovja utemeljena izobrazba, obširno in temeljito znanje ter praktična izurjenost v različnih strokah, brezkončna ljudomilost, požrtvovalnost, neumorna marljivost in delavnost, skratka v vsakem oziru vzoren, značajan človek.

Da se povzdigne učiteljski stan na to idealno višino, mu je treba najprej višje izobrazbe. Sedanje učiteljišče nikakor ne zadostuje tem zahtevam niti v teoretskem, niti v praktičnem oziru. Poglobljena in razširjena učiteljska izobrazba je prvi predpogoj vsakega kulturnega napredka. Od mnogih strani zahtevajo in med njimi niso najzadnji učitelji sami, vseučiliško izobrazbo učitelja. Gotovo je resnično, da učiteljska izobrazba ne bo nikoli pretemeljita

in preobširna. Z ozirom na njegovo mnogostransko delo v šoli in izven šole in z ozirom na potrebo, da se učitelj mora vselej in povsodi prilagoditi dotičnim razmeram in posameznim osebnostim, bi učitelj moral biti najbolj svetovno izobražen človek.

Zanimivo je stališče, ki ga zavzema glede vseučiliške izobrazbe ljudskošolskega učitelja znani in mnogo priznani pedagog Fr. W. Foerster.¹⁾ „Velik del daleč razširjenega izobraževanja ljudskošolskega učiteljstva se vrši danes tako, da se ljudskošolski učitelj izobrazuje proč od naroda, da izgublja bolj in bolj zmožnost izbirati velike izobraževalne snovi in jih podajati zanesljivo poznavajoč narodovo dušo in narodovo življenje. Stremljenje ljudskošolskega učiteljstva po vseučilišču smatramo za popolnoma napačno pot. Saj ni drugače mogoče, nego, da se učitelj, ki se posveča učenim zanimanjem, odtuja ljudstvu in mora, ne da bi to zapazil, kreniti celo v drug krog mišljenja in čustvovanja. On izgublja tisto „sentire cum populo“ (čuvstvovanje z narodom), tisto vživljanje v svet telesno poslujočega človeka. Njegovo čitanje nikakor ne sega po knjigah, ki bi lahko nudile resnično izobraževalne snovi narodu, temveč stremi po znanstvenih knjigah in časopisih... Kaj naj koristi stanovskemu delu ljudskošolskega učitelja, ako učitelj na vseučilišču predirja modroslovni tečaj ali se seznanja z vedo zgodovinskih virov ob virih samih, ali ako se bavi v prirodoznanstvu s stvarmi, ki jih v ljudski šoli ne more rabiti? Njegov veliki poklic, ki zanj rabi mnogo znanja in čtiva in mnogo opazovanja v življenju, obstoja ipak mnogo bolj v populariziranju, v resnično narodovzgojevalnem uporabljanju že pripravljene ogromne snovi, v vaji prav posebne spretnosti, v spoznavanju in izbiranju tega, kar je poglavitno, oplojujoče in nazorno.“

¹⁾ Fr. Foerster: *Einheitsschule und Aufstieg der Begabten*, Höchland 1916/17.

Vseučilišče torej ni prava šola, ki bi ljudskošolskemu učiteljiščniku mogla nuditi, česar potrebuje. Vseučilišče ima pred vsem nalogo, gojiti znanosti; ono ima prestrogo teoretski značaj. Ljudskošolski učitelj pa mora povsodi stopiti v neposredni stik z življenjem. Obče izobraženosti, znanja iz različnih panog si je ljudskošolski učiteljiščnik v enotni srednji šoli za svojo potrebo dovolj nabral, ali vsaj toliko, da si na tej podlagi lahko sam razširja svoje znanje, kolikor bo potreba zahtevala in kar ga bo mikalo. Česar mu je še treba, to je strokovno znanje za svoj posebni delokrog, t. j. svoje posebne vede, pedagogike in sicer v teoretično in praktično stran. Pedagogika je namreč veda in obenem umetnost. Vedeti in znati je treba. Sama veda ne koristi nič, ako ni združena z umetnostjo, kakor si tudi prave umetnosti navadno ne moremo misliti na tem polju brez vede. Kje naj torej učiteljiščnik išče, česar še potrebuje, ko je dovršil enotno srednjo šolo? Vseučilišče bi mu sicer morebiti lahko nudilo potrebno teorijo, nikakor pa ne tako potrebne prakse. Da si pridobi prakso je treba posebne uredbe, je treba delavnice, ki se v njej lahko uri in vadi v svoji umetnosti — treba je vadnice. Za vadnico pa na vseučilišču ni prostora. Pa tudi teoretičnemu pouku bi potrebno število učiteljiščnikov jedva našlo dovolj obširne strehe na vseučilišču. In ali bi bili vseučiliščni profesorji brez lastne prakse na polju ljudskošolskega pouka pravi učitelji ljudskošolskim učiteljiščnikom, je tudi veliko vprašanje. Učiteljiščniku bi se vseučilišče ravnotako podajalo, kakor elektrotehniku, mehaniku, stavbeniku, glasbeniku i. t. d. Vsaka teh strok zahteva posebno visoko šolo. Tudi učiteljiščnik jo hoče imeti, jo mora imeti, ki bo ravno tako visoka šola, kakor tehnika in različne trgovske, umetniške i. t. d. akademije. Imenujmo jo: pedagoško akademijo!

Pedagoška akademija bodi dvoletna. Ali pa ne bo pot do učiteljske službe predolga? Nikakor ne! Po seda-

njih predpisih doseže učiteljiščnik svoj cilj — kot stalno nameščen učitelj z 21. letom (s 15 leti vstopi v učiteljišče, ki ga dovrši z 19 leti, dve let mora služiti kot začasno nameščen učitelj z borno plačo preden sme sestiti pred zeleno mizo k usposobljenostnemu izpitu). Da pa štiriletno učiteljišče ne zadostuje za potrebno učiteljsko izobrazbo naše dobe, to je že pred svetovno vojno od vseh učiteljskih zastopstev na različnih posvetovanjih o vprašanju učiteljske izobrazbe priznana resnica in se je soglasno zahtevalo razširjanje učiteljišč na šestletno dobo, kar je bil takorekoč že sklenjen načrt in se ponekod že izvaja. Po tem načrtu bi torej trajala učiteljska izobrazba do dovršenega 23. leta, dočim bi bila po našem načrtu dokončana z 22. starostnim letom (osnovna šola s 15., srednja šola z 20., pedagoška akademija z 22. letom). In s tem bi bila oficijelno predpisana izobrazba resnično dovršena, zakaj tistih spak, ki jih imenujemo usposobljenostne izpite, se hočemo na radost izpitancev in izpitovalcev rade volje odreči. In da je 22 letna starost vzgojitelja, ki mora najprej sam vzgojen biti, ako hoče druge vzgojevati, ni neskromna želja, to bo pač vsakdo moral priznati.

In kaj se bode poučevalo na pedagoški akademiji? Središče vsega pouka bo seveda pedagogika, teoretična in praktična pedagogika poleg njenih pomožnih ved. Znanje občnega dušeslovje in logike, somatologije in higijene ter temeljnih naukov etike in estetike je prinesel učiteljiščnik iz srednje šole s seboj na akademijo. Sedaj prideta na vrsto otroško in poskusno (eksperimentalno) dušeslovje, otroška in šolska higijena, vzgojeslovje in obče ter posebno ukoslovje, teoretično ter praktično. Teoretični pouk bodi združen z vajami v obliki pedagoških seminarjev, praktični pa z učnimi vajami na vadnici. Nadalje zgodovina vzgoje in ukoslovja združena s čitanjem nekaterih glavnih spisov iz različnih dob pedagoške zgodovine vsaj v odlomkih in s posebnim ozirom na najnovejšo dobo in

na različna sodobna pereča vprašanja in struje na polju vzgojstva in pouka. Poročila o takih vprašanjih in njih premostrivanja na podstavi od učiteljiščnikov sestavljenih poročil v pedagoškem seminarju in nazadnje šolsko zakonstvo in upravnništvo.

Druge znanstvene vede in spretnosti, ki jih rabi učitelj v svojem poklicu in kot narodni vzgojitelj, se bodo omejevale na lastno nadaljnjo izobrazbo s pomočjo kolikor mogoče bogate poljudne knjižnice, ki mora biti na razpolago, s pomočjo rednih referatov in razmostrivanj različnih aktualnih vprašanj v skupnih zborovanjih vseh učiteljiščnikov in s pomočjo praktičnih vaj v laboratorijih in delavnicah (kemijski, mehanski, električni i. t. d. poskusi, izvedeni z najpreprostejšimi pripravami, kolikor je mogoče od učiteljiščnikov samih izdelanimi), ter biološki poskusi in različna opazovanja (akvarij, terarij!). Sem spada tudi obdelovanje kolikor je mogoče obširnega šolskega vrta in seveda — risanje.

Na konec dvoletnega tečaja na pedagoški akademiji napravi vsak učiteljiščnik svoj zadnji izpit in je usposobljen za učitelja na nižji in — na višji osnovni šoli. Morebiti bo treba zaradi preobilne snovi usposobljenost za višje osnovne šole deliti v skupine: humanistno, realistno in tehniško skupino. V tem slučaju bi bil vsak učitelj usposobljen za nižje in eno skupino višje osnovne šole. Z ozirom na to bi se lahko tudi pri pripravah na akademiji deloma delili učiteljiščniki v strokovne skupine. —

S tem pa še naš načrt o reformi šolstva nikakor ni dovršen. Od kod bomo dobivali učitelje učiteljiščnikov, akademijske profesorje? Sama pedagoška akademija jim ne bo zadostovala. Učitelj mora stati na višjem stališču, on mora zajemati iz polnega soda. Torej mora imeti akademijski profesor polno vseučiliško izobraženost. Toda vseučiliški študij je v prvi vrsti, skoraj izključno znanstveno strokovnega značaja. Mi pa rabimo profe-

sorjev, ki imajo poleg svoje znanstvene izobrazbe tudi dovolj pedagoškega znanja in praktične izurjenosti na razpolago. Baš tega manjka navadno popolnoma absolventu vseučilišča. Tega manjka tudi večinoma srednješolskemu profesorju začetniku in to je vzrok, da mnogi srednješolski učitelji ne pripoznavajo pedagogiki nobene vrednosti in ji celo odrekajo pravico, da bi se štela med vede. Posledica tega nepoznavanja pa je, da se taki učitelji tudi nič ne ozirajo na vzgojo svojih učencev, oni mislijo, da imajo zastopati v šoli zgolj znanstvene koristi. Čutijo se kot učenjaki, ki bi se ponižali, ako bi se približali mladini. To popolnoma krivo in napačno shvatanje učiteljskega poklica gostokrat neizmerno oškoduje srednješolsko vzgojo.

Nikakor nočem podcenjevati vrednosti in potrebe znanstvene izobrazbe srednješolskega in — učiteljiškega učitelja. Kdor hoče dobro poučevati, mora pred vsem popolnoma vladati snov. Ta zahteva se od neke strani rada omalovažuje. Kdor hoče kaj podajati drugim, mora sam kaj imeti. Učitelj je trgovec duševnih dobrin. Trgovec mora imeti blaga na izbero. A on ne izdeluje blaga, on ni tovarnar. Tovarnar je učenjak, od katerega si učitelj — trgovec naroča potrebno blago. Najprej si mora torej nabaviti kolikor mogoče blaga, ki ga rabijo njegovi odjemalci — učenci. Potem pa je njegova naloga, privabiti odjemalce in jim svoje blago prodajati. In te spretnosti ga uči pedagogika. Za učiteljiškega profesorja bi bila torej potrebna dvojna priprava: a) vseučiliška, znanstvena priprava, združena s temeljitimi teoretičnimi pedagoškimi študijami in b) primerna praktična priprava. Učiteljiški profesor naj bi po temeljiti stvarni in pedagoški pripravi na vseučilišču začel svoje službovanje na vadnici. Na vadnico kot vzorno osnovno šolo spadajo samo vzorni učitelji s polno vseučiliško in temeljito pedagoško izobraženostjo. Iz kroga vadniških učiteljev s polno vseučiliško in pedagoško

izobraženostjo naj se izbirajo učiteljski profesorji, ravnatelji in — nadzorniki, tako okrajni kakor tudi višji nadzorniki. Tako bi bila utemeljena polna enakopravnost in enaka veljavnost vseh učiteljskih učencov, h katerim spadajo tudi nadzorniki. Nadzorniki ne smejo biti samo „nadzorovalci“ učiteljev in pisarniški uradniki, ampak oni bi morali biti svetovalci in učitelji osobito mlajših učiteljev, ki še čestokrat prav nujno rabijo izkušenega starejšega prijatelja in svetovalca. Za življenje pripravljaj življenje. Šola daje učiteljsčniku navodila, kako naj se pripravljaj za življenje v šoli. Njegov učitelj v življenju mu bodi nadzornik in šolski voditelj. Nadzornik in šolski voditelj kažita v vkupnih posvetovanjih s svojo večletno skušnjo mlajšemu učitelju pot, kako naj nadaljuje in popolnjuje svoje študije. To bi bila prava učiteljska priprava, ki traja do konca življenja. Naprej, vedno naprej! bodi geslo učitelja, narodnega voditelja! Konca in dovršenosti v izobraževanju ni! Ko bo naše šolstvo na tej stopnji, bomo z mirno vestjo klicali našemu učiteljstvu :

Človeštva čast v oblast Vam je podana,
se dviga z Vami, z Vami bode pokopana.

Odličnim Matičarjem v spomin.

Spisal —r—

Ne samo na bojišču, ampak tudi doma, v zaledju, ni prizanašala kruta smrt slovenskemu učiteljstvu v strašni dobi pokončevanja in umiranja. Slovenska Šolska Matica žaluje ob gomilah dragih prijateljev, ki jim hoče ohraniti vsem večno časten spomin. Posebno pa ji je sveža dolžnost, da se spominja na tem mestu štirih odličnih slovenskih šolnikov, ki so stali v prvih vrstah v borbi za napredek in razvoj našega šolštva. Njim bodijo posvečene te-le vrstice¹!

Prvi od teh šolnikov nas je ostavil šolski svetnik Luka Lavtar, c. kr. profesor na učiteljišču v Mariboru († 9. marca 1915). Da se ga Sl. Š. M. spominja šele zdaj, je zakrivila vojna. Že l. 1915. bi bil moral iziti zadnji del njegovega „Posebnega ukoslovja računanja v ljudski šoli“², ki je v rokopisu domalega gotov; takrat bi bila prilika, napisati mu posmrtnico in oceno njegovega pedagoško-literarnega delovanja. Na nadaljevanje Ukoslovja pa v sedanjih razmerah ni misliti in zato ne moremo dalje odlašati, da se ga vsaj v par vrsticah ne spomnimo kot vnetega pristaša in vrlega sotrudnika. Kot tak si je naš Luka

¹ Pičlo odmerjen prostor nam zabranja, da bi, kakor bi se spodobilo, temeljito ocenili na tem mestu zasluge blagih pokojnikov za naše šolstvo. Naj se nam torej ne zameri, ako jim (tukaj samo odkažemo častno mesto, ki jim gre, tem bolj, ker so že itak drugi slovenski listi, ki imajo več prostora na razpolago, jim skazali svojo čast. Morebiti, da nam bo še kedaj prilika dana, da naknadno popolnimo, česar tuksj ne moremo podati.

Uredništvo.

² Izdala S. Š. M.: 1. snop. 1909, 2. sn. 1910, 3. sn. 1911, 4. sn. 1913.

postavil sam s svojim Ukoslovjem najlepši spomenik, ki bo za vselej proslavljajal njegovo ime. Častno mesto v zgodovini računskega pouka mu ostane zagotovljeno.

Lavterjeva metoda zavrača princip vsestranskega obravnavanja števil na podlagi zapletenih številčnih slik, t. j. takozvano monografično Gruberjevo ali Močnikovo metodo in stoji na podlagi ločenih operacij, ki navaja učence, da iščejo sami potom štetja dotični znesek. On se je pridružil takozvanim števnim metodikom. Pa ni treba misliti, da se je Lavtar samo pridružil tem metodikom, ampak on je ubral svojo lastno pot, na kateri je vstrajal do konca, kakor se to ujema z njegovo krepko voljo. Preizrazita osebnost je bil Lavtar, da bi bil štopical za drugimi. Njegovo metodo moramo imenovati izvirno. Ona je postala njegovo življensko delo; z redko vstrajnostjo ji je posvetil blizu štirideset let svoje najboljše življenske dobe. Zato pa jo je izdelal do slednje pičice smotreno in premišljeno, psihološko dobro utemeljeno.

V tem smislu je sestavljeno njegovo Ukoslovje. Morebiti je šel tu korak predaleč, ker je izdelal snov natančno v posameznih lekcijah, s čimer so na videz učitelju vezane roke. Če pa pomislimo, da je knjiga namenjena v prvi vrsti novincu v metodi, se bomo sprijaznili tudi s to ureditvijo. Ko se pa učitelj vglobi v duh njegove metode, s tem se osamosvoji in se nikakor več ne bode čutil vezanega.

Vsekakor moramo reči, da je Lavtar s tem delom bogato obdaril slovensko pedagoško slovstvo.

Malo za Lavtarjem je preminil v Gradcu upokojeni mariborski gimnazijski ravnatelj Julij Glovacky, vitez reda železne krone III. reda. Mehka slovanska narav! Učenjak v svoji stroki, posebno na polju mahoslovja, kjer nosi marsikatera vrst njegovo ime. Slov. Šol. Matici je podal „Floro slovenskih dežel“, ki jo izvanredno spretno ureja dr. Lavoslav Poljanec. Žal, da mora tudi ta čakati nadaljevanja po vojni!

Minulo zimo, ali prav za prav pozno v jesen pa nam je hkratu vzela nemila smrt kar dva imenitna učenjaka, ki za njima žalujemo: Levca in Hubada.

Dvorni svetnik Franc Levec, deželni šoiski nadzornik za ljudske šole na Kranjskem, je preminil v Ljubljani začetkom grudna 1916. Popolnoma nemogoče je, na tem pičlem prostoru oceniti po zaslugi njegovo delovanje. Pedagoški pisatelj v ožjem smislu sicer ni bil. A bil je med kulturnimi delavci slovenskimi izmed prvih najznamenitejših. In šolnik je bil skozi in skozi! Kaj pomeni Levec kot pisatelj, leposlovec, znanstvenik, literarni historik in jezikoslovec, to so poklicani strokovnjaki že vse zabeležili in to vemo danes vsi! Njegovo ime bo blestelo na literarnem in kulturnem nebu, dokler se bo pisalo zadnje slovensko slovo.

Smotrom Slov. Šol. Matice je bil vedno naklonjen in njene težnje je podpiral vselej in pcvšod.

Dvorni svetnik Franc Hubad, dež. šol. nadzornik najprvo za ljudske, potem za srednje šole na Kranjskem, je umrl v Ljubljani dan pozneje kot Levec. Razen sodelovanja pri drugi in tretji Schreinerjevi čitanki se sicer tudi on ni ukvarjal s pedagoškim pisateljstvom, a bil je najiskreneje spojen s šolstvom, z literaturo zlasti na jezikoslovnem polju in pa tudi z mladinskim slovstvom. Tudi njemu moramo priznati častni naslov znanstvenega kulturnega delavca, ki se je zanimal za vse panoge kulturnega razvoja na Slovenskem. Slov. Š. Matici je bil soustanovnik, večletni podpredsednik in zvesti prijatelj do pretrane smrti.

O veliki resnosti in idealnem stremljenju priča vnema, s katero se je Hubad kot ravnatelj ljubljanskega učiteljskega lotil proučevanja ustroja ljudske šole, ki mu je bil prejšnji kot gimnazijskemu profesorju neznan. Dobre volje in pa odličnih zmožnosti mu ni mogel nihče odrekati in tako se ne smemo čuditi, če je navzlic temu, da je menda s kako

naredbo nekoliko duhove razjaril, vselej in povsod užival velik ugled in visoko spoštovanje.

Upamo, da so že te skromne vrstice pokazale — če je tega sploh treba bilo — saj so njih imena pri nas v najboljšem spominu, ki ne bo nikoli izginil; zato so poskrbeli blagi pokojniki sami s svojim javnim delovanjem —, da Slov. Šol. Matica z vso upravičenostjo žaluje za imenovanimi sotrudniki in člani in da ji je dolžnost, jim za vedno ohraniti hvaležen spomin.

* * *

Dolžnost mi je tudi, da se na tem mestu spominjam dragih tovarišev, ki so prelili svojo kri v nesrečni svetovni vojni. Boriti so se morali z našimi sovražniki proti nam, a zmago so priborili nam. Blag jim spomin! Slava!

Občni zbor S. Š. M.

dne 27. grudna 1918. ob 2. uri popoldne v dvorani Ljubljanskega mestnega magistrata. Navzočih okoli 50 članov.

A. Pozdrav predsednikov. Predsednik je pozdravil navzoče z iskrenimi besedami, imenoma viš. solskega nadzornika dr. L. Poljanca, učiteljiškega ravnatelja A. Doklerja, licejskega ravnatelja I. Macharja, predsednika Zaveze L. Jelenca, podpredsednika Slomškove Zveze Fabinca in zastopnika Goriške, Ig. Križmana, nadučitelja iz Dornberga, ter jih zahvalil za zanimanje, ki so ga pokazali s svojo prisotnostjo za naše društvo. Na to se spominja s toplimi besedami odličnih matičarjev: šolskega svetnika prof. L. Lavtarja, ravnatelja Jul. Glowackega, in dvornih svetnikov F. Levca in Fr. Hubada, ki nam jih je prežgodaj ugrabila neusmiljena smrt ter na bojišču padlih učiteljev tovarišev. (gl. gori!)

B. Poročilo o delovanju S. Š. M. v dobi 1916 — 1918.

Častiti tovariši! Po šestletnem, neradem odmoru stopi odbor S. Š. M. pred Vas, da Vam položi račun o svojem delovanju v pretekli dobi. Naš zadnji občni zbor se je vršil dne 28. grudna l. 1912. Po naših pravilih bi torej naslednji občni zbor moral biti l. 1915. Zaradi znanih vojnih razmer pa je bilo dozdej popolnoma nemogoče tak zbor uprizoriti. Tudi poklicane oblasti so nam odločno odsvetovale vsako tako podjetje. Zategadelj upamo, da nam nihče ne bo zameril ali za zlo štel, da tega niti poskusili nismo. Baš letos bi bil na vrsti od gori navedenega zbora naprej drugi občni zbor, tako da je uprav en občni zbor izpadel.

Dočim pa smo prva tri leta, če tudi nekoliko v manjšem obsegu, še vsako leto izdali vsaj po dve knjigi, bomo za zadnja tri leta izdali samo knjige za eno leto.

— Če bodo tiskarne zmagale delo.¹ Krivda na tej zamudi pa ne zadeva odbora, ki se je vestno trudil, da bi izpolnil svoje dolžnosti. Kolikor je bilo mogoče, se je odbor, kadar so mu prometne razmere dovolile, zbral in ugibal, kako bi bilo mogoče, nadaljevati svoje delo. Toda vse zastoj. Po tolikih težavah in tolikem trpljenju nam je zasijala nova doba. Bog daj, da bi se naša nova domovina razvijala tako lepo, kakor si želimo in upamo. A sedaj nas čaka dela na vse strani brez konca in kraja. Radi se ga bomo lotili, saj gre za našo domovino. Da bi nam sreča bila mila, v to Bog pomoz!

Pred vsem bo treba novih šolskih knjig, ki jih deloma nismo imeli, ker jih nismo rabili in nismo smeli rabiti. Deloma pa bodo nove razmere zahtevale novih knjig z ozirom na nove odnošaje. Šolstvo bo treba na novo urediti in našim razmeram prikrojiti in pred vsem bo treba učiteljstvu višje, temeljite izobrazbe. Zakaj od učiteljstva je v prvi in zadnji vrsti vsak napredek odvisen. Tudi S. Š. M. se bode potrudila, pomagati naprej z objavljanjem primernih spisov, ki bo v njih razpravljala in opozarjala na novejšo struje na polju pedagogike, navajala primerno književnost, pomagala, ako bi bilo potrebno pri spisovanju primernih šolskih knjig, podpirala učiteljstvo pri stremljenju po nadaljni izobrazbi z uprizarjanjem nadaljevalnih počitniških tečajev, kakor hitro bodo to dovolile razmere in s snovanjem skupnih izobraževalnih učiteljskih potovanj, kakor jih je že v prejšnji dobi deloma začela, deloma vsaj snovala, akoravno dozdej, kar se tiče potovanj, brezuspešno.

¹ Žalibog, se nam tudi ta načrt ni popolnoma posrečil. Z ozirom na nujno potrebo pedagoških knjig na učiteljskih, ki je postal vsled uvedanja slovenskega učnega jezika na teh zavodih zelo pereča, je nameraval odbor za leto 1918 izdati celo Bežkovo ukoslovje. To se mu je pa le deloma posrečilo, ker je pisatelj v Gorici interniran in ne more poslati konca svojega rokopisa. Zategadelj smo morali delo pred koncem prekiniti in objavo končnih pol preložiti na prihodnje leto.

Da bo S. Š. M. mogla te svoje načrte izvrševati, rabi znatne podpore vseh svojih članov. Upamo, da nam bodo ostali zvesti naši dosedanji člani in da jih dobimo še večje število. Čim več članov tem več uspeha. Ne moremo pa končati svojih kratkih besed, ne da bi klicali na pomoč tudi druge kroge, da bi prišli do spoznanja, kake važnosti za bodočnost je naša šola.

C. Poročilo blagajnikovo in pregledovalcev računov. Društveni blagajnik, J. Dimnik poroča o denarnem stanju v zadnjih štirih opravnih dobah. Gospod ravnatelj I. Machar poroča imenom računskih pregledovalcev, da so blagajniške knjige v najlepšem redu in predlaga odvezo blagajniku. (Sprejeto.)

Č. Predavanje predsednikovo. „O preustrojitvi našega vzgojstva v duhu demokratske Jugoslavije.“ (Gl. gori!)

D. Volitve. Na predlog g. H. Šumra je bil izvoljen za predsednika soglasno in z odobravanjem dosedanji predsednik, ravnatelj H. Schreiner. Istotako soglasno so bili izvoljeni za društvene odbornike: ravnatelj Viktor Bežek, nadučitelj Ljud. Černej, nadučitelj Jakob Dimnik, nadzornik prof. Gabršek, nadučitelj I. Koschier, dr. Maks Kovačič, glavni učitelj J. Krulec, gl. učiteljica Vita Zupančičeva; za namestnika: ravnatelj A. Dokler in glavna učiteljica Marija Stupčeva. — Pregledovalca društvenih računov: A. Kecelj in I. Macher.

E. Predlogi. Z ozirom na draginjo papirja in tiskovnih stroškov predlaga blagajnik Dimnik, da se zviša članarina od 4 na 8 K na leto. Predlog se soglasno sprejme.

Višji šolski nadzornik dr. L. Poljanec navdušuje vse učiteljsstvo k trudoljubnemu delu in želi društvu lepega procvita in napredka.

Na koncu zahvaljuje predsednik vse zborovalce za zanimanje za skupno delo in prosi nadaljnje podpore.

Računski zaključek

za XV. upravno dobo od 1. januarja do 31. decembra 1915.

Št.	D o h o d k i	K	h
1	Prenos dohodkov iz l. 1914	17055	01
2	Članarina	3184	—
3	Za prodane knjige	109	95
		20348	96

Št.	I z d a t k i	K	h
1	Prenos izdatkov iz l. 1914	14680	95
2	Knjigovezu	23	03
3	Vnanjim odbornikom potnina (§ 15. dr. pr.)	256	38
4	Učiteljski tiskarni	2225	—
5	Upravni stroški	247	18
6	Pisateljske nagrade	1016	25
		18448	79

B I L A N Č A :

Dohodki	K 20348-96
Izdatki	„ 18448-79
Prebitok	„ 1900-17

V Ljubljani, dne 31. decembra 1915.

J. Dimnik, l. r.,
t. č. blagajnik.

Računski zaključek

za XVI. upravno dobo; za čas od 1. januarja do 31. decembra 1916.

Št.	D o h o d k i	K	h
1	Saldo iz leta 1915.	1900	17
2	Članarina	2033	43
3	Za prodane knjige	190	83
		4124	143

Št.	I z d a t k i	K	h
1	Vnanjim odbernikom potnina k sejam	34	80
	Knjigovezov račun	76	38
3	Učiteljski tiskarni	2039	80
4	Nagrade	769	—
5	Upravni stroški	186	44
		3106	162

BILANCA:

Dohodki	K 4124·43
Izdatki	<u>„ 3106·42</u>
Prebitek	K 1018·01

V Ljubljani, dne 31. decembra 1916.

J. Dimnik, l. r.,
t. č. blagajnik.

Računski zaključek

za XVII. upravno dobo od 1. januarja do 31. decembra 1917.

Št.	D o h o d k i	K	h
1	Saldo iz leta 1916	1018	01
2	Članarina	2946	48
3	Dar	126	82
4	Za spominske liste	61	05
5	Za prodane knjige	333	85
		4486	21

Št.	I z d a t k i	K	h
1	Vnanjim odbornikom potnina (§ 15. dr. pr.) .	35	90
2	Knjigovezu	132	99
3	Učiteljski tiskarni	361	05
4	Upravni stroški	98	93
		628	87

B I L A N C A :

Dohodki	K 4486'21
Izdatki	" 628'87
Prebitek	" 3857'34
Ustanovnina z obrestmi	" 525'15
Imetje	K 4382'49

V Ljubljani, 31. decembra 1917.

Ivan Macher, l. r., Alojzij Keceļ, l. r.,
pregledovalca računov.

J. Dimnik, l. r.,
t. č. blagajnik.

Računski zaključek

za XVIII. upravno dobo od 1. januarja do 31. decembra 1918.

Št.	D o h o d k i	K	h
1	Saldo iz leta 1917	3857	34
2	Članarina	3080	18
3	Dar	60	—
4	Za prodane knjige	445	24
		7442	76

Št.	I z d a t k i	K	h
1	Vnanjim odbornikom potnina (§ 15. dr. pr.)	92	—
2	Upravni stroški	59	76
3	Nagrade	900	—
		1051	76

B I L A N C A :

Dohodki	K 4742·76
Izdatki	„ 1051·76
	K 6391·—
Prebitek	K 6391·—
Ustanovnina z obrestmi	„ 546·15
	K 6937·15
Imetje	K 6937·15

V Ljubljani, 31. decembra 1918.

Ivan Macher, l. r., Alojzij Kecejl, l. r.,
pregledovalca računov.

J. Dimnik, l. r.,
t. č. blagsajnik.

„Slovenske Šolske Matice“
 upravni odbor in imenik društvenikov.

A. Upravni odbor

za triletno upravno dobo 1916—1918.

Predsednik: Schreiner Henrik.
 Podpredsednik: Bežek Viktor.
 Tajnik: Dr. Maks Kovačič.
 Blagajnik: Dimnik Jakob.
 Knjižničar: Krulec Ivan.
 Odborniki: Černej Ljudevít.
 Gabršek Fran.
 Koschier Janko.
 Zupančič Vita.

Odborniška

namestnika: Anton Dokler.
 Marija Stupčeva.

Računska

presojevalca: Keceelj Alojzij.
 Macher Ivan.

B. Imenik društvenikov

za leto 1916—18.*

(Sestavil Jakob Dimnik)

I. Koroško.

Poverjenik Koschier Pavel, okr. šol. nadzornik v Velikovcu.
 Rado Wutej, učitelj, Gluhiles, p. Št. Vid pod Juno; šola Tolsti vrh,
 Aichholzer Fran, Doberšek Karel, Jekl Josip, Kovač Zdravko, Kovačič
 Jakob, Kovačič Anton, Koschier Pavel, Kotnik Fran, Močnik Peter,
 Pilgram Janko, Primožič Ludovik; šole: Št. Rupert, Št. Jakob, Pliberk;
 okr. učit. knjižnica v Velikovcu; Singer Štefan, Šimon Rudolf, Stih
 Jožef, Kotnik Šimon, Strel Jadviga, Ratej Fran, Bregant Zmago,
 Piskernik Mira, Dimnik Janez, Vreček Lujza, šola Tolsti vrh, šola v
 Črni, Heli Šetina, šola Doberlavas. Št. 31.

* Ustanovniki so tiskani z tekočimi črkami.

II. Kranjsko.

1. Črnomeljski okraj. Poverjenik Konrad Barle, šol. vodja v Metliki. Šole: Podzemelj, Stara Lipa, Vinica; okrajna učiteljska knjižnica. Št. 4.
2. Kamniški okraj. Poverjenik Ivan Schmeidek, nadučitelj na Krtini pri Dobu. *Ivan Schmeidek, učitelj na Krtini* (1918); šola v Trzinu, šola v Dobu, Matija Hiti, Eduard Bohinc, Kornelij Iglič, Peter Sirc, Janko Toman; šole: Blagovica, Dolsko, Ihan, Jarše, Kamnik (deška), Kamnik (deklška), Komenda, Krtina, Zg. Tuhinj, Vodice, Zalog, okr. učit. knjižnica. Št. 20.
3. Kočevje-Ribnica-Vel. Lašče. Poverjenik Fran Štefančič, nadučitelj v Vel. Laščah. Bajec Ljudmila, Klun Nežika, Novak Josip, Okrajna učiteljska knjižnica, Štefančič Fran, Schweiger Viktor, Tiegel Marenka, Zupanec Slavka, Joško Bergant; šole: Dobropolje, Kuželj, Vel. Lašče, Ribnica-deklška, Rob, Struge, Tunjak, Marija Rožman, Ada Fink, šola v Kostelu. Št. 21.
4. Sodražica. Poverjenik Mihajl Vrbič, nadučitelj v Sodražici. Mihajl Vrbič; šole: Gora, Sv. Gregor, Sodražica, Loški potok. Št. 5.
5. Kranj. Poverjenik Rus Vilibald, učitelj v Kranju. Bradaška Albina, dr. Simon Dolar, Ivanc Franc, Jezeršek Ivan, Jugović Franja, Kovač Friderik, Kovačič Terezija, Lapajne Josip, Maly Ana, Miklavčič Franja, Ulač Julija, Okr. učit. knjižnica, Perko Lovro, pl. Pilbach Anica, Pipan Marija, Prevc Amalija, Rooss Marija, Rus Vilibald, Sepaher Anton, Sežun Alojzij; Simon Karel, Splihal Irma, Stamcar Antonija, Šavnik Olga; šole: Kranj-deška ljudska, Skofja Loka-nunska notranja, Škofja Loka-nunska vnanja, Bukovščica, Duplje, Dražgoše, Goriče, Kokra, Kovor, Sv. Lenart, Malenski vrh, Mavčiče, Podbrezje, Preddvor, Predosalje, Primskovo, Reteče, Smlednik, Sora, Šmartno, Trebija, Tržič, Voklo, Zalilog, Železniki, Okrajno učiteljsko društvo, Jerše Josip, Urbanc Franja. Št. 52.
6. Krški okraj. Poverjenik Rant Fran, nadučitelj v Radečah pri Zidanem mostu. Ljudevit Stiasny; šole: Čadreže, Radeče, Št. Janž, Cerklje, *Pedagoško društvo v Krškem* (101). Šole: Bušeča vas, Kostanjevica, Zameško pri Raki, Telče, Raka, Studenec, Svibno, Št. Jurij pod Kumom, Črneča vas, Krško, Šmarjeta, Šoštanj; Golob Janko, Vovk Milka, Peršič Zinka, Ivan Demšar, Ivan Gantar, J. Magerl, Albin Zavrl, šola na Bučki, šola Št. Rupert, šola Čatež, Ivan Malnerič, šola Tržišče, Andrej Skulj, Kunasz Klotilda; šola Mokronog, Pirnat Ivan, Gospodarjč Jaka, Randl Tona, Heferie Vida, šola Dobovec. Št. 36.
7. Litijski okraj. Poverjenik Bernard Andoljšek, nadučitelj v Litiji. Bezeljak Ivan, Dolinšek Iva, Drmelj Mirko, Erjavec

Amaliya, Gorišek Karel, Jevnikar Lovro, Kopitar Betka, Pezdir Marija, Polak Janko, Šalamun Miluška, Stravs Marija, Zajec Erna, Andoljšek Bernard, Ažman Marija, Breindl Hermina, Katin Ivana; šole: Krka, Litiya, Polica, Vel. Gaberje, Polšnik, Višnja gora, Žalna, Zagorje. Ljudmila Sepe, Stiene Herma, Ivana Dolinar, Samek Fran, Kozjak Fran, Pelko Matija, Marija Kalin. Št. 31.

8. Ljubljana. Poverjenik Jakob Dimnik, nadučitelj na I. m. šoli *Ivan Hribar* (1901), *Barjanska šola* (1901), *Finžgar Fran* (1901); Bajželj Ivan, Bonač Ivan, Dimnik Jakob, Furlan Jakob, Gabršek Fran, Gärtner Slavoj, Gomilšek Marija, Jelenc Luka, Jerina Marija, Kalan Andrej, Kecelj Alojzij, Krulec Ivan, Lavtžar Fran, okr. učit. knjižnica, Sadar Vandelin, dr. Josip Lesar, Legat Evgen, Lunder Franja, Novak Alojzij, Pirc Avgust, Režek Juraj, Stroj Alojzij, Tratar Josip; šole: I., III. in IV. mestna deška ljudska, mestna nemška deška, Lichtenturnična, Kremenšek Josip, Marijanišče, Rakovnik, mestna slovenska dekliška, Uršulinska vnanja, Uršulinsko učiteljske, Ivan Vrhovnik, Zupančič Vita, Žerjav Ema, Slov. dež. učit. društvo, dr. Lovro Požar, dr. Josip Debevc, Ludovik Lederhas, dr. Jakob Žmavc, Jakob Tršan, Anton Štritof, dr. Fran Pešič, dr. Gvidon Sajovic, Učit. knjižnica II. drž. gimnazije, Učit. knjižnica c. kr. učiteljske, Ivan Maher, Marija Wessner, Marija Wirgler, Licejska učit. knjižnica, Ljubljansko učiteljsko društvo, Rajko Perušek, Andrej Senekovič, Vladimir Furlan. *Učiteljske*: dr. Jos. Demšar, Ivan Vesenjaka, Anton Dokler, Marija Stupca, N. Marolt, Anton Lenarčič, Fran Suher, Minka Skaberné, Gabrijela Cidrich, dr. I. Šmajdek, dr. I. Orel, Josip Verbič, Anton Dekleva, dr. J. Šilc, Josip Pavčič, J. Jaklič, Josip Gorečan, Lea Levec. *Gojenci moškega učiteljske*: I. letnik 20; II. letnik 32; III. letnik 36; IV. letnik 21; *gojenke ženskega učiteljske*: I. letnik 24; II. letnik 40; III. letnik 34. Anton Mimgerli, (Sp. Šiška 152). Rudolf Dostal, Franja Zemme. Št. 286.

9. Ljubljanska okolica. Poverjenica Marija Sodnik, učiteljica v Bevkah pri Vrhniki. Marija Sodnik, Janko Žirovnik, Marija Petrič, Okr. učit. knjižnica; šole: Sv. Peter, Černuča, Notranje Gorice, Blatna Brezovica, Drenov grič, Log, Bevke, Dobrova, Hrušica, Ježica, Sv. Jakob, Šmarje, Tomišelj, Zalog; Arnšek Janko, Milan Virant (Grosuplje), šola na Viču, šola v Brezjah pri Vrhniki, Alojzij Kržišnik, Marija Levec, gimnazija Sv. Stanislava v Št. Vidu. Št. 25.

10. Cerknica - Logatec - Lož. Poverjenik Josip Turk, šolski ravnatelj v Dol. Logatcu. Josip Turk, Josip Kobal, Okrajna učiteljska knjižnica; šole: Grahovo, Unec (2 izv.), Begunje, Gor. Logatec, Sv. Vid nad Cerknico, Bloke, Igavas; Miroslav Kosin, Rupert Smolik. Št. 13.

11. Idrija. Poverjenica Marija Kavčič, ravnateljica v Idriji. Šola c. kr. deška v Idriji, c. kr. dekliška v Idriji; Marija Kavčič, Souvan

Marija, Zd. Krapš, Pavla Buh, Marija Leskovic, Mici Lapajne, Kar. Burnik, M. Tušar, A. Sturm, Fr. Mačkovšek, M. Rupnik, F. Rejic, M. Šinkovec, Otmar Novak, Tončka Trpinova, Dora Kovač, Leopold Novak, Z. Bloudek, R. Gostiša, Ljudevit Mlakar, Ivan Bajželj, Kremenšek Josip, Henrika Kos, Emilija Bähler, Kogej Leopoldina, Kenda Franja, Podobnik Leopoldina, Leskovec Leopoldina, Kavčič Franja. Št. 31.

12. Rudolfovo. Poverjenik Matko Davorin, nadučitelj v Toplicah. Janko Grad, dr. Davorin Gorjanec, Urban Horvat, Elizabeta Kopitar, Martin Matko, dr. Viktor Tiller, Jostpina Znanc, gimnazijska knjižnica, okr. učit. knjižnica; šole: Ambrus, Bela cerkev, Birčna vas, Brusnice, Čatež, Dobrnič, Dvor, Gabrije, Gor. Sušice, Hinje, Karteljevo, Mirna, Mirnapeč, Nemška vas, Orehovica, Št. Peter, Podgrad, Prečina, Rudolfovo deška, Rudolfovo dekliška, Sela-Šumberk, Soteska, Stopiče, Šmihel deška, Šmihel dekliška, Šmihel-Žužemberk, Toplice, Trebnje, Valta vas, Zagradec, Žužemberk, Žvirče, Škocijan; Miha Kos, učitelj v p. v Plešivici, p. Mirna peč, Davorina Judnič. Št. 44.

13. Ilirska Bistrica. Poverjenik Rudolf Horvat, nadučitelj v Trnovem) Rudolf Horvat, dr. J. M. Kržišnik, Bizajl Bibka, Tomšič Olga, Dovgan Ana, Dolenc Janko, Zarnik Martin, Baša Alojzija, Žganjār Ignacij, Sušelj Katarina, Valenčič Milica; šole: Trnovo deška ljudska, Trnovo dekliška 8 razredna, Dol. Zemon, Harije, Juršiče, Koritnice, Knežak, Kutežovo, Podstenje, Prem, Šembije, Vrbovo, Zagorje. Št. 24.

14. Postojna - Senoče. Poverjenik Ferdinand Juvanec, šoski vodja v Postojni. Ažman Andrej, Brinar Josip, Carnelli Amalija, Čenčič Julij, Juvanec Ferdinand, Kunasz Klotilda, Thuma Ivan, Verbič Fran, okr. učit. knjižnica; šole: Bukovje, Hrenovice, Hruševje, Matenja vas, Orehek, Ostrožno brdo, Palčje, Št. Peter, Postojna ljudska, Postojna meščanska, Razdrto, Senočeče, Slavina, Studeno, Suhorje, Šmihel pri Hrenovicah, Trnje, Ubeljsko, Vreme. Št. 28.

15. Vipavski okraj. Poverjenik Kmet Herman, nadučitelj na Colu. Šole: Ustje, Podraga, Vipava, Podkraj, Budanje, Vrhpolje, Slap, Lože, Goče, Lozice, Št. Vid, Vrabče, Planina, Col, Šturije; Mihael Kmet, Janko Maierhofer, Učiteljsko društvo za vipavski okraj. Št. 18.

16. Radovljica. Poverjenik Valentin Zavrl, nadučitelj v Begunjah. Okr. učit. knjižnica, ženska kaznilnica, Oman Ernestina, Zavrl Valentin, Zupanc Apolonija; šole: Begunje, Bohinjska Bela, Bohinjska Bistrica, Breznica, Dobrava pri Javorniku, Dobrava pri Kropi, Dovje, Gorje, Kamna Gorica, Koroška Bela, Sv. Križ nad Jesenicami, Lesce, Leše, Ljubno, Mošnje, Ovsiše, Radovljica, Rateče, Ribno, Srednja vas, Zasip, Natalija Ahčin. Št. 27.

III. Štajersko.

1. **Brežice.** Poverjenik Knapič Janko, nadučitelj na Vidnu. Knapič Janko, Novak Vincencija, Pavlovič Ivan, Pečnik Josip, Tominc Blaž, Drnovšek Franja, Piller Ivana, Gomilšek Ljudmila, Ignacij Supan, Simon Gajšek. Šole: Videm, Sromlje, Dobova; Herma Bračić. Cvar Terezija, Kokot Ludovik, Okorn Vinko, Presker Franja, Pust Kristina, Karel Rumpret, Vadnal Fran, Knapič Olga. Št. 22.

2. **Celje (mesto).** Poverjenik Franjo Kranjc, učitelj v Celju. *Južnoštajerska hranilnica v Celju* (1905), *Posojilnica v Celju* (1902), Čitalnica, Armin Gradišnik, Fran Voglar, Josip Kožuh, Okr. učit. knjižnica, Samostojni c. kr. gimn. razredi, Šolske sestre, Suhač Anica, Kranjc Fran. Št. 11.

3. **Celjska okolica.** Poverjenik Vekoslav Gobec, učitelj v Celju. Bizjak Franja, Brinar Fran, Černej Ludovik, Petriček Anton, Slanc Ernest, Strigl Anton, Wudler Rudolf, Marija Lorber, Ljudmila Schreiner, Beti Zupanek, Josip Gosak; šole: Griže, Slivnica, St. Pavel pri Preboldu, Marija Reka, Frankolovo, Karla Hinterlechner, Rajko Vrečer, Žgajnar Matko, Janko Korže, kr. š. sv. Frankolovo. Št. 21.

4. **Gornja Radgona.** Poverjenica Marija Kocmut, učiteljica, Sv. Jurij ob Ščavnici. *Ljudska šola pri Sv. Duhu* (1901), Erlinda Bernard, Anica Schmidlechner, Marija Brumen, Marija Kocmut, Mavrič Karel, Avgust Lah, Ana Ciuha, Josipina Mlinarič, Janko Mihelič, Hermina Mahorčič, Manica Pušenjak, Josip Korošec, Janko Fürst, Marija Dominkuš, Josip Farkaš; šole: Sv. Juri ob Ščavnici, Kapele Negova, Ščavniška dolina, Veržej (p. Križevci), Ščavnica (Pet. Walner), Mavrič Karel, kr. š. sv. pri Kapeli. Št. 22.

5. **Gornji grad.** Poverjenik Fran Kocbek, nadučitelj Gornji-grad. Burdian Ivan, Kranjc Alojzij, Rojnik Marija, Pulko Valentin; šole: Rečica, Nova Štifta, Ljubno, Bočna, Gorica pri Mozirji, Mozirje; Pušenjak Ivan, Zemljich Branko, Fran Kocbek, okr. učit. knjižnica, Črne Ivana, Rojnik Marija, Piano Anica, šola Gornji grad (2 izv.) okr. ljudska knjižnica, Veninšek Marija, Korban Justina, Fr. Hribernik. Št. 23.

6. **Gradec.** Poverjenik Franc Hauptmann, c. kr. profesor v p. v Gradcu. Kaspret Anton, Kokalj Anton, dr. Murko Matija, Košan Janko, Hauptmann Franc. Št. 5.

7. **Konjice.** Poverjenik Golež Fran, nadučitelj, Sv. Kunigunda n. P. *Časl Janko* (1906), *Posojilnica v Konjicah* (1903), Robič Ferdo, Brumen Anton, Bregant Henrik, Golež Fran, Koser Rudolf, Ravbar Ivan, Tomažič Mara, Režabek Antonija, Mravljak Karel, Petrič Ljudevit, Schell Henrik, Janko Kržič, Brgles Fran. Št. 15.

8. Kozje. Poverjenik Moric Emerih, nadučitelj, Sv. Peter pod Sv. Gorami. Grmovšek Miloš, Potočnik Anton, Bitenc Ana, Podlesnik Franica, Šerbak Ivan, Okrajna učiteljska knjižnica: šole: Pod-sreda, Podčetrtak, Dobje, Olimje, Wierstein (p. Podčetrtak), Knaflič Radoslav, Fran Lovrec, Karel Kobalé, šola Pilstajn, Štavfer Fran, Vrečko Cilka, Berthold Kristina, šola Prevorje, Fran Šetinc, Zinka Cerjak, š. v. Buče, š. v. Kozje, Robert Ivanuš, Igo Hauptman, Marijana Šket, Ljudmila Kokot, Roza Žolgar, Iva Gherbaz. Št. 29.

9. Laško-desni breg Savinje. Poverjenik Anton Gnus, šolski ravnatelj, Dol pri Hrastniku. Kračman Tonica, Gnus Anton, Okrajno učiteljsko društvo, Julka Pintar, Rado Rainer, Miloš Roš, Hermina Lunder, L. Hofbauer. Šole: Trbovlje deška, Trbovlje dekliška, Trbovlje-Vode deška, Trbovlje-Vode dekliška, Sv. Katarina, Turje, Dol, Hrastnik deška, Hrastnik dekliška, šola v Henini pri Jurklostru. Št. 18.

10. Laško-levi breg Savinje. Poverjenik Ivan Četina, nadučitelj v Laškem. Fabjan Zinka, Starec Svitko, Kislinger Juro, Gersetič Aneta, Ivan Četina, Drobnič Nina, Drstvenšek Josipina, Stegenšek Josipina, Sušnik Pavla, Zechner Friderika. Šole: Henina, Jurkloster, Laško slovenska, Sv. Lenard, Loka, Lokavec, Sv. Miklavž, Razbor, Reka, Št. Rupert. Št. 19.

11. Sv. Lenart v Slov. goricah. Poverjenica Ivana Kocmut, učiteljica, Sv. Lenart v Slov. goricah. From Vekoslav, Vogrinec Anton, Čuček Helena, Fabjan Antonija, Janežič Gusta, Klemenčič Josip, Kocmut Ivanka, Kopic Jakob, Kovačič Jakob, Kristl Alojzij, Lorber Ljuba, Maichen Ivan, Mavrič Josip, Mohor Milica, Novak Fani, Okorn Zofija, Orehek Slava, Škerjanec Feliks, Schweiger Katinka, Trošt Viktorija, Valenček Mara, Vogrinec Anton, Wreš Antonija, Zabukovšek Anton, Železnik Oroslav. Šoli: Sv. Jurij, Sv. Benedikt, Fran Kranjc, Josip E. Mavrič. Št. 28.

12. Ljutomer. Poverjenik Fran Zachrl, učitelj v Ljutomeru. Baukart Janez, Cvahte Simon, Cvetko Fran, Hayne Josipina, Herzog Anton, Herzog Leonida, Jandl Franica, Karba Inka, Kocuvan Mara, Mihalič Matilda, Mikl Ciril, Mursa Marija, Okrajna učiteljska knjižnica, Ostre Anica, Ostre Jožica, Prelog, Pušenjak Toma, Pušenjak Toma, Robič Janez, Schneider Fran, Sever Minka, Tomažič Ivan, Okrajno učiteljsko društvo, Velnar Marija, Wessner Josipina, Zachrl Fran. Šole: Cezanjci, Cven, Ljutomer (Franc Jožefova), Stara cesta, Veržej, Vučja vas, Mala nedelja; Milada Jastrovnik (Ščavnica.) Št. 33.

13. Marenberk. Poverjenik Hren Anton, nadučitelj na Muti. C.M. šola, Hren Anton, Glaser Anton, Vollmaier Dragotin, Štibler Janez, Hauptman Ulrik, Golob Josip, Vidmar Ivka, Haberman Fran; šoli: Vuzenica in Ribnica. Št. 11.

14. Maribor. Poverjenik Pirc Matija, c. kr. profesor v Mariboru. *Dr. Pauer Turner* (1900), *Vreze Ivan* (1903), Avgustinčič Rajko, Bahovec Alojzij, Dolenc Matej, Druzovič Hinko, dr. Firbas Fran, dr. Hohnjec Josip, dr. Jerovšek Anton, dr. Kač Viktor, dr. Koderičan Karel, dr. Kovačič Franc, dr. Korošec Anton, dr. Lukzman Franc, Marin Jakob, dr. Medved Anton, dr. Pipuš Radoslav, Pirc Matija, dr. Poljanec Leopold, dr. Rozina Fran, Schmoranzler Josip, Schreiner Henrik, dr. Somrek Josip, Šijanec Miro, dr. Tomišek Josip, Trafenik Josip, C. kr. učiteljske (2 izv.), Vales Alfonz, dr. Vrstovšek Karel, Šolske sestre, 17 učiteljskihnikov, 36 učiteljskišnic šol. sester, prof. Fr. Voglar, Fran Fink, Makuc Karel, Zora Klavžar. Št. 88.

15. Mariborska okolica, desni breg Drave. Poverjenik Lasbacher Josip, nadučitelj v Rušah pri Mariboru. Lasbacher Josip, *Ljudska šola v Framu* (1905), Šerbinek Leopold, Skrbinšek Nace, Lesjak Davorin, Kavčič Janko, Ognjeslav Grösslinger, Karel Pestevšek, Zinka Zevnik, Anka Jurko, Minka Bergant, Milica Bratkovič; šola: Sv. Kungota Spodnja, Gobec Regina, Filip Hauptman, Marija Roth, Tomaž Stani, šola Sv. Martin p. Vurberg, Ljudmila Skrbinšek. Št. 19.

16. Mariborska okolica-levi breg Drave. Poverjenik Pučelik Miroslav, nadučitelj v Krčevini pri Mariboru. Hauptman Avgust, Puc Franja, Črnko Jernej, Matilda Stanetič, Marica Pepelnik, Slava Pernat, Čonč Josip; šola Sv. Jakob, Čepe Franc, Sterger Klara, Štupca Antonija, Pučelik Miroslav, šola Sv. Martin pri Vurbergu. Št. 13.

17. Ormož. Poverjenik Josip Rajšp, nadučitelj v Ormožu. Belšak Ludovik, Bezjak Simon, Cajnko Fran, Čokl Franica, Gabršček Lucija, Herg Slavka, Kocmut Lojzika, Kosi Anton, Kosi Dragojila, Okr. učit. knjižnica, Pinterič Drago, Poplatnik Fran, Porekar Anton, Preindl Jakob, Presker Marija, Rajšp Josip, Rakuša Rudolf, Rebolj Tončka, Rozina Adolf, Serajnik Domicijan, Šalamun Martin, Šijanec Ludovik, Trstenjak Ana, Vavpotič Franja, Vertot Ivan; šole: Sv. Bolfenk, Hum, Sv. Lenart, Sv. Miklavž, Ormož-okolica, Buneč, Središče, Svetinje, Sv. Tomaž, Velika Nedelja. Št. 38.

18. Ptuj-desni breg Drave. Poverjenik Kožuh Mirko, nadučitelj, Sv. Duh v Halozah. *Klemenčič Ivan*, uč. Ptujška goša (1903). Kožuh Mirko, Predan Rudolf, Kerbler Simon, Gobec Meta; šole: Zavrc pri Ptuj, Sv. Lovrene, Sv. Marjeta niže Ptuja, Hajdina, Sv. Duh, Sv. Marko niže Ptuja, Majšperk, Josip Vesiak, Gorup Josip, Marinič Friderik, Aleksander Alt. Št. 16.

19. Ptuj-levi breg Drave. Poverjenik Valentin Kajnih, nadučitelj v Ptuj. Farkaš Janez, Marinič Friderik, Gorup Josip, Čeh Ivan, Heric Matija, Hranilno in posojilno društvo Ptuj, dr. Fran Jurtela, Kajnih Valentin, dr. Josip Komljanec, Kožuh Anton, Luknar

Marija, Mahnič Adela, Šerona Vincenc, Trstenjak Marija, Okrajno učiteljsko društvo; šole: Ptujška okolica, Sv. Lovrenc v Sl. g., Sv. Bolfank, Sv. Urban pri Ptuju, Sv. Barbara v Halozah, Polenšak; Janko Lešnik, Spindler Štefka, Marica Lebar, Martina Kovačič, Žolnir Ivan, Puhr Josip, Wankmüller Albin, Kocmur Rudolf, šola Sv. Andraž. Št. 28.

20. **Rogatec.** Poverjenik Martin Sotošek, nadučitelj, Žetale. Glinšek Ivan, Visenjak Jerica, Josip Čenčič, Franica Grile, Karolina Grossmann, Marta Sekirnik, Martin Sotošek; šole: Sv. Florijan, Sv. Jurij p. Don., Sv. Rok, Sv. Križ, Žetale; Okrajna učiteljska knjižnica. Št. 13.

21. **Sevnica.** Poverjenica Štefanija Scheligo, nadučiteljica, Rajhenburg. Pivk Amalija, Fanika Presker, Pepca Wrečko, Štefanija Scheligo, Gustav Tomažič, Miroslav Sušnik; šole: Blanca, Rajhenburg, Sevnica, Sv. Anton, Planina; Josip Mešiček, Kristina Pustova, Judnič Marija, Julija Dragatin. Št. 15.

22. **Slovenska Bistrica.** Poverjenica Otilija Feigel, nadučiteljica v Slovenski Bistrici. Sabati Josip, Povh Ivan, Gobec Rudolf, Tomažič Ivan, Tisolitsch Gabrijela, Schweigler Marija, Kukovič Anton, Lenart Marija, Svetlin Jožef, Šamperl Martin, Kolletnigg Fran, Lercher Marija, Supanec Amalija, Feigel Otilija, Anton Špan, Franja Hribar, Okrajna učiteljska knjižnica; šoli: Spodnja Polskava, Laborje. Št. 19.

23. **Slovenj Gradec.** Poverjenik Vrečko Franc, šolski ravnatelj, Slovenj Gradec. Kavčič Janko, Alt Aleksander, Arnečič Alojzija, Barle Karel, Duller Emilija, Grum Franca, Mithaus Minka, Pečnik Franc, Rogina Jožefa, Rozman Franc, Schechel Alojzij, Šalamun Simon, Scheligo Irma, Šmid Adela, Šmid Matija, Šmid Matilda, Vaupot Antonija, Vrečko Franc, Zorko Julija; šole: Št. Ilj pri Turjaku, Št. Jan pri Dravogradu, Pameče, Podgorje, Šmartno pri Sl. Gradcu, Sl. Gradec-okolica, Št. Vid nad Valdekom, Kavčič Janko. Št. 26.

24. **Šmarje pri Jelšah.** Poverjenica Zofka Debelak, učiteljica, Šmarje pri Jelšah. Leckner Tilka, Purkhart Josip, Šumer Hinko, Zaje Draga, Ivana Zupančič, Marija Brenčič, Dora Debelak, Zofka Debelak, Josip Dobnik; šoli: Zusem, Št. Vid pri Grobelnem; Canjko Avgust, Goričan Marija, Kregar Marija, Plhak Hugo, Roškar Franc, šola Sv. Peter na Medvedovem selu, Vanda Milan, Zavašnik Albina; šoli: Ponikva ob j. ž., Slivnica pri Sv. Juriju ob j. ž., Plhak Marica, Kurbus Tomo, Vošnjak Fani, Henrik Blazinšek. Št. 25.

25. **Šoštanj.** Poverjenik Ivan Koropec, učitelj, Šoštanj. Viher Lavoslav, Armič Jože, Fister Julci, Koropec Ivan, Košutnik Silvester, Krajni šolski svet Šoštanj, Lukman Ivan, Okr. učit. knjižnica Šoštanj, Puc Mira, Rozman Avgust, Smolnikar Ivan, Trajnik Miloš, Trobej Alojzij. Št. 13.

26. Vransko. Poverjenik Ivan Kramar, nadučitelj, Vransko. Flere Pavel, Ivan Zotter, Minka Miklič, šola Braslovče, okr. učiteljska knjižnica na Vranskem, Ivan Kramar, Ivan Urek, Ivan Jakše, Marica, Wukler, Adela Železnik, šola v Letušu, š. v. Braslovče. Št. 12.

27. Arvež. Poverjenik Alojzij Majcen, učitelj, Sv. Duh pri Lučanah, via Ehrenhausen. Alojzij Majcen (2 izv). Št. 2.

25. Čmurek. Poverjenica Kožuh Vilma, učiteljica pri Mariji Šnežni na Veliki (Čmurek-Mureck). Vilma Kožuh, Marina Medved, Janko Žel, uč. pri Sv. Anina Krembergu, Aleksander Koprivc, uč. Sv. Ana na Kbg. Št. 4.

IV. Goriško.

1. Gorica in goriška okolica. Poverjenik Sivec Fran, okr. šolski nadzornik v Gorici. *Žnidaršič Rudolf* (1901), *Baša Fran* (1901), *okr. šol. svet* (1901), *Dojčak Kristina* (1901), *Faganelj Anton* (1901), *Kersnik-Rott Leopoldina* (1901), *Križman Ignacij* (1901), *Nemic Peter* (1901), *Poniž Ambrož* (1901), *Prinčič Edvard* (1901), *Urbančič Alojzij* (1901), *Vlžintin Rudolf* (1901), *Zgonik Viktor* (1901), *Zorn Fran* (1901), Fran Sivec, Verč Alojz, Vodopivec Alojzij, Filip Podgornik, Makuc Karel, Strel Otilija, Novak Jakob, Gregorič Vinko, Križman Fran, Budal Josip, Blažica Ernesta, Tomažič Andrej, Kumar Rudolf, Leban Fran, Bratina Karel, Lašič Josip, Gorjup Alojzij, Jug Marija, Kunc Ivan, Plesničar Pavel, Klančič Milka, Jug Ana, Doljak Kristina, Krmac Anton, Lavrenčič Alojzij, Podgornik Fran, Soban Josipina, Pavletič Fran, Doljak Valentin, Skočir Ernesta, Mozetič Josipina, Bitežnik Josip, Bizjak Roža, Filipič Karel, Radinja Anton, Urbančič Marija, Reja Rudolf, Troha Fran, Balič Josip, Verč Alojzij, Orel Rihard, Arrigler Anton, Tušar Anton, Ferlat Anton, Bandelj Vinko, Dugar Marica, Sedej Josipina, Winkler Alfred, Klavora Henrik, Jelšek Amalija, Krajnik Franja, Poberaj Avgust. Št. 66.

2. Gradlišče. Poverjenik Aleksander Sfiligaj, nadučitelj v Mepani, p. Dobrovo v Brdih-Kormin. Klanjšek Mirko, Toroš Alojz, Toroš Antonija, Aleksander Sfiligaj. Št. 4.

3. Sežana. Poverjenik Matko Kanté, okr. šol. nadzornik v Sežani. Antonič Vinka, Arko Lavoslav, Baša Anton, Bekar Alojz, Benko Ivan, Berginec Anton, Bollé Fran, Bratuž Karel, Brumen Apolonija, Caharija Ivan, Čopič Venčeslav, Dell Cott Olga, Erjavec Fran Fakin Anton, Fakin Marica, Feigl Ivan, Furlan Albin, Furlan Janko, Gregoretič Anton, Grahli Ivan, Hreščak Alojz, Jugerl Ernesta, Ipavec Peter, Kanté Matko, Kavčič Mery, Konda Ferdo, König Pavla, Koršič Anton, Kosovel Anton, Legiša Henrik, Ličar Franja, Ličar Pavla

Macarol Alojz, Macarol Ana, Macarol Anton, Macarol Josip, Mayer Julij, Medič Pavel, Mervič Anton, Orel Angela, Orel Marija, Pahor Fran, Pahor Josip, Peček Avguštín, Peternel Olga, Poljšak Albert, Ravbar Josip, Rojc Andrej, Rustja Josip, Jardoč Adam, Mokar Angela, Stipanič Franja, Stres Feliks, Ščuka Fran, Škof Viktor, Šinigoj Josip, Šonc Alojz, Štrekelj Albin, Štrekelj Josip, Tance Avgust, Terpin Antonija, Toroš Josip, Turšič Hermína, Vendramin Fran, Vižin Anton, Vodopivec Bernarda, Vodopivec Fran, Žagar Milena, Živec Franja, *Okrajna učiteljska knjižnica v Sežani* (1901), *Okrajna učit. knjižnica v Komnu* (1901). Št. 71.

4. Tolmin. Poverjenica Elka Kemperle, učiteljica v Hudi južini-Zakojci. *Hranilnica in posojilnica v Tolminu* (1905), Elka Kemeprle. Št. 2.

5. Cerkno. Poverjenik Mirko Podgornik, nadučitelj v Cerknem na Goriškem. Podgornik Mirko, Močnik Josip, Gerželj Albina, Mesar Ljudmila, Pagon Francka, Gorjup Ema, Ravtar Malči, Simčič Olga, Faganelj Cvetko, Peternelj Franc, Močnik Hubert, Hvala Justin. Št. 12.

6. Kobarid. Poverjenik Bogataj Fran, nadučitelj v Kobaridu na Goriškem. Belin Fran, Bogataj Fran, Bratina Milena, Ivančič Albert, Jenko Pavla, Ločniškar Fran, Mildavič Olga, Rakušček Josip, Uršič Fran. Št. 9.

V. Istra.

1. Koper. Poverjenik Venturini Fran, nadučitelj v Borštu. Kr. šol. svet Klanec (5 izvodov), Marija Pfeffer, Švara Ernest, Juh Ivan, Cerut Silvester, Ambrozij Rusjan. Št. 10.

2. Volosko. Poverjenica Terezija Sikošek, učiteljica v Herpeljah. Sikošek Terezija, Maslo Anton, Valburga Marušič, Marija Hajdinger, Niko Pajalič. Št. 5.

3. Kastav. Poverjenik Bruno Jurinčič, učitelj v Kastvi. *Kotarska učiteljska knjižnica* (1901), Raf Fran, Jurinčič Bruno, Kinkela Marija, knjižnica učiteljske škole, Milneršič, Gajo, Petaros Ivan, Pribil Dragotin, Rubeša Ante, Ryšlavy Ante, Šepić Eliza. Št. 11.

4. Pazin. Poverjenica Mara Opašić, učiteljica v Pazinu. Mara Opašić, Jericijo Marija, Zorzut Olga, Medvedić Ivan, Defar Vjera, ženska učiteljska škola v Pazinu. Št. 6.

VI. Trst.

1. Trst-mesto. Poverjenik Karel Mahkota, šol. vodja v Trstu. *Dr. Henrik Tuma* (1901), dr. Lavo Čermelj, Helena Kraigher, Josip Učakar, Fran Marinček, Slovenska trgovska šola, Fran Pošič,

Andrej Ipavec, Martin Mastnak, Ivan Tabaj, Karl Prijatelj, dr. Z. Muschitz, Engelbert Gangl, Miroslav Pretnar, Karel Mahkota, Slavoj Dimnik, Ivan Dimnik. Št. 17.

2. **Trst-spodnja okolica.** Poverjenik Ivan Daneu, nadučitelj pri Sv. Ivanu v Trstu. Daneu Ivan, Germek Anton, Kossoveu Rafael, Sosić Eduard, Trobec Vinko, Birsa Josipina, Delak-Gerdol Kristina, Košir Valerija, Peternel Emilija, Sabadin Iva, Sček Frida, Setničar Angela, Trnovec-Marinšek Štefanija, Vadnal-Požar Ljudmila, Valentič Ciril, Gerbec Ivan, Godina Andrej, Ferdo pl. Kleinmayer, Samin Fran, Sirok Karel, Comel Gabrijela, Godina Ivanka, Godina Klara, Pahor Marija, Samin Avrelija, Samin Josip (Škedenj 179.) — Kraševic Ivan, Kjuder Anton, Starec Nande, Humplik Marija, Kunster Frida, Martelanc Amalija, Posega Josipina, Sedevčič Olga, Sorré Amalija, Scheiner Ana. Fonda Fran, Gruntar Karel. Št. 38.

3. **Učiteljišče.** Poverjenik Kutin Anton, vadniški učitelj v Trstu, Via Sanita 23./I. Zaposlovalni tečaj, dr. Karel Pirjevec, Anton Kutin (1901), Vovk Ivan, Cucek Zinka, Bunc Marija, Čok Jela, Čok Antonija, Grilanc Olga, Kavčič Zora, Luxa Zalika, Martinc Marija, Stekovec Hermina, Švagelj Ana, Presl Miroslav, Samin Ivan, Stiplošek Fran, Demark Cirila, Dekleva Josipina, Fonda Ana, Golob Milka, Kralj Marija, Topotnik Ludovika, Plesničar Matilda, Samin Lidija, Ferluga Fran, Kovič Branko, Stubelj Miroslav. Št. 28.

VII. Flüchlingslager Bruck an der Leitha.

1. **Flüchlingslager Bruck an der Leitha.** Poverjenik nadučitelj Mavricij Benič. Mavricij Benič, Ivan Andrejčič, Milka Galin, Marija Srebrnič, Valerija Komavli, Leopoldina Justin, Pepina Ivančič, Zora Uršič, Ciril Zamar, Marija Godnič. Št. 10.

VIII. Imenik umrlih ustanovnikov.

1. *Krek dr. Gregor*, c. kr. dvorni svetnik, vseučiliški profesor v pok. itd. v Ljubljani (1901, umrl dne 2. avgusta 1905).

2. *Strmšek Vekoslav*, nadučitelj v Št. Petru na Medvedjem Selu, (1900, umrl dne 6. septembra 1907.)

3. *Ciperle Josip*, meščanski učitelj na Dunaju (1900, umrl dne 21. novembra 1908).

4. *Orešec Fran*, c. kr. prof. v Gorici (1914, † 1917 v Mariboru).

Zaznamek

dozdaj izdanih in založenih knjig „Slovenske Šolske Matice“.

Uredil Jakob Dimnik.

1901.

Prodajalna cena.

1. Pedagoški letopis, I. zvezek ¹	K 1-60
2. Plešič dr. Fr., O pouku slovenskega jezika. Njega dosedanje smeri in bodoča naloga	„ 2—
3. Apih-Bežek, Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 1. snopič. (Realna knjižnica Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje I. del.)	„ 2—

1902.

1. Pedagoški letopis, II. zvezek ¹	K 3—
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, I. del: Učne slike k berilom v Začetnici in v Abecednikih	„ 2-40
3. Apih-Bežek, Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 2. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje, I. del.)	„ 2-20

1903.

1. Pedagoški Letopis, III. zvezek ¹	K 3—
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del, 1. snopič: Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v Josin-Ganglovem Drugem berilu	„ 2-40
3. Schreiner H., Analiza duševnega obzorja otroškega in dušeslovni proces učenja. Nauk o formalnih stopnjah	„ 2—
4. Apih-Bežek, Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 3. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje, I. del.)	„ 2-20

¹ Razprodano.

1904.

Prodajalna cena.

1. Pedagoški Letopis, IV. zvezek . . . . . K 3—
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del, 2. snopič:
Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za
obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josin-Ganglovem Drugem berilu . . . . . „ 2-40
3. Apih-Bežek, Zgodovinska učna snov za ljudske šole,
4. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk
v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudsko-
šolske učitelje. I. del.) . . . . . „ 2-20

1905.

1. Pedagoški Letopis, V. zvezek . . . . . K 2-50
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del, 3. snopič:
Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za
obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josin-Ganglovem Drugem berilu . . . . . „ 2—
3. Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto, 1. snopič.
(Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni
nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. I. del.) . . . . . „ 2—
4. Apih-Bežek in Potočnik dr. M., Zgodovinska učna snov
za ljudske šole, 5. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka
učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Po-
možna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) . . . . . „ 2-20

1906.

1. Pedagoški Letopis, VI. zvezek . . . . . K 3—
2. Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli, 1. snopič. (Didaktika [Obče in po-
sebno ukoslovje] I. del.) . . . . . „ 2-20
3. Druzovič Hinko, Posebno ukosloje petja v ljudski šoli.
(Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] II. del.) . . . . . „ 2-20
4. Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto, 2. snopič.
(konec I. dela). (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje.
Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk.
I. del.) . . . . . „ 2—
5. Potočnik dr. Matevž, Zgodovinska učna snov za ljudske
šole, 6. snopič (konec). (Realna knjižnica. Zbirka učne
snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne
knjige za ljudskošolske učitelje. I. del.) . . . . . „ 2—

1907.

1. Pedagoški Letopis, VII. zvezek . . . . . K 3—
2. Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli, 2. snopič (konec). (Didaktika. [Obče
in posebno ukoslovje.] I. del.) . . . . . „ 3—

3. Černej Ljudevit, Stupica B. in Schreiner Ljudmila, **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, I. snopič. Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del) . . . . . K 2'—
4. Pribil Dragotin, **Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere**, I. Teoretični del . . . . . „ 2'—

1908.

1. **Pedagoški Letopis**, VIII. zvezek . . . . . K 2 50
2. Gabršek Fr., Dimnik J. in Heric Jos., **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**. 2. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) . . . . . „ 2'—
3. Pribil Dragotin, **Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere**, II. Praktični del . . . . . „ 2'—
4. Lichtenwallner M., **Prosto spisje v ljudski šoli**, 1. snopič „ 2'—
5. Poljudnoznanstvena knjižnica, I. zvezek. (Čadež dr. Fran, **Skrivnost radioaktivnosti**) . . . . . „ 1-50

1909.

1. **Pedagoški Letopis**, IX. zvezek . . . . . K 2 50
2. **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 3. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) . . . . . „ 2 50
3. Lavtar Luka, **Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli**, 1. snopič. (Navodilo „Računicam za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar.“) — (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] III. del.) . . . . . „ 2 50
4. Lichtenwallner M., **Prosto spisje v ljudski šoli**, 1. snopič. „ 2'—
5. Poljudnoznanstvena knjižnica, II. zvezek. (Pivko dr. Ljudevit, **Zgodovina Slovencev**, 1. snopič.) . . . . . „ 2'—

1910.

1. **Pedagoški Letopis**, X. zvezek . . . . . K 1-50
2. Lavtar Luka, **Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli**, 2. snopič. (Navodilo „Računicam za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar.“) — (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] III. del.) . . . . . „ 2 50
3. Vales Alfons, **Kemični polzkusi s preprostimi sredstvi** . . . . . „ 2'—
4. Poljudnoznanstvena knjižnica, III. zvezek. Pivko dr. Ljudevit, **Zgodovina Slovencev**, 2. snopič . . . . . „ 2'—

1911.

Prodajalna cena.

1. Pedagoški Letopis, XI. zvezek	K 2 50
2. Ukoslovje računanja, 3. snopič, spisal prof. L. Lavtar.	„ 2—
3. Zgodovina Slovencev v 19. stoletju, spisal dr. Ljudevit Pivko	„ 2—
4. Zrakoplovstvo, spisal prof. J. Zupančič	„ 2—

1912.

1. Pedagoški Letopis, XII. zvezek	K 2 50
2. Posebno ukoslovje prirodoslovnega pouka. Spisal šolski svetnik prof. France Hauptmann	„ 2—
3. Domoznanstveni pouk v ljudski šoli. Sestavila Eliza Kukovec	„ 2—
4. Flora slovenskih dežel. Sestavil Julij Glowacki, uredil dr. L. Poljanec	„ 2—

1913.

1. Pedagoški Letopis, XIII. zvezek	K 2 50
2. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. I. Sestavil Viktor Bežek	„ 2—
3. Domoznanstveni pouk v ljudski šoli. Sestavila Eliza Kukovec. — Obče in posebno ukoslovje računanja. Spisal prof. Luka Lavtar	„ 2—
4. Flora slovenskih dežel. II. Sestavil Julij Glowacki, uredil dr. L. Poljanec	„ 2—

1914.

1. Pedagoški Letopis, XIII. zvezek	K 2—
2. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. 2. zvezek. Sestavil Viktor Bežek	„ 2—

1915.

1. Pedagoški Letopis, XV. zvezek	K 2—
2. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. 3. zvezek. Sestavil Viktor Bežek	„ 2—*

* Vsi trije broširani zvezki veljajo, hkrati kupljeni, K 5— v platno skupaj vezani pa 7 kron.

Da se hitreje razpečajo prejšnje knjige, ki jih je razprodanih Pedagoških Letopisov, (I., II. in III. zv.) še veliko v zalogi, se oddajajo stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino 4 K; posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) dobivajo člani ni učiteljskišniki za polovico prodajalne cene. Nečlani pa plačajo za posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) določeno prodajalno ceno.

Posebej je izdala in založila „Slovenska Šolska Matica“ :

1. Navodilo k 1. zvezku „Računice za občę ljudske šole, sestavil A. Črnivec“. — Priredili A. Črnivec, dr. Fr. Ilešič in J. Janežič. V Ljubljani 1902. Po znižani ceni	K 1.—
2. Spominski list za učence, oziroma učenke, 1905	„—20
3. Javen telovadni nastop za ljudske šole višje stopnje ali meščanske šole, sestavil in ilustroval I. Kren, poslovenil I. Bajželj. V Ljubljani 1906. (Ponatis iz „Pedagoškega Letopisa, VI. zv., 1906)	„—60
4. Staršem šolske mladine, nemški spisal H. Trunk, slovenski priredil J. Dimnik. V Ljubljani, 1917	„—20

191—618.

1. Občno ukoslovje z umoslovnim uvodom. I. del. Sestavil Viktor Bežek	K 4.—
2. Pedagoški Letopis, XVI. zvezek	„ 2.—

Odbor.

Naznanilo.

Vsak društvenik „Slovenske Šolske Matice“ dobi za leto 1916-18 dvoje knjig, ki so:

1. Pedagoški Letopis, XVI. zvezek.
2. Ukoslovje. I. del. Sestavil Viktor Bežek.

Te dve knjigi prejmejo društveniki po svojih poverjenikih.

Po § 7. društvenih pravil plačajo stroške za pošiljanje knjig društveniki sami; zato pa naj p. n. poverjeniki te stroške primerno razdele na svoje člane in jih izterjajo od njih.

Vsakemu zavoju so pridejane nabiralne pole za l. 1919.

Po § 5. društvenih pravil je plačati letnino v prvi polovici vsakega leta. Zato naj p. n. poverjeniki poskrbe, da pošljejo nabiralne pole in letnino odboru čimpreje, in sicer za vse svoje člane skupno, ker povzročajo posamezne pošiljatve odboru preveč posla. Letnina znaša v bodoče 8 K. Na nabiralnih polah naj se označijo člani v abecednem redu. Izvirnik obdrži poverjenik doma, prepis pa pošlje odboru. Za hrvatsko Šolsko Matico pošiljaj naročnino (1 K) vsak sam Ped. knjiž. zboru v Zagreb in ne več na naše društvo.

Na naročbo brez denarja se odbor ne ozira. Pri naročbah naj se označi vselej poverjeniški okraj.

Vsa pisma, denarne in druge pošiljatve naj se pošiljajo pod naslovom: Slovenska Šolska Matica v Ljubljani.

V Ljubljani, meseca decembra 1918.

Odbor.